

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

Juni 2023

Leidse instrumentmakers School
Einsteinweg 61
2333 CC Leiden
www.lis.nl

Flynth Audit B.V.
geheel document digitaal
gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden

© 2023 Copyright LiS

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de LiS.

Leeswijzer

Voor u ligt het jaarverslag van de Leidse instrumentmakers School. Wij informeren u daarin over de gang van zaken in 2022. Het bestaat uit de delen A Bestuursverslag, B Jaarrekening en C Overige gegevens.

Deel A met als eerste hoofdstuk 'De School', bespreekt onze missie en de organisatiestructuur. Het hoofdstuk wordt afgesloten met enkele markante gebeurtenissen in het afgelopen jaar. Hoofdstuk 2 gaat over de LiS studenten en het onderwijs in het studiejaar 2021-2022. In hoofdstuk 3 staan de medewerkers centraal. Hoofdstuk 4 beschrijft onder de noemer publiek-private samenwerking de relatie met het bedrijfsleven en de semi-overheid, en de speciale rol die de stichting LiS TOP hierbij speelt. Hoofdstuk 5 beschrijft de financiële verantwoording. Hoofdstuk 6 bevat de continuïteitsparagraaf. Hoofdstuk 7 bevat de coronaparagraaf. In hoofdstuk 8 staat de verantwoording voortgang Kwaliteitsagenda 2019-2022 beschreven.

Het uitgebreide financiële verslag is in deel B vastgelegd.

Dit gehele jaarverslag is voor iedereen op onze website als pdf-bestand beschikbaar.

Inhoudsopgave

Deel A Bestuursverslag

Voorwoord bestuur

Jaaroverzicht Raad van Toezicht

1	De school	10
1.1	De Leidse instrumentmakers School.....	10
1.2	Visie en ambitie: Vakmanschap voor innovatie	10
1.3	Strategie	11
1.4	Organisatiestructuur	13
1.5	Bestuur en Toezicht	14
1.6	Toezicht Onderwijsinspectie	14
1.7	Medezeggenschap	14
1.8	Ouders.....	15
1.9	Alumni	15
1.10	Beroepenveldcommissie	15
1.11	Kwaliteit en kwaliteitsborging.....	15
1.12	Kwaliteitsagenda 2019-2022.....	16
1.13	Examinering.....	18
1.14	Faciliteiten.....	19
1.15	Markante gebeurtenissen	22
2	Het onderwijs	24
2.1	Vakonderwijs: leren met handen én hoofd	24
2.2	Doorlopende invloed van de corona pandemie op het onderwijs	24
2.3	Ontwikkelingen binnen het onderwijs	24
2.4	Keuzedelen.....	25
2.5	Beroepspraktijkvorming (BPV)	25
2.6	Begeleiding.....	26
2.7	Internationalisering.....	27
2.8	Duurzaamheid in het onderwijs	27
2.9	Studententevredenheid	27
2.10	Beroepskolom	28
2.11	Onderwijs in cijfers – rendementen.....	28
3	De medewerkers	32
3.1	Beleidsontwikkelingen en CAO	32
3.2	Medewerkerstevredenheid en Werkdrukplan	32
3.3	Deskundigheidsbevordering en Teambuilding	32
3.4	Personeel in cijfers	34
3.5	Verzuim en verlof	35

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LiS

4	Publiek-private samenwerking	36
4.1	Bedrijfsleven.....	36
4.2	LiS TOP.....	36
4.3	Subsidies.....	37
4.4	Financiën	40
5	Financiën.....	41
5.1	Financieel beleid	41
5.2	Toelichting bij het exploitatieresultaat.....	41
5.3	Balans en financiële kengetallen.....	42
5.4	Treasury beleid.....	44
6	Continuïteitsparagraaf.....	45
6.1	Kengetallen organisatie.....	45
6.2	Meerjarenbalans en meerjarenbegroting.....	47
6.3	Risicoanalyse	49
7	Coronaparagraaf.....	53
7.1	Invloed van de covid-19 pandemie op het onderwijs.....	53
7.2	Inzet middelen uit de corona-enveloppe/NPO gelden	53
8	Verantwoording voortgang Kwaliteitsagenda 2019-2022	58
8.1	Relatie van de LiS-doelstellingen tot de Rijks-speerpunten zoals benoemd in het Bestuursakkoord	58
8.2	Reflectie bestuur en verantwoording inzet middelen Kwaliteitsagenda	60
8.3	Voortgang van LiS-doelstellingen uit de kwaliteitsagenda	65
	Doelstelling 1 - Verhoging van het jaar- en diplomarendement	65
	Doelstelling 2 – Innovatie door het aanpassen van het opleidingsportfolio.....	70
	Doelstelling 3 – Verbetering van de tevredenheid over de beroepspraktijkvorming	75
8.4	Betrokkenheid belanghebbenden.....	78
	Bijlage 1: Zittingstermijn en nevenfunctie Raad van Toezicht en Bestuur	80
	Bijlage 2: Commissies.....	82
	Bijlage 3: Donateurs.....	83
	Bijlage 4: Notitie helderheid	85
	Bijlage 5: Lijst met afkortingen	87

Deel B Jaarrekening

Deel C Overige gegevens

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LiS

Voorwoord bestuur

Het afgelopen jaar, 2022, betekende het einde van de coronapandemie en daarmee een 'normalisatie' van de maatschappij en het onderwijs. Medewerkers en studenten mochten weer gewoon fysiek op de schoollocatie komen en zowel theorielessen als praktijklessen als beroepspraktijkvorming konden weer volledig plaatsvinden. Echter bleken de coronamaatregelen van de afgelopen jaren hun weerslag te hebben gehad op de sociaal maatschappelijke ontwikkeling als wel studiemotivatie bij studenten. Met name de eerste maanden van 2022 is daarom vanuit het onderwijsteam veel aandacht uitgegaan naar het stimuleren van welzijn en studievaardigheden bij studenten.

De oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie brachten een nieuwe dynamiek in Nederland welke tot andere ontwikkelingen leidde. Geopolitieke stabiliteit als vanzelfsprekendheid en 'voorspelbare' economische ontwikkeling voor iedereen zijn onder druk komen te staan.

De krapte op de arbeidsmarkt liep ook in 2022 weer verder op, de vraag naar goed opgeleid technisch personeel blijft onveranderd hoog.

De eerste helft van 2022 hebben we de in 2021 ontwikkelde toekomstvisie 'Nieuwe Moderne Nationale Vakschool' uitgewerkt naar een concrete aanpak welke de werktitel 'Eigentijds Vakmanschap' heeft gekregen. Een werkgroep van docenten heeft een nieuw pedagogisch model ontwikkeld dat gebaseerd is op projectmatig onderwijs van geïntegreerde vakken waarbij meer regie bij de student voor zijn/haar ontwikkeltraject het uitgangspunt is. Dit gekoppeld aan het nieuwe kwalificatiedossier zoals in 2023 ingevoerd zal worden.

De tweede helft van het afgelopen jaar is het personeel voorbereid op het nieuwe model middels trainingsworkshops waarbij de 'coachende docent' en professionalisering centraal stonden.

We hebben in het nieuwe studiejaar een kleine terugval in het aantal studenten gekend. Dit is in lijn met de landelijke tendens, echter opvallend was dat bij de LiS de terugval met name in regio Leiden e.o. was. Hoogtepunten van 2022 waren het grote aantal van 58 gediplomeerden, onze nieuwe promotie-video 'Eigentijds vakmanschap', de bedrijvenmarkt met meer dan 50 onderzoeksinstellingen en bedrijven, het werkbezoek van minister Dijkgraaf aan de LiS op 15 juni en de grote belangstelling van studenten en alumni voor de inspiratieavonden.

Eind 2022 heeft het kabinet de contouren van een nieuwe werkagenda MBO opgesteld met als hoofdthema's: het bevorderen van kansgelijkheid, het verbeteren van de aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt, het verbeteren van onderwijskwaliteit, onderzoek en innovatie, de professionalisering van docenten en het stimuleren van leven lang ontwikkelen. Het nieuwe instellingsplan LiS 2023-2028 speelt hierop in.

In de controle door onze nieuwe accountant is bij het opstellen van de jaarrekening 2022 gebleken dat de materiële vaste activa en het eigen vermogen in de jaarrekening 2021 onjuist zijn weergegeven. De fouten hebben betrekking op subsidies en schenkingen die in het verleden zijn ontvangen voor de realisatie van een aanbouw aan het pand en voor machines. Om vanaf 2022 aan de richtlijnen van de jaarverslaggeving te voldoen is op dit punt een aanpassing gemaakt in de begin balans van de jaarrekening. Dit wordt toegelicht in de jaarrekening, meer specifiek het onderdeel grondslagen.

Het jaar 2022 kan worden samengevat als een overgangsjaar naar veel onderwijsvernieuwing onder de titel 'Eigentijds Vakmanschap'.

In dit jaarverslag geeft de LiS een overzicht van haar ontwikkelingen en uitgevoerde activiteiten in 2022 waaronder in hoofdstuk 2 het Onderwijs, hoofdstuk 5 de Financiën, hoofdstuk 8 de Verantwoording voortgang kwaliteitsagenda 2019-2022.

Bestuur LiS

Jaarbericht Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht (RvT) van de LiS streeft naar een actieve bijdrage aan de ontwikkeling van de school, maar met, vanzelfsprekend, de scheiding van bestuur en toezicht als uitgangspunt. De verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de RvT zijn geregeld in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs. Daarbij ziet de raad het als een belangrijke rol om beschikbaar te zijn als klankbord voor het management/bestuur. De brede samenstelling van de raad qua expertises (onderwijs, financiën, onderzoek, organisatiekunde, beroepenveld) en perspectieven (waaronder ook nadrukkelijk het afnemend veld) maakt het ook mogelijk deze rol in te vullen. De RvT heeft in 2022 vijf keer vergaderd, in belangrijke mate aan de hand van een jaarplanning. Naast de vaste onderwerpen die op de agenda van de RvT komen (begroting, jaarrekening, jaarverslag) is ruimte ingebouwd voor werkbezoeken en contacten binnen en buiten de school.

De coronaperiode heeft forse effecten gehad op zowel studenten als medewerkers. De RvT heeft met grote waardering gezien hoe na de beperkingen tijdens de coronaperiode in 2022 voortvarend is gewerkt om een nieuwe fase in te gaan. Veel aandacht is uitgegaan naar de begeleiding van studenten met achterstanden. Nieuwe initiatieven voor de ontwikkeling van het onderwijs zijn voortvarend en grondig opgepakt, met grote betrokkenheid van alle geledingen van de schoolorganisatie. Het bestuursverslag geeft hiervan een indrukwekkend beeld.

Enquêtes en andere (spontane) feedback van ouders, studenten, alumni en beroepenveld laten zien dat de school er goed in slaagt haar unieke positie als nationale vakschool voor precisietechniek vast te houden en uit te bouwen.

Een belangrijk onderwerp van aandacht voor de raad is de voortgang van de formele borging van de kwaliteitszorg. In het kader van de herbeoordeling in 2022 is geconstateerd dat voortgang is geboekt in de uitvoering van de actiepunten uit het rapport van de Inspectie van het Onderwijs in 2021, maar dat nog niet alle punten voldoende zijn. De raad heeft alle vertrouwen dat de nog noodzakelijke stappen door de nieuwe schoolleiding systematisch en zorgvuldig worden gerealiseerd, en krijgt daarin inzicht via periodieke voortgangsrapportages.

In mei heeft de RvT volgens een vaste, jaarlijkse gewoonte een studiedag gehouden. Daarbij is de raad uitvoerig geïnformeerd over twee belangrijke strategische dossiers: de ontwikkeling en invoering van het concept “nieuwe moderne nationale vakschool” en de strategische samenwerking met partners op lokaal, regionaal en nationaal niveau. De raad onderschrijft de koers van harte, maar heeft geconstateerd dat ambities gepaard moeten gaan met heldere stappen en prioriteiten. Tijdens de studiedag heeft de RvT ook de follow-up van de zelfevaluatie in 2021 besproken. Daar is geconstateerd dat het werken met kleine commissies binnen de raad (onderwijs, financiën, werkgeversfunctie voor directeur/bestuurder) goed bevalt, alsmede dat de principes van de Governance Code goed geborgd zijn binnen de RvT maar ook bij het management van de school.

Met genoegen heeft de raad ook in 2022 kunnen vaststellen dat de school financieel gezond is. Een aandachtspunt is de instroom van nieuwe studenten bij de LiS welke -net als bij andere technische opleidingen- achterblijft. In combinatie met de relatief grote uitval geeft dit druk op de inkomsten in de meerjarenplanning, maar de raad heeft geconstateerd dat de begroting voldoende flexibiliteit bevat om bij te sturen.

Jaarverslag 2022

De RvT toetst de doelmatigheid van de inzet van de financiële middelen van de school. Daarbij wordt gekeken naar zowel (reële) kosten als naar de onderwijsprestaties die worden behaald. Een direct verband tussen inspanningen en middelen aan de ene kant en onderwijskwaliteit en onderwijsopbrengsten aan de andere kant is niet eenvoudig aan te tonen. De RvT geeft invulling aan haar rol met een samenhangend pakket van activiteiten die ook zijn opgenomen in de jaarplanning: periodieke gesprekken met de directeur-bestuurder; contact met de Personeelsvertegenwoordiging en Studentenraad, bespreking van financiële en niet-financiële kwartaalrapportages, bespreking van de rapportages van de onderwijsinspectie en de accountant met bijzondere aandacht voor de omgang en follow-up van adviezen, werkbezoeken binnen de school, en contacten met vergelijkbare instellingen. Om voeling te houden met de ontwikkeling van de kwaliteitszorg participeert een van de leden van de RvT regelmatig in de interne stuurgroep die daarvoor is ingesteld. Op basis van dit brede beeld is de RvT vanuit haar toezichthouden rol van mening dat onderwijsmiddelen doelmatig worden ingezet. Met de directeur-bestuurder is een nieuwe stap afgesproken om de interne en externe rapportages, indien mogelijk, verder uit te breiden met benchmarkgegevens en een analyse op te nemen over de verschillen tussen de kengetallen van LiS en de landelijke kengetallen

De raad heeft in 2022 Flynth Audit B.V. aangesteld als nieuwe accountant.

De RvT heeft in 2022 twee keer overleg gehad met de Studentenraad en de Personeelsvertegenwoordiging. In mei is daarbij open en diepgaand gesproken over de effecten van de coronatijd op het onderwijs en de schoolorganisatie alsmede over de ervaringen met de nieuwe wijze van examineren.

Jaarlijks bezoekt de RvT een bedrijf of verwante onderwijsorganisatie. In dat kader heeft de raad op 30 september een bezoek gebracht aan Nimeto (mbo vakschool van creatieve ruimtemakers) in Utrecht. In december heeft het bestuur van Nimeto samen met haar RvT, de SR en de MR een bezoek gebracht aan de LiS. De uitwisseling heeft geleid tot afspraken over nauwere samenwerking.

In september 2022 is mw. dr. (Irene) Groot, universitair hoofddocent bij de Universiteit Leiden, toegetreden tot de RvT. Hiermee is verbinding met de universiteit, en de faculteit W&N in het bijzonder -die tevens statutair is vastgelegd- opnieuw bestendigd. Met het terugtrekken, vanwege persoonlijke omstandigheden, van Kees Buijsrogge (directeur Space TNO) is een nieuwe vacature ontstaan. Een profiel voor de opvolging is vastgesteld dat begin 2023 tot een benoeming zal leiden.

Eerder in 2022 heeft de RvT met een diner afscheid genomen van een aantal oud-bestuurders en toezichthouders: oud RvT-lid Roland van den Brink, oud-voorzitter van het bestuur Aad van Strien, oud-RvT-lid Hein Coolen, oud-bestuurslid en tot eind 2021 secretaris RvT Hans Brom, oud-bestuurslid Peter Kes en oud-directeur-bestuurder Godelieve Bun. In verband met de coronasituatie was het niet mogelijk om op een eerder moment een passend afscheid te organiseren. De RvT is buitengewoon erkentelijk voor hun inzet.

Het fundament van het succes van de LiS is de inzet en motivatie van studenten, docenten en andere medewerkers van de school. In 2022 was die ook weer op het niveau waar de LiS trots op kan zijn. De RvT is hen daarvoor veel dank verschuldigd.

1 De school

1.1 De Leidse instrumentmakers School

De Leidse instrumentmakers School (LiS) is een zelfstandige mbo-vakschool voor precisietechniek. In 2022 volgden 316 studenten een voltijdsopleiding tot Instrumentmaker (niveau 3) of Research instrumentmaker (niveau 4). Vanaf dit studiejaar wordt ook de driejarige opleiding voor Instrumentmaker als instroommogelijkheid aangeboden. Afgestudeerden van beide opleidingen zijn zeer gewild door het beroepenveld. Precisietechniek is de vaardigheid om producten te realiseren, waaraan hoge eisen worden gesteld ten aanzien van de vorm- en maatnauwkeurigheid en/of snelle en precieze positionering. Research Instrumentmakers worden primair opgeleid om prototypen te ontwerpen (niveau 4) en te maken (niveau 3+4), maar zij kunnen ook heel goed functioneren in een productieomgeving. Ze werken onder andere in de hightechindustrie, de lucht- en ruimtevaart, private en universitaire onderzoeks- en ontwikkelinstituten en op het gebied van medische precisie-instrumenten en -techniek.

Het fundament voor de LiS werd aan het einde van de 19de eeuw gelegd door Nobelprijswinnaar Prof. Dr. Heike Kamerlingh Onnes, omdat hij behoefte had aan specialistische technici voor het maken van zijn onderzoeksinstrumenten. Vanaf 1886 werden instrumentmakers opgeleid in de werkplaats van de universiteit. In 1901 werd de school als gevolg van de eerste leerplichtwet geïnstitutionaliseerd en werd de 'Vereeniging tot bevordering van de opleiding tot instrumentmaker' opgericht. In 2021 vierde de LiS haar 120-jarig bestaan als school. Tot aan het einde van de 20^e eeuw was de LiS gehuisvest in het Kamerlingh Onnes Laboratorium van de Leidse Universiteit. In 2016 heeft een uitbreiding met nieuwbouw plaats gehad waardoor de school een groter aantal studenten kan bedienen. Nog steeds is er een nauwe band tussen de Universiteit Leiden en de LiS.

1.2 Visie en ambitie: Vakmanschap voor innovatie

Ons onderwijs is gebaseerd op een intensieve begeleiding van onze studenten bij hun leerproces om de praktische vakbekwaamheid op een hoog peil te brengen. De school spant zich voortdurend in voor een veelzijdig en modern machinepark om studenten vertrouwd te maken met recente ontwikkelingen en te laten uitblinken op het gebied van precisietechniek voor innovatie.

De toenemende maatschappelijke vraag naar afgestudeerden van de LiS is door ons vertaald in de volgende ambities:

- Groei naar 375 studenten (BOL/voltijds) en 75 studenten in andere varianten met behoud van onderwijskwaliteit. Het maximum van 375 + 75 studenten is een bewuste keuze omdat grootschaligheid niet past in de LiS onderwijsvisie;
- De LiS is primair een BOL-opleiding met daarin ruim 50% praktijkonderwijs. Onze kennis van precisietechniek sluit erg goed aan bij en wordt erkend door de hightech maakindustrie;
- Verbreding van het onderwijsaanbod van opleidingen voor precisietechniek. In 2021 is de eerste stap gerealiseerd in de vorm van instroom van de niveau-3-opleiding instrumentmaker vanaf leerjaar 1 (voorheen was dit alleen een afstudeervariant);
- Het behouden van de opleiding tot glasinstrumentmaker voor laboratoria en petrochemische industrie;

- Ontwikkeling van specialisatieroutes binnen de opleiding op het gebied van optiek, medische precisietechniek, lucht- en ruimtevaart en drone-techniek;
- Excellente kwaliteit ook in ondersteunende diensten en faciliteiten;
- Als specialistische vakschool zoeken we samenwerking met collega mbo-instellingen. In de breedte met de Nederlandse Vereniging voor Vakscholen (NVV) en specialistisch door in het Netwerk RI-scholen kennis te delen op allerlei inhoudelijke vlakken en examinering;
- Aansluiting bij de landelijke ontwikkelingen op het gebied van Leven Lang Ontwikkelen. LiS Academy werkt hiervoor samen met partijen in het Privaat Publieke Samenwerking (PPS) domein.

Het onderwijs wordt gegeven zonder onderscheid naar ras, sekse of nationaliteit en met respect voor de levensovertuiging van de studenten, hun ouders, medewerkers en partnerorganisaties.

1.3 Strategie

De strategie van de LiS is het behouden en waar mogelijk verbeteren van de onderwijskwaliteit, onderwijsrendement, en professionaliteit in een goed functionerende organisatie. Goede communicatie en onderlinge verbinding is daarbij cruciaal.

In 2018 heeft de LiS zijn strategie vastgelegd in het toekomstdocument "Over de Brug". De strategie wordt vertaald in doelen die jaarlijks worden geëvalueerd en bijgesteld in het instellingsplan, waarin ook de doelen van het werkdrukplan LiS 2019-2023 en de kwaliteitsagenda 2019-2022 zijn verwerkt. Het proces, de cycli en de systematiek van de kwaliteitszorg is beschreven in aparte documenten.

In het 4^e kwartaal 2021 is met alle stakeholders gewerkt aan een opvolgend strategisch document dat is vormgegeven in een videopresentatie en 3 worksheets:

1. Hier werken we voor!
2. Hier werken we aan!
3. Hier werken we mee!

LiS, Hier werken we voor!

Wat maakt de LiS waardevol/uniek volgens student en BVC:

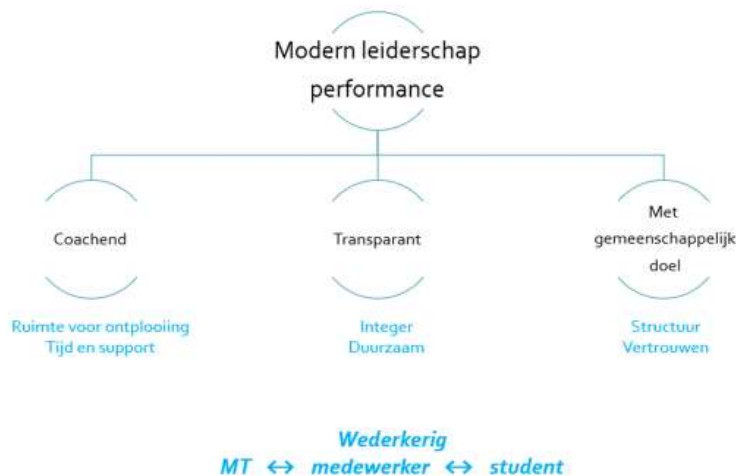
- LiS-cultuur als fundament (betrokkenheid bij de school, passie voor het vak, meester-gezel principe)
- Brede en vakkundige praktische opleiding → (kwaliteits)normering
- Studenten zijn gedisciplineerd en direct inzetbaar (research als productie)
- In brede teams kunnen samenwerken → probleemoplossend
- Binding met bedrijfsleven (afstemming programma's, faciliteiten en competenties)
- Ondernemend, flexibel en zelfstandig

LiS is een uniek merk!!

LiS, Hier werken we aan!

- 1) Authentiek en specialistisch vakmanschap
- 2) Met elkáár en jezelf kunnen zijn
- 3) Praktisch vaardig met de modernste technieken
- 4) Jezelf voorbereidend op je toekomst terwijl je werkt aan de mooiste projecten
- 5) Netwerk van partners in binnen- en buitenland

LiS, Hier werken we mee!

In 2022 zijn we gestart met de invulling van de strategie met de titel 'Eigentijds Vakmanschap'. Een werkgroep heeft een reflectie gemaakt van het huidige onderwijs en vertaald naar een nieuw pedagogisch didactisch model waarbij projectmatig onderwijs van geïntegreerde vakken en meer regie bij de student voor zijn/haar ontwikkeltraject het uitgangspunt zijn. Het nieuwe kwalificatiedossier, zoals in 2023 gevoerd zal worden, is hierin meegenomen. Voorbereidend op deze veranderingen wordt het personeel betrokken door participatie in werkgroepen en trainingsworkshops waarbij de 'coachende docent' en professionalisering centraal staan.

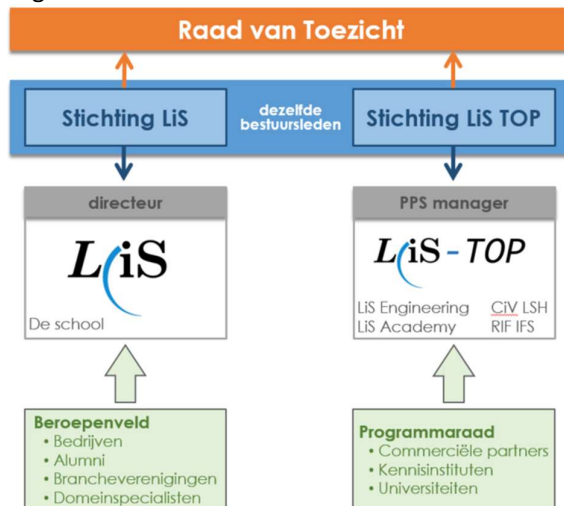
Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LiS

1.4 Organisatiestructuur

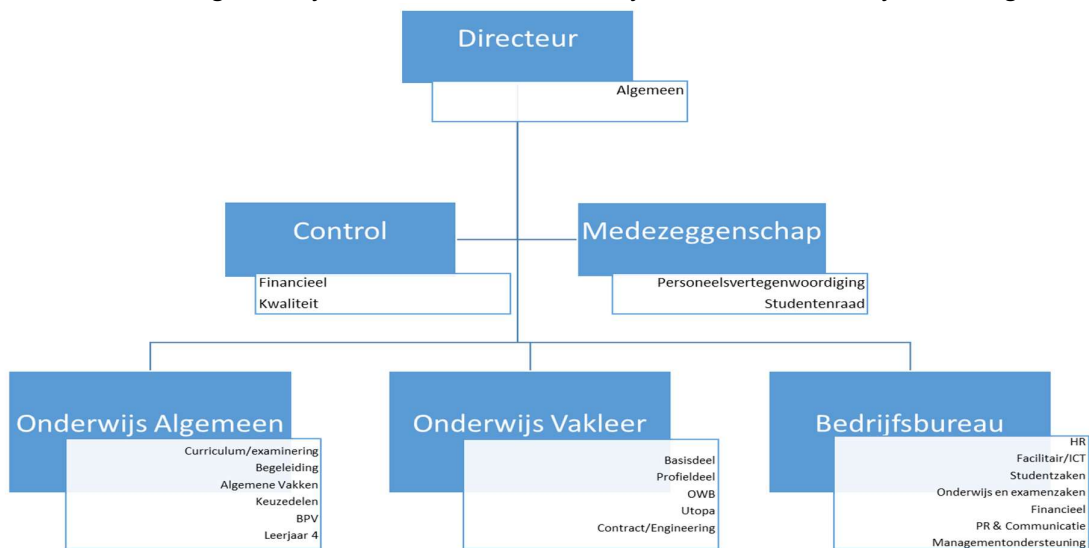
De branchecode “Goed bestuur in het mbo” van de MBO Raad dient als uitgangspunt voor de huidige organisatiestructuur en voor het handelen van de toezichthouder, bestuur en directie.

Het bestuur van de Stichting LiS is ook het bestuur van de Stichting LiS TOP. Deze laatste stichting is specifiek opgericht om vorm te geven aan de PPS tussen de LiS, bedrijfsleven en kenniscentra. Het al vele jaren bestaande LiS leerbedrijf is hierin opgenomen en profileert zich vanaf begin 2013 onder de naam LiS Engineering. Onder de naam LiS Academy worden na- en bijscholingscursussen gegeven op het gebied van precisietechniek en research glasblazen.

De noodzakelijke coördinatie van de LiS en LiS TOP vindt plaats op drie niveaus: operationeel, beleidsmatig door het gecombineerde stichtingsbestuur, en door één en dezelfde Raad van Toezicht (RvT). Deze toezichthouder benoemt ook de leden van het gecombineerde stichtingsbestuur. In 2022 bestond het gecombineerde bestuur uit een directeur-bestuurder.

De dagelijkse leiding van de school in 2022 was in handen van de directeur-bestuurder dhr. S.J.B. Vink, ondersteund door manager Onderwijs Algemeen mw. J. Muntinga, manager Onderwijs Vakleer dhr. B. Schouten, en manager Bedrijfsbureau mw. N.E.M. van Gijzen. Samen vormen zij het Management Team.

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LiS

1.5 Bestuur en Toezicht

De LiS heeft een breed samengestelde Raad van Toezicht (RvT), met deskundigheid op diverse terreinen en vertegenwoordigers van het afnemend veld. In 2022 bestond de RvT uit de volgende leden: mr. J.E. van der Boon (voorzitter), directeur Bedrijfsvoering NWO-I, drs. R. Nefkens, directie Hembrug, mevrouw J.H. Everts-van Driel, oud-voorzitter college van bestuur Onderwijsgroep Zuid Hollandse Waarden, mevrouw dr. I.M.N. Groot, universitair hoofddocent Universiteit Leiden faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen, ir. C.M. Buijsrogge, directeur Space & Scientific Instrumentation TNO (uitgetreden per 30-09-2022) en dr. B.J. van Straten MBA, Board of Directors Van Straten Medical en docent TU Delft. Het bestuur bestond uit de directeur-bestuurder S.J.B. Vink.

Bestuur en RvT hanteren de branchecode “Goed bestuur in het mbo” van de MBO Raad en het “Platform Raden van Toezicht mbo-instellingen” als uitgangspunt voor hun handelen. De leden van de RvT zijn onbezoldigd, en zijn op basis van hun expertise gekoppeld aan een commissie zoals onderwijs, financiën, remuneratie, beroepenveld. In 2022 hebben vijf gezamenlijke vergaderingen van het bestuur en de RvT plaatsgevonden. Elke drie weken werden door bestuur en Management Team de lopende zaken besproken en de gemeenschappelijke vergaderingen van bestuur en RvT voorbereid.

1.6 Toezicht Onderwijsinspectie

In september 2022 heeft een herstelonderzoek naar bestuur en opleidingen plaatsgevonden. De Inspectie van het Onderwijs heeft daarin aangegeven dat de besturing, kwaliteitszorg en ambitie van de LiS beter en slagvaardiger moet worden. Hiervoor heeft zij een aantal handreikingen gedaan zoals het concreter maken van de onderwijsvisie en het beoordelen van de onderwijskwaliteit door onafhankelijke deskundigen. Als relatief kleine onderwijsinstelling met een productief werkklimaat mogen ambities hoger worden gesteld en sneller gerealiseerd.

Het bestuur en organisatie hebben bemerkingen van Inspectie van het Onderwijs ter harte genomen en opgenomen in het verbeterplan.

1.7 Medezeggenschap

Personeelsvertegenwoordiging

De LiS is een kleine organisatie met korte communicatielijnen. De medezeggenschap voor het personeel is geformaliseerd in de personeelsvertegenwoordiging (PVT). De PVT wordt gevormd door drie medewerkers onderwijzend personeel en één medewerker niet-onderwijzend personeel (Rianne Govaerts (voorzitter), Wim Baars (tot 01-08-2022), Johan Romein en Désirée Moolhuysen) die door het personeel zijn gekozen. Vier tot zes keer per jaar is er een overleg tussen directie en de PVT. De PVT heeft twee keer per jaar een overleg met de RvT en met de Studentenraad.

Studentenraad

De LiS heeft sinds 1 januari 2014 een formele Studentenraad (SR). De SR bestaat uit 8 studenten, gelijkelijk verdeeld over de studie jaren. Vier tot zes keer per jaar is er een overleg tussen directie en de SR. De SR heeft twee keer per jaar een overleg met de RvT en met de PVT.

Vanuit de studieloopbaanbegeleiding is er eveneens op beperkte schaal sprake van medezeggenschap voor de studenten. Signalen worden in een vroegtijdig stadium opgepikt, zodat escalatie van problemen vermeden kan worden.

1.8 Ouders

Ouderbetrokkenheid is in het mbo anders vormgegeven dan in het voortgezet onderwijs. De meeste studenten zijn meerderjarig, dus reflectiegesprekken met de student spelen een grotere rol dan die met ouders. Niettemin willen ouders graag weten hoe het op school gaat en hebben zij een mening over de gang van zaken waar de school zijn voordeel mee kan doen. De LiS organiseert daarom ouderavonden waar de studenten hun praktische vorderingen kunnen demonstreren en de ouders op informele wijze met docenten en schoolleiding in gesprek kunnen gaan.

1.9 Alumni

De 'Vereeniging ter bevordering van de opleiding tot instrumentmaker' vormt tegenwoordig de alumnivereniging van de LiS. De school en de alumni onderhouden een warme band. Alumni zijn alle open dagen aanwezig, ze hebben een vertegenwoordiging in de beroepenveldcommissie, ze bieden financiële ondersteuning aan studenten en organiseren jaarlijks een symposium voor Research Instrumentmakers en andere geïnteresseerden.

1.10 Beroepenveldcommissie

De LiS leidt al jaren technici op die door hun grote expertise een zeer waardevolle bijdrage leveren aan de Nederlandse (hightech) industrie en wetenschappelijke wereld. Het afnemend veld acht het van groot belang dat de kwaliteit van het onderwijs hoog blijft en zich mee ontwikkelt met de alsmaar vernieuwende technologieën en onderwijsconcepten.

De LiS heeft nauwe contacten met het afnemend veld door (afstudeer)stages, de alumni, stuurgroepen voor de keuzeonderdelen en het contractwerk. Daarnaast is het overleg geformaliseerd in de beroepenveldcommissie. Drie keer per jaar komt deze commissie bijeen om thema's uit het onderwijs te evalueren en richting te geven bij onderwijsontwikkelingen.

1.11 Kwaliteit en kwaliteitsborging

Kwaliteit

Het niveau van onze afstudeerders wordt zeer gewaardeerd door een belangrijke stakeholder: het afnemend veld. De opleiding wordt door onze studenten al jaren zeer goed gewaardeerd. Voor ons zijn dit de belangrijkste graadmeters voor de kwaliteit van de opleiding. In de JOB-enquête scoorde de LiS in 2022 weer bijzonder hoog: we stonden bovenaan op de lijst van bekostigde opleidingen. Ondanks de ruimte die wij afgelopen jaren hebben gekregen van ministerie OCW om als gevolg van Corona versoepelde criteria voor diplomering te hanteren hebben wij daar als LiS geen gebruik van gemaakt. De kwaliteit van de opleiding en daarmee competenties van studenten die de opleiding verlaten zijn voor hun toekomst en het afnemend veld cruciaal. Gediplomeerden ontvangen daarmee een diploma met dezelfde waarde als voorgaande lichtingen en het afnemend veld kan erop vertrouwen dat gediplomeerden direct waardevol inzetbaar zijn. Om deze kwaliteit te realiseren is extra inspanning gevraagd van student en docent door: extra begeleiding en lessen, online en flexibel onderwijs en individuele trajecten voor studenten.

Kwaliteitszorgsysteem

De meting van de kwaliteit wordt verkregen door directe feedback en periodieke enquêtes, zoals de JOB (studenten) en MTO (medewerkers) en bij het bedrijfsleven en onze alumni. Deze manier van kwaliteitsmeting en borging werkt in een kleine organisatie.

De LiS is echter aan het groeien en dat vereist ook een professionaliseringsslag. In 2019 is een eerste aanzet gedaan om het kwaliteitszorgsysteem beter te structureren. In 2020 is het kwaliteitszorgsysteem omschreven en een kwaliteitskalender opgesteld waarin de PDCA (Plan Do Check Act) cycli voor de verschillende plannen centraal staan. Voor het opzetten en borgen van het kwaliteitszorgsysteem is een expert van buitenaf aangetrokken. In 2021 is het systeem geëvalueerd en op onderdelen aangescherpt waarna het in 2022 in de nieuwe opzet werd ingezet.

1.12 Kwaliteitsagenda 2019-2022

De afgelopen jaren is met veel inzet en enthousiasme gewerkt aan de doelstellingen uit de kwaliteitsagenda 2019-2022. In 2022 zijn onderdelen die als gevolg van Corona vertraagd waren intensief opgepakt en op andere onderdelen zijn de puntjes op de i gezet. Er is vooral veel inzet gepleegd op het bezoeken van BPV-bedrijven en fysieke afstemming/samenwerking met partners wat als gevolg van beperkende Corona-maatregelen afgelopen jaren minder mogelijk was.

De kwaliteitsagenda van de LiS heeft drie resultaatgebieden opgenomen die de meeste aandacht verdienen voor de verbetering van ons onderwijs. Het betreft:

- verhoging van het jaar- en diplomaresultaat;
- innovatie door het aanpassen van het opleidingsportfolio;
- verbetering van de tevredenheid over de beroepspraktijkvorming.

De benoemde resultaatgebieden raken aan de drie landelijke speerpunten zoals ze zijn benoemd in het bestuursakkoord tussen de Minister van OCW en de mbo-branch: 'kwetsbare jongeren', 'gelijke kansen' en 'aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt'.

Eind oktober 2018 is de kwaliteitsagenda voor 2019-2022 ingediend. Het resultaat hiervan bepaalt gedurende 4 jaar ongeveer 10% van de totale Rijksbekostiging.

Middels onze werkplannen is gestuurd op het behalen van de drie strategische doelen door de activiteiten die daaronder hangen en de resultaten die deze opleveren regelmatig te monitoren.

Door deze structuur zijn de afspraken uit de kwaliteitsagenda verankerd in onze dagelijkse werkzaamheden en wordt de voortgang geborgd.

Eind 2022 kijken we als bestuur met gemengde gevoelens naar de resultaten op de drie onderdelen.

- verhoging van het jaar- en diplomaresultaat;
Ondanks de grote inzet die is gepleegd door intensievere en betere begeleiding van studenten, faciliteren van extra ondersteuning en de aanpassing van een summatieve naar formatieve structuur heeft dit nog niet geleid tot significante rendementsverbetering. We zien wel dat de vertraging afneemt maar uitval blijft relatief hoog. Omdat we geen alternatieve opleiding op onze school bieden monitoren we onze uitstroom nadrukkelijk. Daaruit blijkt dat het vervolgtraject, hetzij op een andere opleiding hetzij binnen een bedrijf wel goed verloopt. Ook de komende jaren blijft de focus op onderwijsverbetering (nieuw pedagogisch/didactisch model, projectmatig onderwijs, intensieve begeleiding, bijlessen) waardoor het diplomaresultaat zal verbeteren.
- innovatie door het aanpassen van het opleidingsportfolio;
Het aanbieden van de niveau 3 opleiding wordt als zeer positief ervaren door zowel student als afnemend veld. Het behalen van het niveau 3 diploma wordt niet meer ervaren/gezien als een

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LiS

16 of 87

‘afstroom’ maar echt als een keuze of voorkeur om meer praktisch vaardig de arbeidsmarkt te betreden. Deze studenten hebben echt meer affiniteit met mooie producten maken/producen dan met het theoretische research werk.

De samenwerking in de regio via STO en het landelijke netwerk RI-scholen heeft uitwisseling van programma’s, faciliteiten, docenten en studenten mogelijk gemaakt. Inzet van capaciteit op (nieuwe) ontwikkeling is daarmee veel efficiënter.

- verbetering van de tevredenheid over de beroepspraktijkvorming.

De voorbereiding op het beroep middels LOB-lessen en voorbereiding/begeleiding bij de BPV geeft studenten een duidelijker beeld om tot een bewuste keuze te komen voor BPV of keuzedelen.

De ontwikkeling en het gebruik van de BPV-map biedt structuur voor studenten en bedrijfsbegeleider voor de procedures en opdrachten ten behoeve van BPV.

Intensivering van de bedrijfsbezoeken, met name 2022, heeft voor veel extra resultaten gezorgd zoals meer gastcolleges, meer buitenlandstages, betere bedrijfsprojecten, grote participatie bij bedrijvenmarkt en inspiratieavonden.

De strategische verkenning naar de Nieuwe Moderne Nationale Vakschool vormgegeven in ‘Eigentijds Vakmanschap’ heeft ertoe geleid dat de drie genoemde resultaatgebieden in een nieuwe vorm weer zijn verwerkt in de onderwijsontwikkeling voor de komende 5 jaar waardoor implementatie en ontwikkeling bestendig blijft.

1.13 Examinering

In het jaarverslag 2021/22 van de examencommissie wordt uitgebreid ingegaan op alle zaken rondom examinering. De examencommissie organiseert de werkzaamheden mede rondom het jaarlijks opgestelde Plan van Toezicht. Dit plan wordt ook jaarlijks geëvalueerd. Bevindingen uit de evaluatie zijn input voor het jaarverslag en het nieuwe Plan van Toezicht.

Gebruik van exameninstrumenten

- Beroepsgerichte examens

De LiS koopt alle examenproducten in bij de stichting ESMEI (Examenservice Metaal Elektro- en Installatietechniek). Deze examens zijn goed passend voor de LiS. De examenvorm is een 'Proeve van Bekwaamheid'. Deze proeven maken het mogelijk dat de examens plaatsvinden in de context van de bedrijven waar (Research) Instrumentmakers werkzaam zijn.

- Generieke examens

De generieke instellingsexamens (Nederlands, Engels) worden ingekocht bij Bureau ICE (de zogenoemde TOA examens).

De centrale examens voor Nederlands en Engels worden door het College voor Toetsen en Examens (CvTE) geleverd.

- Examens voor Keuzedelen

De examens voor keuzedelen worden ingekocht bij erkende leveranciers. Als er voor een bepaald keuzedeel geen leverancier te vinden is, dan worden de examens door de LiS zelf ontwikkeld binnen het format van ESMEI. Uiteindelijk worden de examens dan door ESMEI overgenomen en terug geleverd.

De LiS is kritisch op de examenproducten en koppelt de bevindingen consequent terug aan de leveranciers.

Matrix verantwoording (route 1 betreft het inkopen van exameninstrumenten bij daartoe gecertificeerde instanties)

Crebonummer	Route 1	Route 2	Route 3
25300	X		
25301	X		
25625	X		
25626	X		

Examencommissie

De examencommissie borgt de kwaliteit van de examinering door zich te vergewissen van afname en beoordeling van examens. De examencommissie stelt de examens die afgenomen worden vast. De examencommissie stelt vast of kandidaten aan de gestelde eisen voldoen om in aanmerking te komen voor een diploma. De examencommissie verleent vrijstellingen.

De examencommissie werkt conform het examenreglement en hanteert een strakke PDCA-cyclus.

1.14 Faciliteiten

Huisvesting en Facilitaire Zaken

Afgelopen jaar zijn er uiteenlopende activiteiten geweest op facilitair vlak, onder te verdelen in vier categorieën.

- **Onderhoud / keuringen**

Afgelopen jaar zijn er binnen het regulier onderhoud een aantal punten naar boven gekomen. Tijdens een verzekeringskeuring bleek onze compartimentmuur niet meer te voldoen aan de gestelde eisen. Dit is onopgemerkt gebleven bij voorgaande inspecties van verzekering en brandweer. De opstal/brand verzekering is gebaseerd op volledige functionaliteit van deze compartimentmuur waardoor aanpassing nodig was en is uitgevoerd.

Na oplevering van de reparaties/aanpassingen heeft de verzekering en de brandweer een nieuwe inspectie van het Onderwijs gedaan waarin de compartimentsmuur is goedgekeurd.

Brandinspectie: de brandweer heeft een uitgebreide inspectie uitgevoerd op het gehele pand. Dit leverde 3 kleine punten op welke direct zijn verholpen. We hebben hierna een herstelverklaring ontvangen.

Het jaar wordt gekenmerkt door een duidelijk zichtbaar intensiever gebruik na de 2 corona jaren. We zien dit aan reparaties aan sanitair (kranen), kapotte elektrische installatie delen. Ook hang en sluitwerk en meubilair heeft meer aandacht gevraagd.

Onderhoud aan klimaat en verwarmingssystemen heeft geen bijzondere zaken aan het licht gebracht. Wel is tijdens een keuring van onze gasketels geconstateerd dat er geen adequate brand noodstop aanwezig was. Dit is door de installateur direct opgepakt en gerealiseerd.

- **Grootonderhoud**

Dit heeft zich beperkt tot gebouw B begane grond en de technische ruimtes op de tweede verdieping.

Het vervangen van plafonds en van de oude T8 verlichting naar de nieuwe norm. We hebben deze onderhoudswerkzaamheden gecombineerd met ruimte aanpassingen voor Eigentijds Vakmanschap (zie aanpassingen gebouw). Op deze locaties waren diverse kleine aandachtspunten in de elektrische installatie naar aanleiding van de Nen keuring uit 2020 welke nu zijn meegenomen, aangezien plafonds en zekeringkasten toch moesten worden aangepast voor verlichting, machines en 3D printer faciliteiten. De Scope 10 keuring heeft plaatsgevonden en bracht een aantal extra aandachtspunten naar voren welke in het volgende kalenderjaar worden opgelost.

- **Aanpassingen gebouw**

In het kader van Eigentijds Vakmanschap zijn er aanpassingen gedaan aan diverse ruimtes in de B-vleugel met als doel de ruimtes een open karakter te geven en overzicht te realiseren voor de gebruikers. De ruimtes zijn geschikt gemaakt voor projectonderwijs waarin een andere behoefte is dan in het bestaande onderwijs. Ten aanzien van geluidsproblematiek -veroorzaakt door tegenstrijdige werkzaamheden in de ruimtes in combinatie met niet dempende plafonds- is een nieuwe indeling gecreëerd voorzien van geluidsisolerende plafondbeplating.

- Energie, duurzaamheid en klimaatdoelstellingen
Naast deze verplichte inspecties wordt er steeds meer aandacht gevraagd voor klimaatdoelstellingen.
Denk daarbij aan de RVO, maar ook de MBO raad middels FSR zijn partijen waar we informatie mee delen en inzicht/overzicht moeten aanleveren m.b.t. energie verbruik en beoogde reductie mogelijkheden. Om ervoor te zorgen dat we als school blijven voldoen aan de gestelde voorwaarden van vergunning en de klimaatdoelstellingen wordt er in het grootonderhoud zoveel mogelijk rekening gehouden met aangepaste wet- en regelgeving. Het meerjarig onderhoudsplan is in 2022 voorzien van een update; daarmee is voor de komende jaren een onderbouwd inzicht in de kosten voor jaarlijks en groot onderhoud gemaakt.

De insteek is efficiëntie verhogen en reductie van onnodig energieverbruik. Naast de wettelijke verplichting inzicht te hebben in energieverbruik heeft de LiS voor electra en gas uitgebreide rapportages per maand die op het uur nauwkeurig inzicht geven. Dit stelt ons in staat actief bij te sturen en plannen te maken voor de toekomst wat betreft reductie en effectief gebruik van energie waarbij de klimaatdoelstellingen centraal staan.

Voor 2023 richten we ons op het reduceren van energie verbruik in de daluren. Met vooral de focus op elektriciteit.

Dit resulteerde voor gebruikte energie tot het onderstaande:

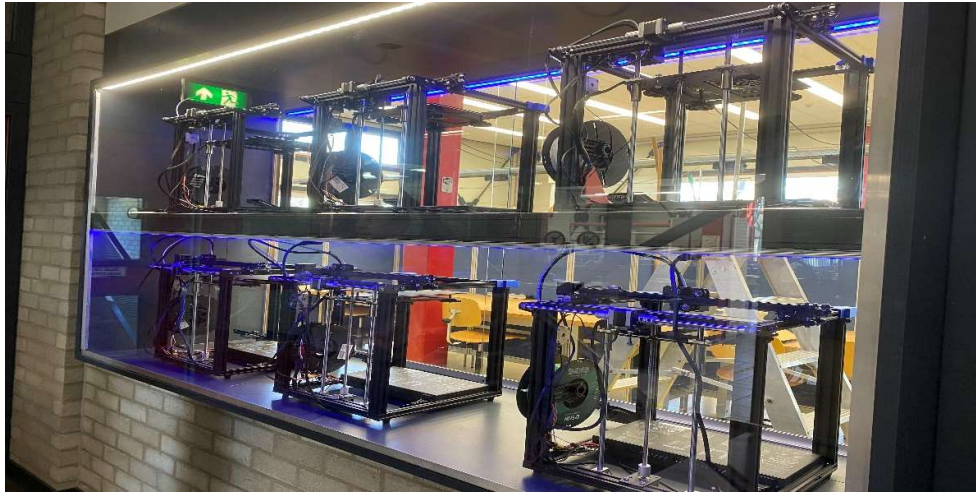
Gas 2022 reductie van -11,3% totaal aantal 35.745 M³ met 64tCO₂

Elektra zien we een stijging van 15% ten opzichte van 2021 (corona)

Piek 301.565 Kwh

Dal 111.787 Kwh

totaal 198 tCO₂

ICT

Computervaardigheden zijn voor technici zeer belangrijk. Studenten werken met computers bij vakken als constructietekenen, mechatronica en informatica en het programmeren van computergestuurde machines (CNC). Studenten hebben een eigen laptop en de LiS beschikt over een goed geoutilleerd computercentrum. Dit centrum wordt ook gebruikt bij de centrale examens voor taal (Nederlands en Engels) en rekenen.

De school heeft de belangrijke beslissing genomen zijn ICT middelen tegen het licht te houden en over te gaan naar diverse Cloud oplossingen. Het doel is minder afhankelijk te zijn van derden, maar ook een moderniseringslag waardoor begeleiding, onderwijs en ondersteunde processen efficiënter kunnen verlopen. Er zijn verschillende partijen benaderd met wie we dit kunnen organiseren. In november is de keuze gevallen op SURF, een betrouwbare leverancier voor internet verbinding en benodigde software voor overheidsinstellingen. Een bijkomend voordeel is dat voor studenten alle software zoals Office 365 en adobe creative Cloud kosteloos beschikbaar zijn. Medio 2023 zal volledige migratie zijn gerealiseerd.

1.15 Markante gebeurtenissen

PR & Werving

In 2022 werden er weer drie open dagen georganiseerd: 12 januari (126 bezoekers), 12 maart (70 bezoekers) en 1 november (256 bezoekers). Tussentijds konden scholieren zich aanmelden voor Meet & Greets. Daar werd goed op ingeschreven (38 bezoekers tussen maart en juli 2022).

Verder stond de LiS op 12 en 13 oktober weer op de drukbezochte MBO Opleidingenmarkt in de Leidse binnenstad (5.000 bezoekers). Ook werd er weer voorlichting gegeven op de scholen in het voortgezet onderwijs door docenten en studentambassadeurs, maar vanwege Corona werden er nog wel een aantal geplande bezoeken geannuleerd.

In het voorjaar heeft de LiS een wervingsfilm geproduceerd. Studenten van de LiS werkten hieraan mee. De lancering van de film vond plaats op 1 april tijdens een speciale lunchbijeenkomst in het bijzijn van alle studenten en personeel.

Ook werd er weer geadverteerd in het Leidsch Dagblad en werden er posters verspreid in de regio Leiden en omstreken (op scholen en in city displays).

In december/januari hing er een reclamebord van de LiS op de Drijvende Ijsbaan in Leiden.

Dit jaar werd nog sterker dan in 2021 ingezet op de socials van de LiS.

In het Leidsch Dagblad (26/3) en Trouw (19/11) kwamen studenten aan het woord om iets te vertellen over hun opleiding aan de LiS.

In juni en december verscheen de nieuwsbrief het 'LiSsertje' die naar alle (aspirant-) studenten, bedrijven en stakeholders verstuurd werd.

Internationale uitwisseling LiS – Mirit Glas A/S Denemarken, januari

Naar aanleiding van een cursus glasblazen van de Denen op de LiS eind 2021 bracht de glasafdeling van de LiS in januari 2022 een bezoek aan Mirit Glas A/S in Denemarken, gespecialiseerd in het koud bewerken van glas, om te zien welke mogelijkheden deze glasbewerkingsmethoden bieden voor het glasonderwijs op de LiS.

Diploma-uitreikingen, 17 februari en 7 juli

Op 17 februari en 7 juli ontvingen resp. 13 studenten en 42 studenten hun diploma (research)instrumentmaker tijdens een feestelijke diploma-uitreiking op de LiS.

In de prijzen, maart

In maart vielen er twee (oud)studenten in de NLF-prijzen (Nederlands Lucht- en Ruimtevaart Fonds). Koen Brouwer won de 1e prijs in de categorie MBO Techniek en David Waasdorp won de André Kuipers Ruimtevaart Prijs.

In december deden drie studenten van de LiS mee met de 'Clash of the Trades' competitie, georganiseerd door Project MFG, op de campus van Haas Automation Inc. in Brussel. Zij eindigden op de derde plaats.

Bedrijvendag, 7 april

Op de LiS vond als vanouds weer de bedrijvenmarkt plaats. Meer dan 50 bedrijven en onderzoeksinstituten uit de hightech industrie, de medische techniek, de wetenschap en de lucht- en ruimtevaart

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LiS

presenteerden zich aan hun toekomstige collega's.

LiS-student Lennart van Delft overhandigt minister Dijkgraaf zelfgemaakt kompas, 20 april

LiS-student Lennart van Delft bood tijdens de algemene ledenvergadering van de MBO Raad in Zeist de minister een cadeau aan, een zelfgemaakte kompas, met de woorden: 'In het MBO heb ik mijn passie gevonden, in de praktijk mooie instrumenten maken, is wat ik leuk vind en waar ik goed in ben.'

De baas in huis – JinC, 2 juni

Twee scholieren van een basisschool brachten in het kader van JINC, 'De baas van Morgen', een bezoek aan de LiS. Zij mochten die dag op de stoel van de directeur gaan zitten. JINC helpt jongeren uit kansarme gezinnen op weg naar werk.

Bezoek minister Dijkgraaf, 15 juni

Op 15 juni bracht minister Dijkgraaf een bezoek aan de LiS. Hij sprak met studenten over hun passie voor het vak. De minister sprak zijn waardering uit voor het vak (research)instrumentmaker en de wijze waarop de LiS bijdraagt aan het opleiden van studenten in de precisietechniek.

Alumni-symposium en feest, 12 mei

Op 12 mei organiseerde de Vereniging ter Bevordering van de Opleiding tot Instrumentmaker op de LiS een symposium met als thema 'De evolutie van de researchinstrumentmaker'. Aansluitend vond een borrel plaats met alumni, personeel en studenten waarna het studentenfeest van start ging.

Bezoek fractievoorzitter Jan Paternotte, 4 november

Fractievoorzitter D66 Jan Paternotte bracht met wethouder Fleur Spijker van de gemeente Leiden een bezoek aan de LiS om zich te verdiepen in het mbo-onderwijs. Ze spraken met studenten en docenten over hun opleiding en het arbeidsperspectief. Ze waren onder de indruk van de gedrevenheid en het vakmanschap van de studenten.

Precisiebeurs: 16 en 17 november

De LiS bemande samen met het ROC van Twente een mooie stand op de Precisiebeurs. Er was een grote aanloop van bedrijven en onderzoeksinstituten die op zoek zijn naar stagiaires en personeel en er werden weer interessante onderzoeksprojecten aangeboden.

Inspiratieavonden: 29 september, 1 november en 1 december

Tijdens deze avonden opende de LiS haar deuren voor studenten, alumni en personeel met als doel elkaar te ontmoeten, ervaringen uit te wisselen en te netwerken. Een ieder die dat wil, kan in de opengestelde Utopa werkplaats werken aan een eigen (privé) werkstuk. Aanvullend konden er allerlei workshops of thema-lezingen gevolgd worden en stonden er ontspannende activiteiten op het programma, zoals karaoken, film kijken en een escaperoom.

2 Het onderwijs

2.1 Vakonderwijs: leren met handen én hoofd

De LiS leidt op door de studenten intensief te begeleiden bij hun leerproces, zodat de praktische vakbekwaamheid een hoog peil bereikt. Daarnaast hecht de LiS waarde aan een juiste studie- en beroepshouding en besteedt ze daar in haar feedback richting de student veel en nadrukkelijk aandacht aan. Tijdens de voortgangvergaderingen, die het einde van een semester markeren, worden naast de behaalde studieresultaten ook studie- en beroepshouding als overweging meegenomen of een student klaar is voor het volgend semester.

De school beschikt over een veelzijdig en modern machinepark. Studenten krijgen hun praktijkvorming op conventionele machines; parallel daaraan wordt gewerkt met computergestuurde Computer Numerical Control (CNC) machines en andere technieken zoals 3D-printen. Naast de praktijkuren (50%) omvat het onderwijs lessen in o.a. vaktheorie, tekenen, CAM (Computer Aided Manufacturing) en ondersteunende vakken als Informatie- en communicatietechnologie (ICT), electrotechniek en natuurkunde.

2.2 Doorlopende invloed van de corona pandemie op het onderwijs

Als LiS constateren we dat de pandemie in het onderwijs en op het welzijn van haar studenten haar sporen heeft achtergelaten. Dit blijkt met name uit de motivatie van (specifieke groepen) studenten. Vanuit het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) is daarom in september 2021 een flink aantal activiteiten geïnitieerd dat bijdraagt aan het welzijn van studenten, het versterken van het onderwijs en het inlopen van mogelijke achterstanden. Hieronder vallen onder andere: inspiratie avonden, mentoruitjes, gezamenlijke activiteiten, het inzetten van bijlessen en het aantrekken van een extra studiecoach ter ondersteuning van het Begeleidingsteam. Deze activiteiten zijn (grotendeels) uitgevoerd in 2022. Zie hiervoor paragraaf 2.6 en hoofdstuk 7 (Coronaparagraaf).

2.3 Ontwikkelingen binnen het onderwijs

De ontwikkeling die de LiS doormaakt als het gaat om het onderwijs binnen de nieuwe strategie 'Eigentijds Vakmanschap' is gestart met het maken van sterke onderwijskundige keuzes en het leggen van een basis van waaruit de daadwerkelijke onderwijsontwikkeling plaatsvindt.

Belangrijk daarbij is dat de LiS behoudt wat goed is!

"Hier werken we voor":

- LiS cultuur als fundament
- Brede en vakkundige praktische opleiding
- Studenten zijn gedisciplineerd en direct inzetbaar
- In brede teams kunnen samenwerken
- Binding met het bedrijfsleven
- Ondernemend, flexibel en zelfstandig.

LiS is een uniek merk!

De komende jaren richt de LiS zich op het ontwikkelen van projectonderwijs; hiermee zal het cohort 2023/24 van start gaan. Er is een kernteam gevormd bestaande uit drie vakdocenten (vanuit eerder gevormde werkgroepen) aangevuld met een projectleider, dat het nieuwe onderwijs samen met de

overige vakdocenten vormgeeft. Twee onderwijskundigen ondersteunen dit team in het maken van onderwijskundige keuzes, het opstellen van basisdocumentatie en de overall ontwikkeling van de projecten.

Een stuurgroep en een klankbordgroep, deze laatste bestaande uit studenten van de LiS, zijn opgezet om feedback te geven op de onderwijsontwikkeling en ervoor te zorgen dat de planning wordt behaald. Binnen de beroepenveldcommissie wordt eveneens aandacht besteed aan dit thema.

Het onderwijs binnen de projecten zal worden vormgegeven rondom een beroepsproduct dat aan het einde van het project wordt opgeleverd. Feedback en feedforward geven vormt een integraal onderdeel hiervan. Docenten stimuleren met het geven van deze feedback de zelfstandigheid, zelfsturendheid en het eigenaarschap van studenten.

Omdat het projectonderwijs vraagt om een meer coachende manier van benaderen van studenten, is er een scholingstraject opgezet rondom het thema 'de Coachende docent', waarbij aandacht wordt besteed aan het geven van feedback, de projectmethodiek en de begeleiding van studenten. Dit traject zal in 2023 van start gaan en wordt afwisselend verzorgd door zowel externe deskundigen als eigen personeel van de LiS.

2.4 Keuzedelen

De keuzedelen zijn in 2022 breder ingezet, waardoor ook jongere jaars voor gevorderde keuzedelen (Methodisch Ontwerp, HBO wiskunde) hebben kunnen kiezen. Dit is goed bevallen. Instrumentation for Space is verder doorontwikkeld en krijgt nog steeds meer vorm en inhoud, onder andere door het uitbreiden van contacten en het organiseren van aansprekende gastlessen over o.a. cleanroomtechnology. Ten behoeve van het keuzedeel Optical Engineering is een extra optische tafel aangeschaft en is de optiek werkplaats aangepast naar een optical lab, waarbij de nadruk ligt op het kunnen meten met diverse apparatuur, en minder op het fabriceren.

2.5 Beroepspraktijkvorming (BPV)

De LiS heeft een ruim aanbod aan stageplaatsen en met grote regelmaat melden zich nieuwe bedrijven met het verzoek om stagebedrijf van de LiS te mogen worden. Het illustreert de grote behoefte aan goed geschoold technisch personeel en de goede naam die de LiS heeft als het gaat om het leveren daarvan.

In 2022 hebben wederom alle studenten een stage gevonden. Er is extra aandacht besteed aan de informatievoorziening rondom de BPV periodes binnen de LOB lessen. Studenten zijn hierdoor beter voorbereid op stage gegaan.

De opdrachten binnen het BPV werkboek hebben een upgrade gehad en zijn, mede naar aanleiding van feedback uit de BVC, meer toegespitst op de 21^e eeuwse vaardigheden. Hiermee sluiten de opdrachten ook beter aan op het LOB programma.

In april heeft de LiS voor het eerst sinds de coronapandemie een Bedrijvenmarkt georganiseerd. Hierbij was een 50-tal bedrijven aanwezig. Naast de markt zijn bedrijven voorafgaand fysiek geïnformeerd over de gang van zaken rondom de BPV op de LiS en hebben zij kunnen werken aan hun netwerk. Zowel studenten, bedrijven als docenten waren uitgesproken positief over deze dag.

Binnen de LiS is de functie van BPV- coördinator gesplitst per december '22. De afstudeerstages en semester 7 projecten vallen onder de verantwoordelijkheid van de coördinator leerjaar 4. Overige stages vallen onder de verantwoordelijkheid van de BPV- coördinator. Hiermee scheidt de LiS meer duidelijkheid naar haar netwerk en vinden de contacten, en het werven van (afstudeer)opdrachten/stageplekken effectiever plaats. De voorbereidingen voor het implementeren van stages in periodes van vijf aaneengesloten weken (de 'blokstages') zijn van start gegaan, moment van uitvoer wordt februari 2023.

2.6 Begeleiding

LOB

De ontwikkelingen rondom het LOB (Loopbaanoriëntatie en -begeleiding) onderwijs zijn verder doorgezet. Zo is de mentor bij de vaklessen LOB aanwezig om de ontwikkeling van zijn/haar student zo goed mogelijk te volgen en is er in de zomer van 2022 voor het eerst een LOB activiteiten workshopweek georganiseerd. De examinerende inspanningsverplichting LOB (diploma eis) binnen de LiS is dit jaar anders vormgegeven. Hierbij is de focus verschoven van verplichte studievoortgangsgesprekken met de mentor naar een per semester passend LOB-programma. Hierbij wordt de student meer uitgedaagd om actief bezig te zijn met zijn/haar loopbaanontwikkeling c.q. persoonlijke ontwikkeling. Dit onder andere door deelname aan diverse georganiseerde activiteiten en het tonen van inzet en betrokkenheid.

Mentoraat

Binnen het mentoraat wordt gestuurd op meer tussentijdse contactmomenten met de student, onder andere door middel van het volgen van een vaardigheidstraining (gesprekstechnieken). Zo houdt de mentor nog meer vinger aan de pols, wordt de relatie versterkt en kan er beter en bewuster gesignaleerd worden. In ditzelfde kader is er bewuster en meer geregisseerd tussentijds contact geweest door het organiseren van speeddates met mentor en vakdocent om tijdig bij te kunnen sturen in de ontwikkeling van studenten. Tot slot hebben de klassen in mei budget gekregen om een activiteit te organiseren om meer verbinding met school, met de mentor en met elkaar te krijgen. Deze uitjes zijn als erg positief ervaren door alle betrokkenen.

Slow start praktijk

In het begin van het studiejaar is er voor de eerste jaars drie weken gewerkt met een slow start. We werken dan met halve groepen in de praktijk met het oog op veiligheid en intensieve begeleiding, waarbij de groepen wel inhoudelijk hetzelfde programma krijgen aangeboden. Daardoor (kleinschaligheid en veiligheid) en de persoonlijke aandacht vanuit de docent, krijgen studenten een stabiele basis mee voor persoonlijke ontwikkeling en hun verdere (veilig) functioneren in de werkplaats. Ook leren de docenten studenten in korte tijd kennen. Dit alles vormt een belangrijke positieve start van hun opleiding.

Go/no go gesprek

In het kader van 'examen doen wanneer een student er klaar voor is' is het go/no go gesprek ingevoerd. Studenten kunnen hierbij zelf aangeven of zij vinden dat ze klaar zijn voor examinering en of er nog specifieke leerdoelen zijn op dat moment. Vervolgens worden deze leerdoelen met de begeleider besproken en ingepland. Dit stimuleert zelfreflectie, autonomie en eigenaarschap bij studenten.

Jaarverslag 2022

Specifieke Begeleiding

In het kader van de NPO gelden (zie ook de Coronaparagraaf, hoofdstuk 7) is er een studiecoach aangetrokken, waarmee het Begeleidingsteam is versterkt en de studenten die daar extra behoefte aan hebben op uitstekende wijze worden begeleid.

2.7 Internationalisering

Research Instrumentmakers komen veelal te werken in een internationale omgeving waar de voertaal Engels is. Om de studenten daar goed op voor te bereiden volgen ze lessen Engels op niveau B1 en A2, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de Engelse en Amerikaanse cultuur. De LiS is nog steeds (op kleine schaal) bezig met het internationaal neerzetten van stagiairs in de vorm van (afstudeer) projecten. Eén student uit semester 5 heeft in Zwitserland stage gelopen in de periode september-december en heeft als try out de theorielessen online gevolgd, met positief resultaat.

De contacten die er internationaal zijn, zijn goed aangehouden en middels diverse bezoeken (Duitsland, Zwitserland, Denemarken) uitgebreid en versterkt. Ook deelname aan diverse projecten met internationale partners zorgt ervoor dat de LiS in Europa meer op de kaart komt en dat er uitbreiding van het netwerk plaatsvindt.

2.8 Duurzaamheid in het onderwijs

De LiS leidt jongeren op die werkzaam zullen zijn in een technische omgeving. Tijdens de opleiding wordt op meerdere vlakken aandacht besteed aan de impact van hun handelen op de maatschappij en het milieu. Dat gebeurt bij vakken als burgerschap, bedrijfskunde en ondernemerschap, ontwerpen en materiaalkunde.

Bij burgerschap wordt stilgestaan bij de bewustwording door aandacht te geven aan de 3P's (people, planet en prosperity) in relatie tot het handelen als mens, door de maatschappij en door bedrijven. De andere vakken gaan er specifiek op in. Zo wordt er bij ontwerponderwijs stilgestaan bij 'design for (re)-use', 'design for environment', de principes van C2C (Cradle to cradle) en LCA (levenscyclusanalyse) en verlengde levensduur. Bij bedrijfskunde en ondernemerschap komt het efficiënt gebruik maken van middelen ter sprake en wordt stilgestaan bij duurzame productiemiddelen. Bij materiaalkunde leert men over de productieprocessen van materialen, het hergebruik en de afbreekbaarheid. In de (ontwerp)projecten komen deze aspecten samen.

2.9 Studententevredenheid

De studenten van de LiS hebben hoge waardering voor onderwijs en organisatie op de school. De LiS vindt het zeer belangrijk dit op peil te houden en meet met regelmaat deze tevredenheid.

Uit de enquête van 2021 kwam een aantal punten naar voren waarvoor het MT in 2022 de volgende actiepunten heeft opgesteld:

- Onderzoek d.m.v. gesprek met studentenraad of de relatief lage score op de taalvakken kan worden verklaard en welke actiepunten eruit komen;
- Eenduidigere en heldere informatievoorziening richting studenten realiseren via mentorlessen en het aanpassen van bestaande documentatie als de studiegids en onderwijsplannen;
- Beter afstemming leermiddelenlijst met docenten en zoeken van leervriendelijkere/gebruiksvriendelijkere methodieken;
- Beter afstemmen interne BPV processen, het beter afstemmen van de opdrachten met de LOB opdrachten, en het opnemen van de informatievoorziening rondom BPV in de LOB lessen.

In december 2022 is wederom een schoolenquête afgenomen via platform Onderwijs Online. Vanwege het invullen ervan tijdens de mentorles is een hoge responsgraad verkregen (71,8%). De verwerking van de resultaten en het omzetten van de resultaten naar concrete verbeterpunten, is als apart punt opgenomen in het teamwerkplan Onderwijs, om zo concreet onderdeel uit te maken van onze kwaliteitszorg. De verbeterpunten zullen in 2023 opvolging krijgen.

2.10 Beroepskolom

In studiejaar 2021/22 heeft circa 70% van de 72 afgestudeerden (op niveau 3 en 4) gekozen voor het bedrijfsleven en heeft binnen 3 maanden een baan gevonden. Van de afgestudeerden op niveau 4 heeft circa 25% gekozen voor een (deeltijd)vervolgopleiding op hbo-niveau.

Relatie met het beroepenveld is cruciaal

De LiS is een vakschool die opleidt voor een specifieke branche. Voor de LiS is dat de wetenschap en de hightechindustrie. Kenmerkend voor een vakschool is het intensieve contact met de branche.

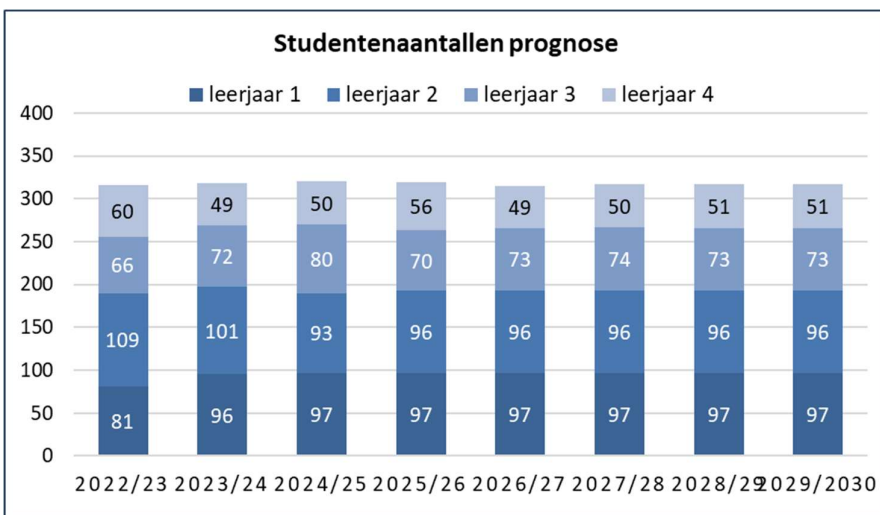
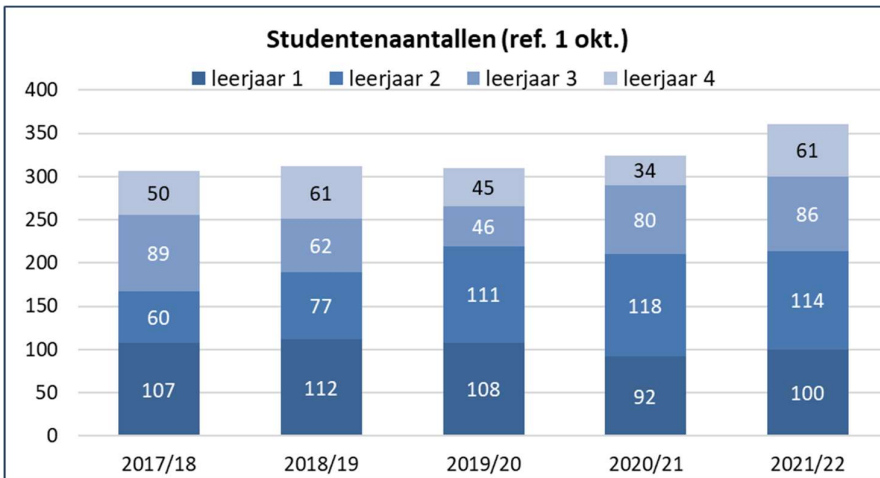
Het contact met het beroepenveld heeft de LiS via de beroepenveldcommissie (BVC), tijdens bedrijfsbezoeken (BPV) of contactmomenten met de Alumnivereniging en op de jaarlijks terugkerende bedrijvenmarkt bij de LiS. Al deze contacten leveren informatie die de LiS meeneemt in de ontwikkeling van het onderwijs.

Tijdens de formele vergaderingen met de BVC wordt het curriculum doorgesproken, de ontwikkelingen van de school getoetst en worden wensen uit het beroepenveld ingebracht. Het onderwijs van de LiS is hierdoor goed afgestemd op de behoeften van het beroepenveld en de school krijgt vanuit deze kringen wegens de professionele aandacht voor de beroepspraktijk veel waardering.

In 2022 is de BVC ieder kwartaal bijeengekomen, zowel online als fysiek. Besproken thema's zijn o.a. 'de Research Instrumentmaker in 2030', de vernieuwde Onderwijsvisie, het opleidingsportfolio, een terugkoppeling van het bezoek van de Inspectie van het Onderwijs en het traject Nieuwe Moderne Nationale Vakschool.

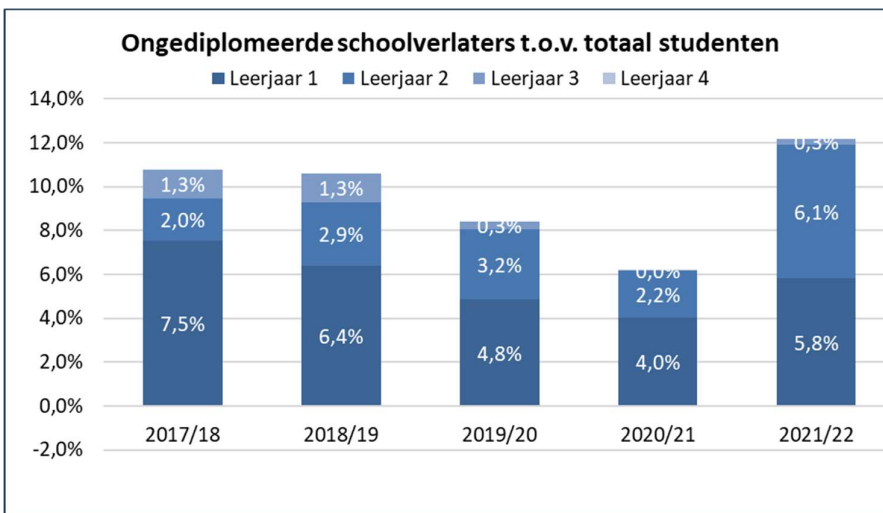
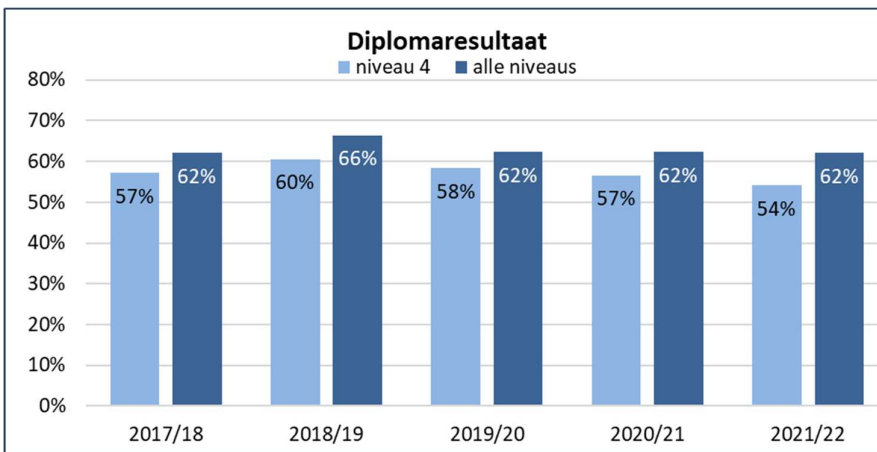
2.11 Onderwijs in cijfers – rendementen

In 2022 waren er in totaal 113 aanmeldingen voor de opleiding en 42 afmeldingen. Het definitieve aantal komt daarmee uit op 71 nieuwe inschrijvingen per 1 oktober 2022. Van de 71 inschrijvingen waren er 5 (7%) voor de niveau 3 opleiding en 66 voor niveau 4. De verdeling M/V was 65 jongens en 6 (9%) meisjes.

Succes van de opleiding

Het aantal schoolverlaters in het teljaar 1 oktober 2021 tot 1 oktober 2022 was 116, waarvan 72 gediplomeerden. Daarmee komt het diplomaresultaat uit op 62%. Het aantal ongediplomeerde schoolverlaters was 44. Het jaarresultaat is gelijk aan het diplomaresultaat van 62%.

Ongediplomeerde schoolverlaters worden door de LiS zeer intensief begeleid naar een voor hen passende opleiding elders, waardoor de LiS al vele jaren een laag voortijdig schoolverlaten (VSV) cijfer heeft. Studenten die elders een passende mbo opleiding volgen zijn daarin zeer succesvol. Als dit resultaat ook meegenomen zou worden in het diplomaresultaat van de LiS zou dit 70% zijn.

Herkomst en samenstelling studenten

De meeste studenten van de LiS komen uit Zuid-Holland (circa 80%, waarvan 15% uit Leiden). Van de overige provincies is het percentage studenten afkomstig uit Noord-Holland het hoogst (circa 12%). De populatie studenten bestond in 2021/22 voor 90% uit jongens en 10% uit meisjes. Dit laatste percentage is traditioneel laag bij techniek onderwijs, maar de LiS blijft streven naar verhoging ervan onder andere door aanpassing van media uitingen (meer meisjes zichtbaar op beelmateriaal en op de website) en aansluiting bij landelijke initiatieven. De gemiddelde leeftijd was 19,8 jaar.

Aan- en afwezigheidsregistratie

De aan- en afwezigheid van de studenten wordt bijgehouden in Trajectplanner. Overschrijdingen van de wettelijke bepalingen voor leerplichtigen worden gemeld aan DUO.

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LiS

Voortijdig schoolverlaten

Er is geen sprake van “voortijdig schoolverlaten” (VSV) als aangetoond kan worden dat de student het opleidingstraject bij een andere instelling voortzet. Indien de student bij de nieuwe opleiding definitief uitvalt, is hij/zij alsnog een voortijdig schoolverlater die ten laste wordt gebracht van de statistieken van de LiS. Ons VSV-cijfer is doorgaans rond 1% en daarmee laag.

Klachtenafhandeling

De LiS spant zich maximaal in om formele klachten te voorkomen door onderwijs van goede kwaliteit te leveren, goede verhoudingen tussen de school en de studenten te creëren, maximale transparantie aan studenten te bieden, een prettig klimaat op de LiS te realiseren, en contact te zoeken met studenten die problemen aangeven of een klacht overwegen. Als het niet lukt om een klacht te voorkomen of als een bemiddelingspoging niet het gewenste resultaat oplevert, dan is er de mogelijkheid tot het indienen van een formele klacht cf. de klachtenregeling. In 2021/22 is daar in 7 gevallen gebruik van gemaakt, namelijk bij de examencommissie. Deze klachten zijn naar tevredenheid van de studenten door de examencommissie afgehandeld.

In het kader van de kwaliteitszorg worden klachten (anoniem) geregistreerd. Signalen die in klachten naar voren komen, kunnen worden gebruikt om de kwaliteit van het onderwijs en de organisatie ervan voortdurend te verbeteren.

3 De medewerkers

3.1 Beleidsontwikkelingen en CAO

De LiS is als organisatie volop in ontwikkeling. Dit vraagt om versterking (kwantitatief en kwalitatief) van het docententeam, maar ook van de ondersteunende diensten (het Bedrijfsbureau).

Het personeelsbeleid is deels nog in ontwikkeling, dit heeft in de coronaperiode vertraging opgelopen. Er is door het management een start gemaakt met Strategische Personeelsplanning, dit krijgt in 2023 een vervolg.

De LiS heeft nog geen kans gezien een vacature te doen vervullen in het kader van de banenafpraak. Aangezien in een kleine organisatie als de LiS de mogelijkheden beperkt zijn, wordt gekeken naar inkoop van diensten bij een organisatie die zich bezig houdt met het plaatsen van medewerkers met afstand tot de arbeidsmarkt.

Vrouwen zijn goed vertegenwoordigd in zowel Raad van Toezicht als in bestuur/management van de school, respectievelijk 33% en 50% per ultimo 2022.

3.2 Medewerkerstevredenheid en Werkdrukplan

Uit het eind 2020 gehouden MTO (Medewerkers Tevredenheids Onderzoek) kwam de interne communicatie als verbeterpunt naar voren. Dit blijft een belangrijk aandachtspunt voor nu en de toekomst, het is gewenst om de lijnen kort en transparant te houden. De coronaperiode met het daarmee gepaard gaande thuiswerken en elkaar op afstand (digitaal) treffen was van invloed op de interne communicatie. In 2022 is de interne communicatiestructuur vastgelegd en gedeeld met personeel.

Het moreel bij de LiS is doorgaans prima, de werkdruk wordt echter als hoog ervaren. In 2022 heeft de PVT op verzoek van de directeur-bestuurder hierover een enquête bij medewerkers uitgezet. De uitkomsten en daaruit voortkomende acties zijn gedeeld met het personeel. Het verduidelijken (en begrenzen) van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden blijft een belangrijk aandachtspunt in een kleine organisatie als de LiS, waar de medewerkers al snel 'meerdere petten op hebben'.

In het kader van de cao MBO 2018-2020 heeft de LiS een Werkdrukplan 2019-2023 opgesteld waarin onder andere de bovengenoemde punten uit het MTO zijn mee genomen in de activiteitenplanning.

3.3 Deskundigheidsbevordering en Teambuilding

De kwaliteit van de docenten is één van de belangrijkste pijlers van een school. Waar nodig en gewenst is er ruimte voor na- en bijscholing. Het onderwijzend personeel is bevoegd les te geven op het mbo, of is hiervoor in opleiding. In 2022 is één medewerker gestart met de PDG opleiding.

In het kader van deskundigheidsbevordering cq. persoonlijke ontwikkeling zijn in 2022 de volgende trainingen/webinars gevolgd:

- Basiskennis Pensioen ABP
- Wet verbetering rechtsbescherming mbo studenten
- Symposium Supergeleiding Universiteit Leiden i.s.m. SRON
- Cursus Excel
- Patronen doorbreken bij jezelf vanuit TA
- iBabs Meetings
- Nieuwe inspectiekaders.

In 2022 hebben drie personeelsbijeenkomsten plaatsgevonden. Onderwerpen waren:

- Communicatiestructuur LiS
- Studentaantallen, open dagen
- Jaarrekening
- Begroting
- Werkdrukonderzoek april 2022
- Voortgang traject Nieuwe Moderne Nationale Vakschool.

Na twee coronajaren kon het jaarlijkse personeelsuitje in mei 2022 weer worden georganiseerd. Twee collega's regelden het programma in museum Naturalis waar oud-medewerker/alumnus Donald van der Burg een speciale rondleiding gaf. De dag werd afgesloten met een etentje op het dakterras van Naturalis.

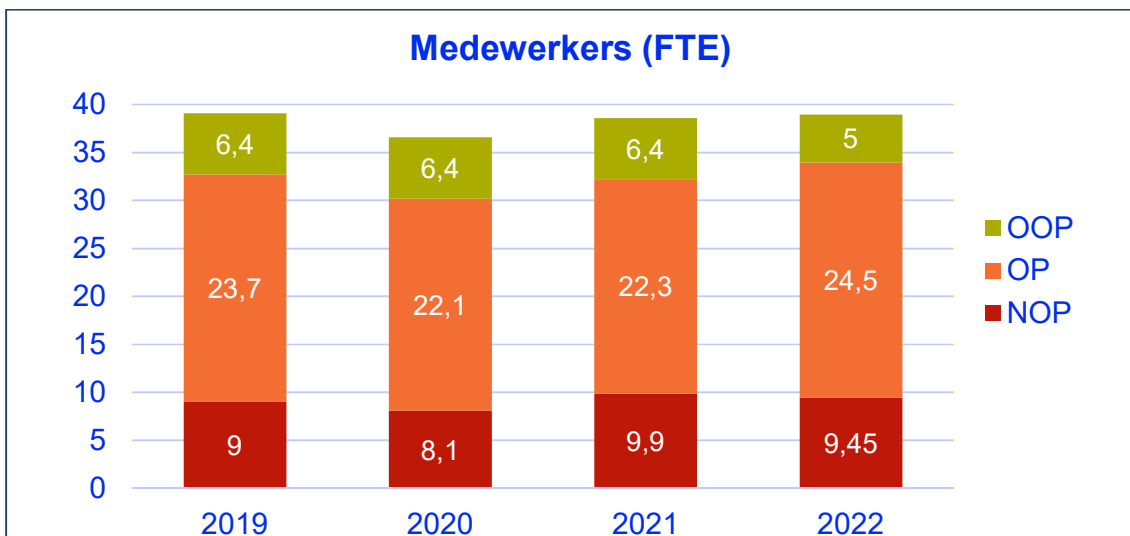
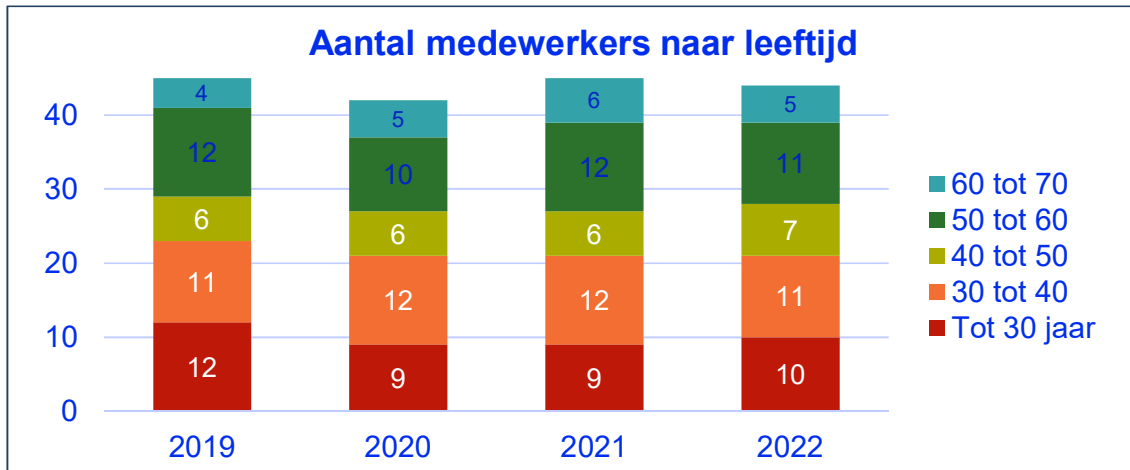
In ontspannen sfeer werd onder het genot van een lunch aan het Valkenburgs Meer het studiejaar 2021/22 afgesloten en de zomervakantie ingeluid.

Het kalenderjaar 2022 hebben we als LiS team traditioneel kunnen afsluiten met een kerstlunch in Kasteel Oud Poelgeest om daarna van een zeer welverdiende kerstvakantie te kunnen gaan genieten.

3.4 Personeel in cijfers

Op peildatum 31 december 2022 was het aantal medewerkers 44. Het aantal FTE (fulltime equivalent) ging van 38,6 ultimo 2021 naar 39,0 FTE. Daarvan betrof 0,6 FTE ziektevervanging en 0,1 FTE tijdelijke uitbreidingen. Bij de leeftijdsopbouw van de medewerkers valt op dat nagenoeg de helft jonger is dan 40 jaar.

Van de vrouwelijke medewerkers, 30% in 2022 (was 24% in 2021), behoren er vier tot het onderwijzend personeel en negen tot het niet-onderwijzend personeel. Van de 44 medewerkers hebben er 18 een parttime dienstverband. Bovenstaande grafiek geeft de FTE-verdeling over onderwijzend (OP), niet onderwijzend (NOP) en onderwijsondersteunend personeel (OOP) in loondienst weer. Bij de LiS zijn het de Technisch Onderwijs Assistenten (TOA) die onder de noemer OOP vallen.

In 2022 waren er vijf TOA's aangesteld als tijdelijke functionarissen, dit in overeenstemming met het beleid van de LiS. Het betreft LiS studenten die hun niveau 4 opleiding afgerond hebben en nog een paar jaar aan de school verbonden willen blijven om zich nog beter op de arbeidsmarkt voor te bereiden. Dit lijkt erg op de leerling-gezel verhouding die de school van oudsher gekend heeft en die zeer succesvol blijkt voor het op peil houden van het gewenste praktijkniveau van de opleiding.

In 2022 hebben we één jubilaris in het zonnetje gezet, zij vierde haar 12,5 jarig jubileum in dienst van de LiS.

In 2022 is er geen sprake geweest van ontslag anders dan afloop tijdelijk dienstverbanden (TOA's) of beëindiging dienstverband op eigen verzoek werknemer. Er zijn geen transitievergoedingen en/of vaststellingsovereenkomsten opgemaakt.

3.5 Verzuim en verlof

Het ziekteverzuim bij de LiS is traditioneel laag, hetzelfde geldt ook voor het aantal doorverwijzingen naar de bedrijfsarts. Het ziekteverzuimpercentage kwam in 2022 echter aanzienlijk hoger uit, namelijk op 8,7% (was 5,4% in 2021).

Dit werd (in hogere mate dan de voorgaande jaren) veroorzaakt door corona. Daarnaast was er sprake van langdurig ziekteverzuim (meer dan vier weken) bij drie medewerkers, waarvan er twee gedurende het volledige kalenderjaar 2022 voor 100% van hun aanstellingsomvang door ziekte hebben moeten verzuimen. Voor beide medewerkers heeft een arbeidsdeskundig onderzoek plaatsgevonden. Als we het langdurig ziekteverzuim buiten beschouwing laten dan komt het ziekteverzuimpercentage in 2022 op 3,9% uit.

Conform cao mbo wordt in geval van langdurig verzuim het loon voor 100% doorbetaald in het eerste ziektejaar en voor 70% in het tweede ziektejaar. Hiervoor is de LiS eigen risicodragers en voor de kosten vanaf het tweede ziektejaar wordt dan ook een voorziening opgenomen.

Er waren -buiten voor de drie langdurig zieke medewerkers- twee doorverwijzingen naar de bedrijfsarts (bij ziekteverzuim langer dan één week).

Er was bij vijf medewerkers sprake van kortdurend frequent verzuim (meer dan twee keer ziekgemeld gedurende 2022 voor een periode korter dan één week).

In 2022 zijn er 21 dagen bijzonder verlof (cf. cao) verleend: 17 dagen verlof i.v.m. overlijden van naasten, 3 dagen calamiteitenverlof en 1 dag verlof i.v.m. verhuizing.

Van de regeling Betaald Ouderschapsverlof maakten twee medewerkers gebruik, ieder voor een omvang van 0,2 fte.

Van de regeling Seniorenverlof werd in 2022 door twee medewerkers gebruik gemaakt, beiden voor 170 uren op jaarbasis.

4 Publiek-private samenwerking

4.1 Bedrijfsleven

Om de kwaliteit van het onderwijs te verhogen, de aantrekkingskracht voor toekomstige techniekstudenten te vergroten en uiteindelijk zo bij te dragen tot het innovatieve vermogen van het bedrijfsleven wordt er actief samenwerking gezocht met partners (industrie, onderzoeksinstituten en universiteiten inclusief hun ziekenhuizen). Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het begeleiden van stages, inbrengen en begeleiden van projecten, het geven van gastcolleges, verzorgen van (delen van) na- en bijscholingscursussen, ondersteunen van evenementen, participeren in de Programmaraad en andere overlegstructuren.

In 2022 hebben vele tientallen partners activiteiten ontplooid om de LiS te ondersteunen en het techniekonderwijs van de LiS te versterken mede vanuit LiS TOP. Denk aan onder andere Admesy, Airbus DS, Avatar, cosine, Hittech Group, Holland Rijnland, Inholland, ISIS, Lens R&D, NLR, NOVA, Optics11, SBIC, SRON, Stellar Space Industries, T-minus, Ter Hoek Vonkerosie, TNO, TU Delft en Westend BV.

4.2 LiS TOP

De Stichting LiS TOP is actief op het raakvlak tussen de school en bedrijven en instellingen. Onder LiS TOP vielen in 2022 drie activiteiten: LiS Engineering, LiS Academy en Subsidies.

Ook in 2022 was er een duidelijke focus op het gebied van Instrumentation for Space en Life Science & Health, twee van de speerpunten van de LiS. Samen leveren ze zo'n 50% van de groepsopdrachten en afstudeeropdrachten in het vierde jaar.

Ook studenten uit de andere jaren komen in aanraking met deze twee gebieden. Dat gebeurt via de opdrachten bij LiS Engineering, keuzedelen, gastcolleges en bedrijfsbezoeken.

Organisatie

Het faciliteren en vakinhoudelijk verrijken van het onderwijs bij de LiS is uitgangspunt van LiS TOP. Daarom staat de organisatie van LiS TOP (bestuurlijk en operationeel) in nauw verband met de bestuurlijke en operationele organisatie van de LiS.

Investeren publieke middelen in private activiteiten

Alle activiteiten die LiS TOP verricht vallen onder publieke activiteiten dan wel onder private activiteiten die in het verlengde liggen van de publieke taak. Indien sprake is van private activiteiten dan worden hiervoor marktconforme en kostendekkende tarieven bepaald.

De baten in opdracht van derden staan toegelicht in de jaarrekening. De omvang bedraagt slechts 2% van de totale baten en is daarmee relatief zeer klein.

In 2022 zijn diverse stappen ondernomen ter voorbereiding op de verslaggeving 2023 onder de 'beleidsregel investeren met publieke middelen in private activiteiten'. Zo is opbouw van de kostprijs vernieuwd en is de organisatie van LiS TOP beoordeeld en aangepast. In 2023 zullen ontwikkelingen met betrekking tot de beleidsregel op de voet gevolgd worden in relatie tot de procesgang.

LiS Engineering

LiS-Engineering is een door SBB erkend leerbedrijf. Maximaal vijf LiS-studenten kunnen tegelijk stagelopen bij LiS TOP. Deze stagiairs zorgen voor continuïteit in de beschikbaarheid van mankracht binnen LiS Engineering en zijn daarom zeer welkom.

LiS Engineering voert als leerbedrijf opdrachten uit voor externe opdrachtgevers die hoofdzakelijk en bij voorkeur uitgevoerd worden door LiS-studenten. Hierbij streven we naar betrokkenheid van de studenten gedurende het hele proces (dus van aannahme van de opdracht tot aflevering van het product). Daar waar mogelijk worden deze externe opdrachten in het onderwijs ingezet. Voor de LiS kunnen deze externe opdrachten fungeren als leeropdrachten voor studenten, mits het belang van het reguliere onderwijs niet wordt geschaad. Indien het niet inpasbaar is in het reguliere onderwijs wordt het werk gedaan door de stagiaires.

In 2022 zijn opdrachten uitgevoerd voor een verscheidenheid aan opdrachtgevers werkzaam in sectoren zoals medische techniek, ruimtevaart, farmacie, chemie, onderwijs en onderzoek. Enkele opdrachtgevers waren Aquon, Demcon, Leiden Cryogenics, de Brug gitaren, Hogeschool Leiden, Lens R&D, LGS, Museum Boerhaave, Quantified, SRON, Stellar Space Industries, TNO, Universiteit Leiden en de University of Queensland.

LiS Academy

LiS Academy heeft tot doel om samen met partners gerichte na- en bijscholingsactiviteiten te ontplooiën die vakinhoudelijk in lijn liggen met het profiel van de LiS. Ook in 2022 heeft LiS Academy nog last gehad van corona met uitstel van cursussen. Zo is er uiteindelijk geen glasblaascursus gegeven. Wel hebben we nog twee keer een draai- en twee keer een frees-cursus kunnen geven. Verder hebben we voor drie bedrijven een op-maat-cursus gegeven, waarbij aangetekend kan worden dat een van die bedrijven, Mirit Glas, een glasbedrijf uit Denemarken was. Als resultaat van de door hun zeer gewaardeerde op maat gemaakte cursus, zijn een maand later de docenten glas met de glasstudenten op bezoek geweest bij Mirit Glas in Denemarken. Daarnaast zijn er nog speciale cursussen georganiseerd voor de studenten van het ROC van Amsterdam en die van het Chemisch Dispuut van de Universiteit van Leiden. Ook is er nog een goed bezochte cursus kerstballen blazen geweest en zijn er in 2022 twee online cursussen verkocht.

4.3 Subsidies

Voor verschillende subsidietrajecten wordt er samengewerkt met andere partners (bedrijven, onderzoeksinstituten en andere onderwijsinstellingen).

RIF-project - Instrumentation for Space

In 2017 is het RIF-project "Instrumentation for Space" van start gegaan. In 2022 is de subsidie voor dit project afgelopen. Terugkijkend kunnen we stellen dat de doelen gesteld in 2016 ruimschoots gehaald zijn. Er zijn drie keuzedelen ontwikkeld, waar we één gepland hadden. Twee keuzedelen worden allebei twee keer per jaar gegeven (voor Instrumentation for Space was het uitgangspunt één keer per jaar). Het keuzedeel "Instrumentation for Space" is elke keer dat het gegeven wordt vol en wordt door de studenten gemiddeld gewaardeerd met een 8. De partners die betrokken zijn bij de keuzedelen hebben allemaal aangegeven ook na deze subsidieperiode door te willen gaan. Daarnaast zijn er ook nog bedrijven die aan hebben gegeven meer betrokken te willen raken.

De positie van de LiS binnen de ruimtevaartwereld is veel prominenter geworden. Binnen de ruimtevaart wereld wordt het mbo (en de studenten) serieus genomen als partner en als ze aan het

[Jaarverslag 2022](#)

mbo denken dan denken ze in eerste instantie aan de LiS. Ook zijn er goede contacten ontwikkeld met het hbo en wo, wat geresulteerd heeft in gezamenlijke projecten van mbo en hbo/wo studenten. Daarnaast heeft het project verschillende contacten met Europese partners opgeleverd, waardoor studenten nu ook de kans hebben gekregen om in het buitenland stage te lopen.

Studenten volgen een workshop “werken in cleanroom” behorende bij het keuzedeel Instrumentation for Space. Deze workshop werd georganiseerd door SRON.

Een hoogtepunt binnen dit programma is de aanstelling van Peter Paul Kooijman als practor “Instrumentation for Space” op de LiS voor 1 dag in de week, welke betaald wordt door SRON. Hiermee worden de banden met SRON specifiek en de ruimtevaartwereld in het algemeen in zeer belangrijke mate versterkt en worden de resultaten van dit project ook op een structurele wijze geborgd.

Kortom een geslaagd programma, waar we ook in de toekomst nog veel plezier aan gaan beleven.

Unmanned Valley Valkenburg (UVV)

De in 2019 toegekende subsidie van het Europees Fonds voor Regionle Ontwikkeling (EFRO) voor de ontwikkeling van Unmanned Valley Valkenburg (UVV, het drone-testcentrum op voormalig vliegveld Valkenburg), is in 2022 ook weer gebruikt voor verschillende activiteiten. Naast de samenwerking via het keuzedeel dronetechniek heeft er overleg plaatsgevonden over de ontwikkeling van een Makerspace. Sinds 2021 is er een kleine werkplaats op locatie, zodat er eenvoudige werkzaamheden gedaan kunnen worden in het drone-test-centrum. Voor de complexere werkzaamheden kunnen de bedrijven van de UVV terecht bij LiS Engineering. Deze ontwikkel- en maakopdrachten vinden dan plaats bij de faciliteiten van de LiS.

Flexibilisering van het onderwijs in de derde leerweg

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LiS

In 2020 is samenwerking gezocht met CRAFT-Education om samen een leerlijn op te zetten voor flexibel onderwijs in de derde leerweg. Met behulp van de subsidie “Flexibilisering van het onderwijs in de derde leerweg” zijn we in 2022 doorgedaan met de ontwikkelingen om een online-cursus portfolio op te bouwen, dat ook gebruikt kan worden voor onze reguliere studenten. De nadruk lag daarbij op het ontwikkelen van een systeem, waarbij afgeronde onderdelen van het curriculum ook als zelfstandige eenheid erkend worden, en het opzetten van een marketing plan.

Optiek school

Samen met de TU Delft, de Haagse Hogeschool en TNO zijn, met behulp van een SLIM subsidie, de ontwikkelingen voor een optiekschool gestart. De bedoeling is dat dit resulteert in een onderwijs aanbod op mbo-, hbo- en wo-niveau voor het bedrijfsleven (met name het MKB) op het gebied van optiek. In 2022 is het eerste subsidietraject afgerond, op de LiS zijn onderdelen van het keuzedeel “Optical Engineering” opengesteld voor werknemers van partner bedrijven. Zij hebben samen met studenten onderdelen gevolgd en waren enthousiast over wat ze geleerd hebben. Ook is er een begin gemaakt met een basiscursus optiek, voor de niet specialistische medewerker bij optiekbedrijven. Deze zal in 2023 gegeven worden.

In juni 2022 is de tweede subsidie hiervoor gestart. De nadruk ligt hierbij het ontwikkelen van online lesmodules. Wij pakken dit samen met Craft Education op, waarbij het resultaat ook beschikbaar komt voor onze studenten.

Planet Change

Samen met NEMO in Nederland, Andoya Space center in Noorwegen, IAC in Spanje, Virtual Campus in Portugal en ASSCRES uit Italië, hebben we een Erasmus+ project binnengehaald om onderwijs op het gebied van ruimtevaart en duurzaamheid te ontwikkelen voor mbo-scholen in Europa, met daarbij de nadrukkelijke bedoeling ook informatie te geven over de carrière mogelijkheden voor mbo-studenten in de ruimtevaart.

Quantum Delta NL

In september 2021 is de LiS gestart met het groeifondsproject Quantum Delta NL. De bedoeling is om het mbo te laten aanhaken bij de ontwikkelingen rondom quantum computers en quantum communicatie. De LiS ziet hier in eerste instantie een rol weggelegd voor het mbo op het gebied van maken, installeren en testen van de apparatuur. Omdat er veel overlap is met de eisen aan de instrumenten en apparatuur uit andere vakgebieden, zoals de ruimtevaart en high tech, zien we ontwikkelingen op dit gebied als van grote toegevoegde waarde voor het onderwijs op de LiS en bij andere mbo-instellingen.

In 2022 hebben we de inventarisatie afgerond van de onderwerpen waarop onderwijs voor het mbo ontwikkeld zou kunnen worden. Hier zijn vier focus gebieden uit gekomen:

1. Werken in een cleanroom
2. Ontwerpen voor vacuüm instrumenten
3. Ontwerpen voor cryogene instrumenten
4. Trillingsvrij/arm ontwerpen

Voor werken in een cleanroom is er met behulp van ervaringen uit het keuzedeel “Instrumentation for Space” en input uit het bedrijfsleven een ééndaagse workshop ontwikkeld welke in 2023 voor het eerst gegeven zal gaan worden.

Jaarverslag 2022

De eerste studenten hebben al aan stages en projecten bij bedrijven uit de sector gewerkt.

Ook is er dankzij de contacten met de Haagse Hogeschool een groepsproject geweest waarin twee LiS studenten samen met een Haagse Hogeschool student gewerkt hebben aan een probleem van Lens R&D. De positieve ervaringen uit dit project zullen in de toekomst zeker een vervolg krijgen.

Daarnaast is er actief aandacht besteed aan het betrekken van andere mbo-opleidingen bij deze ontwikkelingen. Dit heeft onder andere geresulteerd in samenwerking met het ROC van Twente op dit gebied.

4.4 Financiën

De financiële baten van LiS TOP zijn te verdelen in inkomsten (via LiS Engineering en LiS Academy), en subsidies samenhangend met het Regionaal Investeringsfonds, EFRO en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

De belangrijkste financiële lasten van LiS TOP zijn personeelskosten (inclusief doorbelastingen van de LiS m.b.t. LiS-personeel actief voor LiS TOP), huisvestingskosten (primair doorbelastingen vanuit de LiS), kantoorkosten, marketingkosten, machinekosten (doorbelast vanuit de LiS), materiaalkosten (vooral te relateren aan LiS Engineering), kosten te relateren aan de aangeboden cursussen en kosten te relateren aan de juridische, financiële en administratieve steun aan de Stichting LiS TOP. Bij het bepalen van de doorbelastingen vanuit de LiS wordt gewerkt met kostendekkende tarieven, welke jaarlijks worden berekend en vastgesteld.

De belangrijkste financiële opbrengsten komen voort uit de uitgevoerde opdrachten, na- en bijscholingsactiviteiten en de ontvangen subsidies.

5 Financiën

5.1 Financieel beleid

In het Financieel Jaarverslag worden de resultaten over 2022 zowel in een geconsolideerde als een enkelvoudige jaarrekening gepresenteerd. Stichting LIS beheert de school en het gehele machinepark. Onder Stichting LIS TOP vallen alle commerciële activiteiten: LIS Engineering voor contractwerk en LIS Academy voor na- en bijscholingscursussen. Het gebruik van machines, ruimte en personeel wordt door Stichting LIS aan Stichting LIS TOP doorbelast op basis van kostendeekkende uurtarieven. Deze tarieven worden jaarlijks berekend en vastgesteld.

In de tabellen in het eerste deel van dit hoofdstuk zijn de resultaten voor 2022 samengevat en met die uit voorgaande jaren vergeleken. Aan het eind van dit document is de volledige jaarrekening 2022 bijgevoegd. Moderne verslaggeving vereist ook een blik in de toekomst, deze wordt in de continuïteitsparagraaf toegelicht. Hierbij wordt de getalsmatige onderbouwing gegeven die hoort bij het beleid op middellange termijn, het geeft inzicht in de financiële duurzaamheid van de school. Tot slot volgt een paragraaf waarin de risico's en de beheersing daarvan worden besproken.

5.2 Toelichting bij het exploitatieresultaat

Het geconsolideerde jaarresultaat over 2022 is, zoals in tabel 1 te zien is, met k€ -23 licht hoger uitgekomen dan het begrote k€ -67. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere personeelskosten door het vertrek van enkele medewerkers en het anders invullen van vacatures.

Baten	Uitkomst 2022	Begroting 2022	Uitkomst 2021
Rijksbijdragen	4.547.852	4.673.087	4.760.557
Ov. overheidsbijdragen	-	-	16.667
Baten in opdr.van derden	99.417	117.900	72.073
Overige baten	163.011	92.100	87.038
Totaal baten	4.810.280	4.883.087	4.936.335

Lasten	Uitkomst 2022	Begroting 2022	Uitkomst 2021
Personele lasten	3.284.660	3.373.700	3.081.379
Afschrijvingen	333.986	350.700	335.541
Huisvestingslasten	515.703	489.900	485.735
Ov. instellingslasten	677.374	712.887	726.591
Totaal lasten	4.811.723	4.927.187	4.629.246

Saldo baten en lasten	-1.443	-44.100	307.089
-----------------------	--------	---------	---------

Fin. baten en lasten	Uitkomst 2022	Begroting 2022	Uitkomst 2021
Financiële baten	4.480	-	74
Financiële lasten	-26.110	-23.300	-24.598
Saldo fin. baten en lasten	-21.630	-23.300	-24.524

Totaal resultaat	-23.073	-67.400	282.565
------------------	---------	---------	---------

Tabel 1. Staat van geconsolideerde baten en lasten (in euro)

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LIS

In 2022 is k€ 166 aan NPO-subsidie ontvangen; eerder was in 2021 al k€ 53 hiervoor ontvangen. Eind 2022 k€ 51 nog niet besteed; dit bedrag is opgenomen in de bestemmingsreserve NPO. In 2023 zal dit bedrag besteed worden. In hoofdstuk 7 (Coronaparagraaf) zijn de plannen en bestedingen hiervoor verder toegelicht.

In de begroting voor 2022 is er van uitgegaan dat de LiS 75% (k€ 151) van het resultaatsafhankelijke deel van de subsidie voor de kwaliteitsagenda zou ontvangen. De beoordeling hiervan en de daadwerkelijk uitkering van dit geld vindt in 2023 plaats. Daarom is dit bedrag niet meegenomen in het resultaat van 2022, maar verschuift het naar 2023. De toelichting over de inzet van deze subsidie is opgenomen in hoofdstuk 8.

De rijksvergoeding is k€ 79 hoger uitgekomen, met name doordat de begroting op dit gebied voorzichtig wordt opgesteld omdat op het moment van opstellen van de begroting de loon- en prijscompensatie door het Ministerie van OCW nog vastgesteld moet worden.

De LiS is een van de deelnemers van het project Quantum Delta Nederland voor het Nationaal Groeifonds. In 2022 is hiervoor een kostenvergoeding voor fase 1 toegekend van € 65K. Dit was niet begroot. Daarentegen heeft de LiS k€ 61 minder subsidie besteed aan de regeling voor flexibel beroepsonderwijs derde leerweg.

Daarnaast staan meevallers bij de lasten. Over 2022 lag het gemiddelde aantal fte's dat werkzaam was bij de LiS 1,6 lager dan begroot; dit komt door het vertrek van een aantal medewerkers en door het anders invullen van een vacature. Twee medewerkers waren eind 2022 langdurig ziek; hiervoor is een voorziening gevormd. In totaal zijn de personeelskosten k€ 89 lager uitgekomen.

Uit de gedetailleerde toelichting (deel B8 van de geconsolideerde jaarrekening) valt op te maken waar de grootste verschillen aan zijn toe te schrijven.

5.3 Balans en financiële kengetallen

De geconsolideerde balans voor 2022 is te zien in tabel 2.

Activa	31-12-2022	31-12-2021
Vaste activa		
Materiële vaste activa		
<i>Gebouwen en terreinen</i>	2.515.634	2.436.161
<i>Inventaris en apparatuur</i>	544.524	579.090
<i>Overige</i>	245.609	285.423
Totaal vaste activa	3.305.767	3.300.674
Vlottende activa		
<i>Vorraden</i>	80.616	65.013
<i>Vorderingen</i>	260.830	190.741
<i>Liquide middelen</i>	1.310.375	1.419.541
Totaal vlottende activa	1.651.821	1.675.295
Totaal activa	4.957.588	4.975.969

Passiva	31-12-2022		31-12-2021	
Eigen vermogen				
<i>Algemene reserve (publiek)</i>	2.090.847		2.135.378	
<i>Algemene reserve (privaat)</i>	-43.919		-43.635	
<i>Bestemmingsreserve machines</i>	139.808		164.361	
<i>Bestemmingsreserve NPO</i>	51.293		4.998	
Totaal eigen vermogen		2.238.029		2.261.102
Vorzieningen		307.768		210.374
Langlopende schulden		1.638.367		1.709.600
Kortlopende schulden		773.424		794.893
Totaal passiva		4.957.588		4.975.969

Tabel 2. Geconsolideerde balans (in euro)

Het eigen vermogen is in 2022 door het kleine negatieve resultaat licht gedaald naar M€ 2,2. De algemene reserve zal onder andere worden gebruikt om de verwachte tijdelijke verliezen in de komende jaren op te vangen. Deze verwachte verliezen worden in de continuïteitsparagraaf (hoofdstuk 6) toegelicht. Bovendien worden de gestelde eisen op het gebied van verduurzaming, digitalisering en professionalisering steeds hoger; de reserves bieden ons de mogelijkheid hierop te anticiperen. De Inspectie van het Onderwijs heeft een signaleringswaarde ontwikkeld voor bovenmatig publiek eigen vermogen. Het eigen vermogen van de LiS ligt onder deze bovengrens en er is daarom geen sprake van bovenmatig eigen vermogen.

In de jaarrekening 2022 is een correctie gemaakt op de beginbalans. De egalisereserves die tot en met 2021 bij het eigen vermogen stonden, zijn gecorrigeerd op de materiële vaste activa. Het effect hiervan wordt toegelicht in de jaarrekening. Deze correctie heeft ook invloed op de kengetallen van solvabiliteit en weerstandvermogen. De kengetallen van voorgaande jaren zijn aangepast.

In 2018 is een bestemmingsreserve (het De Nobel-Leemansfonds) gevormd voor het legaat van de heer Pieter Leemans (oud-leerling van de school en meester-instrumentmaker) met de bedoeling om daaruit de aankoop van nieuwe bewerkingsmachines te bekostigen. In 2022 is hier een bedrag op afgeboekt, gelijk aan de afschrijvingskosten van de sinds 2019 aangeschafte machines.

In de toelichting op de balans, te vinden onder punt 1.2 van de jaarrekening, is te zien dat er in 2022 k€ 339 is geïnvesteerd, onder andere aan een interne verbouwing van het oude deel van het pand, ledverlichting en geluidsdemping in de werkplaatsen.

In totaal is in 2022 voor diverse werkzaamheden aan het pand k€ 11 aan de voorziening groot onderhoud onttrokken. Deze voorziening is bepaald op basis van de methode met waardering per onderhoudscomponent van het gebouw, gekoppeld aan de onderhoudscyclus van elke afzonderlijke onderhoudscomponent.

De bij de balans behorende financiële kengetallen voor de jaren 2019-2022 zijn in tabel 3 weergegeven. De kengetallen van de jaren 2019-2021 zijn aangepast met de hiervoor genoemde correctie van de egalisereserves.

Financiële Kengetallen	2022	2021	2020	2019	
Rentabiliteit	-0,5%	5,7%	4,3%	-1,0%	Rentabiliteit: exploitatieresultaat/baten
Solvabiliteit	45%	45%	41%	38%	Solvabiliteit: eigen vermogen/totale vermogen (norm $\geq 33\%$)
Liquiditeit	2,14	2,11	1,88	1,51	Liquiditeit: vlottende activa/kortlopende schulden
Weerstandsvermogen	46%	46%	46%	44%	Weerstandsvermogen: eigen vermogen/totale baten (inclusief rentebaten)

Tabel 3. Financiële kengetallen

5.4 Treasury beleid

De Regeling beleggen, belenen en derivaten OCW 2016 (gewijzigd d.d. 19 december 2018) wordt nageleefd. Het beleid van Stichting LiS is dat geld dat niet voor lopende zaken nodig is op spaarrekeningen wordt gezet; er wordt niet belegd in aandelen, obligaties of derivaten. De rentestand is in de loop van 2022 licht gestegen. Om de eigen bijdrage voor de uitbreiding van het schoolgebouw te bekostigen is in 2016 bij de schatkist tegen een rente van 1,27% een hypotheeklening van M€ 2,137 met een looptijd van 30 jaar afgesloten. Hiernaast kan Stichting LiS beschikken over een rekening-courantkrediet van k€ 850 met garantie van het Ministerie van OC&W. Hiervan is nog geen gebruik gemaakt. Stichtingen LiS en LiS TOP bankieren bij de Rabobank.

6 Continuïteitsparagraaf

Op korte en middellange termijn is in ons land sprake van een nijpend tekort aan technici. Dit geldt evenzeer voor de (research) instrumentmakers die de LIS opleidt en het heeft ons ertoe aangezet om naar een groei van het aantal studenten tot ongeveer 400 te streven, inmiddels aangepast naar 375 reguliere BOL studenten plus 75 studenten in andere varianten. Dankzij de uitbreiding van het schoolgebouw met een nieuwe vleugel in 2016 kon dit beleidsplan worden doorgevoerd en een groei van 182 studenten in 2009 naar 316 in 2022 worden gerealiseerd.

In het verslagjaar is het aantal studenten met 45 gedaald door een tegenvallende instroom in 2022 en een hoger percentage schoolverlaters, zowel met als zonder diploma.

Bij een jaarlijkse instroom van 90 studenten vanaf 2023 zouden we in 2024 op een totaal van ongeveer 320 studenten kunnen uitkomen en achterblijven bij onze doelstelling. Om dit proces te keren en kwantificeren is, uitgaande van onveranderd ministerieel beleid, een model ontwikkeld waarmee de exploitatieresultaten over meerdere jaren berekend kunnen worden met verschillende scenario's voor het aantal eerstejaarsstudenten, de personeel-student-verhouding en het studierendement. Alle getallen die in de hier volgende tabellen worden gepresenteerd zijn op deze meerjarenmodellen gebaseerd. Ze helpen de Raad van Toezicht, de directeur-bestuurder en het managementteam bij het beoordelen en het optimaliseren van de toekomstvisie. In de risicoanalyse (6.3) worden twee van deze scenario's besproken.

6.1 Kengetallen organisatie

De bekostiging van de school is grotendeels gebaseerd op het aantal studenten van 2 jaar eerder. In het bovenste deel van tabel 4 is dit effect gekwantificeerd.

Kengetallen Organisatie	Jaar t-1 (2021)	Verslag jaar (2022)	Jaar t+1 (2023)	Jaar t+2 (2024)	Jaar t+3 (2025)	Jaar t+4 (2026)	Jaar t+5 (2027)
Studentenaantallen							
Op 1 oktober (teldatum)	361	316	318	320	319	315	317
Gemiddeld over verslagjaar	331	330	309	297	296	293	295
Bekostigd in verslagjaar	307	320	349	311	302	302	301
Te weinig bekostigd door t-2 effect	24	10	-40	-13	-6	-9	-5

Personele bezetting in FTE	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Directie/management	3,7	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2
Onderwijzend personeel (OP, OOP)	28,7	27,9	28,7	27,5	27,0	26,7	26,9
Overig NOP	6,2	7,5	7,5	5,5	5,3	5,2	5,2
Totaal	38,6	38,6	39,4	36,2	35,4	35,1	35,4

Tabel 4. Kengetallen organisatie

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LIS

Zoals in het onderste deel van tabel 4 te zien is, verandert de personeelsformatie met het aantal studenten. Hierbij wordt aangestuurd op een verhouding van 11 studenten per FTE onderwijs gevend personeel en 35 studenten per FTE niet onderwijs gevend personeel. Voor de LiS is dit de optimale verhouding bij het streven naar een balans tussen goed onderwijs, goede administratieve ondersteuning, werkdruk en efficiëntie.

Kengetallen organisatie uitgebreid (per kalenderjaar)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Omzet private activiteiten (% totale omzet)						
Omzet private activiteiten (in k€)	99	123	123	123	123	123
Totale omzet (in k€)	4.810	5.108	4.767	4.535	4.504	4.509
Omzet private activiteiten (% totale omzet)	2,1%	2,4%	2,6%	2,7%	2,7%	2,7%
Aantal studenten per FTE OP + OOP						
Aantal studenten	316	318	320	319	315	317
Aantal FTE OP+OOP	27,9	28,7	27,5	27,0	26,7	26,9
Aantal studenten per FTE	11,3	11,1	11,7	11,8	11,8	11,8
Aantal studenten per FTE-beroepsonderwijs						
Aantal FTE-beroepsonderwijs (OP+OOP+NOP)	38,6	39,4	36,2	35,4	35,1	35,4
Aantal studenten per FTE	8,2	8,1	8,8	9,0	9,0	9,0
FTE tijdelijk als percentage van totaal FTE						
FTE tijdelijk als percentage van totaal FTE	19%	19%	19%	19%	19%	19%
Kosten personeel in loondienst (% omzet)						
Kosten personeel in loondienst (k€)	3.285	3.554	3.215	3.207	3.195	3.234
Loonkosten als percentage van totale omzet	68,3%	69,6%	67,4%	70,7%	70,9%	71,7%
Overhead personeelskosten in procenten						
Kosten overhead (NOP) (k€)	845	897	722	712	709	718
Overhead personeelskosten in procenten	25,7%	25,2%	22,5%	22,2%	22,2%	22,2%
Liquiditeit						
Liquiditeit	2,14	1,90	2,05	1,57	1,26	0,91
Rentabiliteit						
Resultaat gewone bedrijfsvoering (k€)	-23	-83	-94	-329	-301	-343
Baten gewone bedrijfsvoering (k€)	4.810	5.108	4.767	4.535	4.504	4.509
Rentabiliteit in procenten	-0,5%	-1,6%	-2,0%	-7,3%	-6,7%	-7,6%

Kengetallen organisatie uitgebreid (per kalenderjaar)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Aantal m² (bvo) per student						
Aantal m² totaal	8.750	8.750	8750	8.750	8750	8750
Aantal studenten	316	318	320	319	315	317
Aantal m² per student	28	28	27	27	28	28
Aantal m² huur als percentage totale m²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gemiddelde huisvestingskosten per m²						
Huisvestingskosten (k€)	660	649	649	649	649	649
Aantal m² totaal	8.750	8.750	8.750	8.750	8.750	8.750
Gemiddelde huisvestingskosten per m² (€)	75	74	74	74	74	74
Herfinancieringsbehoefte	0	0	0	0	0	0
Investeringsbehoefte (% totale jaaromzet)	7,0%	10,5%	3,0%	8,9%	5,1%	5,1%

Tabel 5. Kengetallen organisatie uitgebreid (per kalenderjaar)

In tabel 5 staan veel andere kengetallen van de organisatie. Zo is te zien dat de personeelskosten ongeveer 70% van de totale omzet bedragen. Verder blijkt dat de private activiteiten bescheiden van omvang zijn. Het inpassen van commerciële opdrachten binnen het lesprogramma wordt echter om de band met externe opdrachtgevers te onderhouden belangrijk gevonden. De interne doorbelasting tussen Stichting LiS TOP en Stichting LiS is in 2022 voor zowel medewerkers als machinegebruik op basis van een urenregistratie bepaald.

De huisvestingskosten in de tabel zijn, om een reëel beeld te krijgen, berekend door bij de jaarlijkse huisvestingslasten uit de jaarrekening (B8.4.3) de afschrijvingen van het gebouw op te tellen.

6.2 Meerjarenbalans en meerjarenbegroting

De tabellen 6 en 7 tonen de meerjarenprognoses van balans en staat van baten en lasten tot 2027. Deze zijn gebaseerd op het meerjarenmodel en een vijfjaarsprognose voor de kasstromen.

De meerjarenbalans laat een weinig verrassend verloop zien. Liquide middelen en kortlopende schulden nemen in 2023 af door het verwachte negatieve resultaat, hoge investeringen (met name in LEDverlichting, deels doorgeschoven uit 2022) en doordat de vooruit ontvangen, maar niet uitgegeven subsidie voor het RIF moet worden terugbetaald.

De liquide middelen, evenals het eigen vermogen, variëren in lijn met het exploitatieresultaat dat in tabel 7 wordt getoond. Als onze verwachtingen uitkomen, blijft de liquiditeitsratio tot en met 2026 echter ruim boven het gewenste minimum ratio van 1,0.

Het grillige verloop van het exploitatieresultaat in tabel 7 is beter te beoordelen in een op het meerjarenmodel gebaseerde grafische voorstelling die loopt tot 2028. Deze wordt in de risicoparagraaf 6.3 gepresenteerd en daar in detail besproken. De negatieve resultaten in 2023 en 2024 zijn goed te verklaren en geven geen aanleiding tot ongerustheid.

In het meerjarenmodel is de onvoorziene dip in aanmeldingen in 2022 verwerkt. Naar aanleiding hiervan is een intensieve werving- en plaatsingscampagne gestart. In dit model is geen rekening gehouden met maatregelen ter reductie van de kosten. Tot 2025 wordt gewerkt aan optimalisatie van

onderwijsprocessen gekoppeld aan het eigentijds vakmanschap. In de loop van 2024 moet blijken of er andere maatregelen nodig zijn.

Ook de liquiditeitspositie zal door de negatieve resultaten op korte termijn niet in gevaar komen. Er blijft verder voldoende financiële ruimte om elk jaar een bedrag van ruim k€ 200 voor investeringen in de begroting op te nemen. 96% van alle baten zijn uit bekostiging of subsidies van het Ministerie van OCW afkomstig. De school is dus niet erg afhankelijk van inkomsten uit de derde geldstroom. Dat neemt niet weg dat de LIS de derde-geldstroom-activiteiten op peil wil houden, want het leerbedrijf hoort bij de school en is een heel nuttig element in de opleiding.

Meerjarenbalans (k€, afgerond)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
ACTIVA						
Vaste Activa (VA)						
<i>Materiële VA (MVA)</i>	3.306	3.468	3.200	3.179	3.021	2.860
TOTAAL VA	3.306	3.468	3.200	3.179	3.021	2.860
Vlottende Activa (VLA)						
<i>Vorraden</i>	81	81	81	81	81	81
<i>Vorderingen</i>	261	261	261	261	261	261
<i>Liquide middelen</i>	1.310	859	1.067	734	525	285
TOTAAL VLA	1.652	1.201	1.409	1.076	867	627
TOTAAL ACTIVA	4.958	4.669	4.609	4.255	3.888	3.487

PASSIVA	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Eigen Vermogen						
<i>Algemene reserve</i>	2.047	2.043	1.981	1.696	1.431	1.088
<i>Bestemmingsreserve machines</i>	140	112	80	36	0	0
<i>Bestemmingsreserve NPO</i>	51	0	0	0	0	0
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	2.238	2.155	2.061	1.732	1.431	1.088
Voorzieningen	308	313	366	412	418	430
Langlopende Schulden	1.638	1.567	1.496	1.425	1.354	1.283
Kortlopende Schulden	774	634	686	686	685	686
TOTAAL PASSIVA	4.958	4.669	4.609	4.255	3.888	3.487

Tabel 6. Meerjarenbalans (k€, afgerond)

Meerjarenbegroting (k€, afgerond)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
BATEN						
<i>Rijksbijdrage</i>	4.548	4.742	4.425	4.330	4.315	4.319
<i>Overige overheidsbijdragen</i>	0	173	152	15	0	0
<i>College-, cursus- en examengelden</i>						
<i>Baten werk in opdracht van derden</i>	99	123	123	123	123	123
<i>Overige baten</i>	163	70	66	66	66	66
TOTAAL BATEN	4.810	5.108	4.766	4.534	4.504	4.508
LASTEN						
<i>Personeelslasten</i>	3.285	3.554	3.215	3.207	3.195	3.234
<i>Afschrijvingen</i>	334	374	411	426	387	390
<i>Huisvestingslasten</i>	516	504	504	504	504	504
<i>Overige lasten</i>	676	740	710	707	701	706
TOTAAL LASTEN	4.811	5.172	4.840	4.844	4.787	4.834
Saldo Baten en Lasten	-1	-64	-74	-310	-283	-326
Saldo financiële bedrijfsvoering	-22	-19	-20	-19	-18	-17
Saldo buitengewone baten en lasten						
TOTAAL RESULTAAT	-23	-83	-94	-329	-301	-343

Tabel 7. Meerjarenbegroting (k€, afgerond)

6.3 Risicoanalyse

Intern risicobeheersings- en controlesysteem

De begrote baten zijn doorgaans voorafgaand aan het boekjaar op basis van subsidiebeschikkingen voor ongeveer 85% al vastgelegd. De overige 15% wordt op basis van historische gegevens voor het grootste deel als niet heel risicovol beoordeeld.

Ons financiële beheersingssysteem is gebaseerd op budgettering met budgethouders die op grond van hun specialisme verantwoordelijk zijn voor het binnen budget blijven van begrotingsposten. Er is een planning & controle cyclus opgezet waarin budgethouders vóór het vaststellen van de jaarbegroting op basis van een gespecificeerde onderbouwing laten zien dat het toegekende budget toereikend is en past binnen de doelen van de LiS. Op basis van deze onderbouwing krijgen zij een beperkte bevoegdheid om verplichtingen aan te gaan. Indien een budget niet toereikend blijkt te zijn kan alleen na toestemming van de directie, en gebaseerd op een nieuwe gespecificeerde onderbouwing, nieuwe verplichtingen worden aangegaan. Na het vaststellen van de begroting zijn alle uitgaven die hier binnen vallen, doelmatig. Voor het aangaan van inkoopverplichtingen en het doen van betalingen zijn interne procedures in werking die de risico's verkleinen door onder andere gebruik te maken van het 4-ogen principe.

Behalve de individuele verantwoordelijkheid van de budgethouders om (dreigende) overschrijdingen te melden, worden er in mei en september financiële rapportages opgesteld waarin de controller per budgetpost analyses maakt om het risico van budgetoverschrijding te bepalen. De controller bespreekt

deze rapportages en analyses gedetailleerd met directie waarna ze gerapporteerd worden aan de Raad van Toezicht.

Een relatief klein deel van de baten bestaat uit baten in opdracht van derden. Het gaat hier om contractonderwijs (LiS Academy) en maakopdrachten voor externe opdrachtgevers (LiS Engineering). De tarieven die hiervoor in rekening worden gebracht worden jaarlijks getoetst en waar nodig herzien, zodat ze minimaal kostendekkend zijn.

Het systeem voor kwaliteitszorg (zie ook paragraaf 1.11) ziet ook toe op niet-financiële processen zoals kwaliteit van het onderwijs, examinering, rendement en personeelszaken. Met behulp van de Plan-Do-Check-Act-cyclus worden deze processen regelmatig gecontroleerd en waar nodig verbeterd.

Belangrijkste risico's en onzekerheden

De belangrijkste risico's voor de LiS zijn: een onvoorzien dalend aantal studenten, ICT/cybersecurity en stijgende prijzen van materialen en energie.

Risico categorie	Risico beschrijving	Kans	Effect	Risico	Trend	Preventie	Verantwoording	Restrisico	Impact op 2023
Strategisch	Daling studentaantal	◇◇	◇◇◇	◇◇◇	→	Relatie toeleverende scholen Profilering arbeidsperspectief en aantrekkelijke school Adequate begeleiding	DB	Aanvaardbaar: stevige relatie met toeleverende scholen. Fysieke opendagen zijn positief voor LiS.	Voorlichting en intake worden verbeterd.
	Tekort deskundig onderwijspersoneel	◇	◇◇	◇	→	Goede uitstraling en arbeidsomstandigheden Aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden Strategisch personeelsplan → interne opleiding	MO	Aanvaardbaar: aantrekkelijkheid LiS is goed en interne opleiding is adequaat.	Nihil
Operationeel	ICT/cybersecurity	◇◇	◇◇	◇◇	↑	Samenwerking Universiteit Leiden Periodieke audit Voorlichting/training gebruikers	MB	Aanvaardbaar: periodieke audit was positief, verstoringen worden gemonitord.	Aansluiting bij Stichting SURF, migratie naar zelfstandig. Adequaat student informatie systeem.
	Daling onderwijskwaliteit	◇	◇◇	◇◇	→	Kwalitatieve Onderwijs Comm. Systematische monitoring/enquête Benchmark	MO	Aanvaardbaar	Implementatie Eigentijds Vakmanschap.
	Calamiteit	◇◇	◇◇	◇◇	→	Voldoen aan geldende wet-/regelgeving Preventieve voorzieningen en noodorganisatie Voorlichting en training	MP	Aanvaardbaar: geen verhoogde risico's, interne organisatie blijft voorbereid.	Nieuwe RI&E
	(Corona) Pandemie	◇	◇◇	◇	↓	Algemene procedures zijn voorhanden Online/hybride alternatief volledig geïmplementeerd	DB	Onaanvaardbaar: Studenten ondervinden bovenmatig veel last van maatregelen. Onvoldoende invloed op ontwikkeling en eventuele overheidsmaatregelen.	Nihil
Financieel	Bekostiging en inkomsten	◇	◇◇	◇	→	Gezamenlijke begroting Budgethouders Control cyclus Algemene reserve	DB	Aanvaardbaar: gezonde financiële positie.	Nihil
Algemene risico's	Imago	◇	◇◇	◇	↓	Participatie MBO-raad en NVV Kwaliteitsborging PR en communicatie	DB	Aanvaardbaar: LiS heeft een positief imago bij student en afnemend veld.	Inzet op naamsbekendheid buiten de regio.

Legenda:

- ◇ Laag
- ◇◇ Middel
- ◇◇◇ Hoog

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

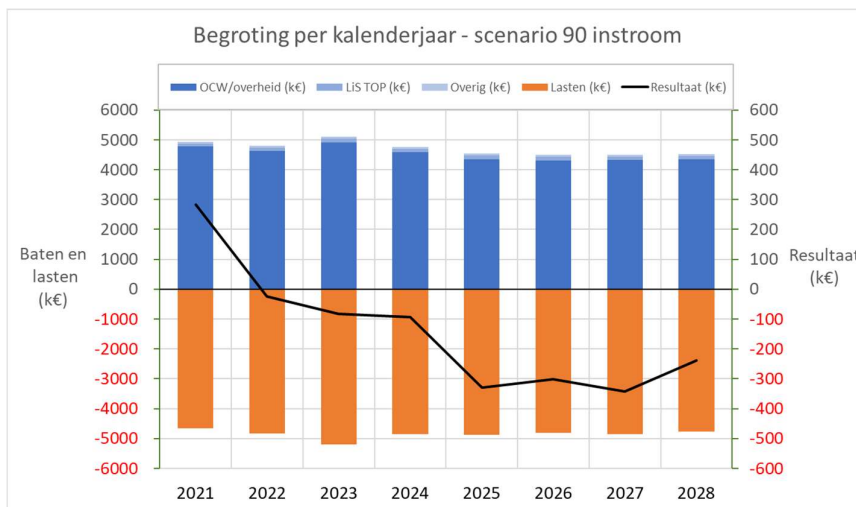
© 2023 Copyright LiS

Voor de risicobeheersing is de vraag cruciaal hoe de school organisatorisch is voorbereid en er financieel voor zal staan als de groei in de komende jaren lager uitvalt dan we nu verwachten. Om daar inzicht in te krijgen zijn twee scenario's met het meerjarenmodel doorgerekend: één voor een jaarlijkse instroom van 90 studenten vanaf 2023 waarvan wij inschatten dat dit realistisch is, en een met een instroom van 75 vanaf 2023. De verhoudingen student/personeel voor respectievelijk OP en NOP worden daarbij voor de langere termijn op 11 en 35 gesteld. Bij een lagere instroom zullen deze verhoudingen enigszins moeten worden aangepast om een te grote afname in het personeelsbestand op te vangen.

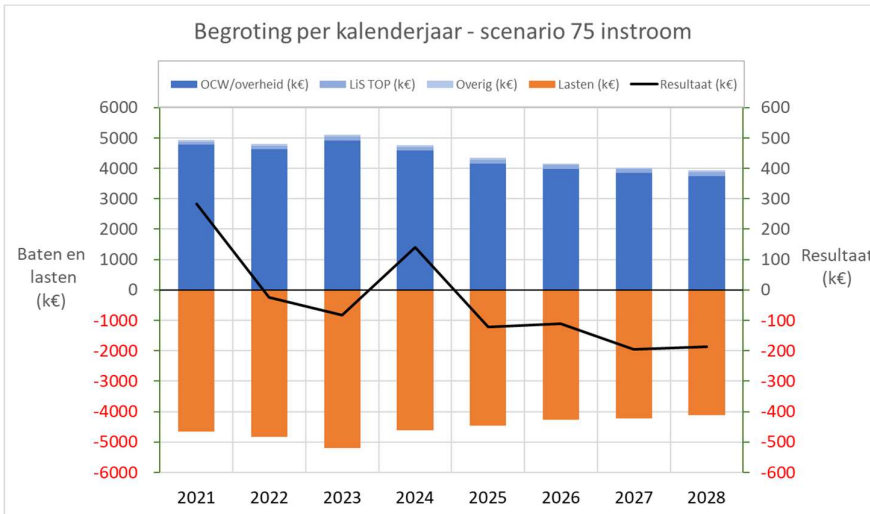
In figuur 1 en 2 wordt de ontwikkeling van het exploitatieresultaat voor de twee scenario's weergegeven.

In figuur 2 blijkt dat bij een geringer aantal studenten het t-2 effect op korte termijn tot een positiever resultaat leidt.

Tot 2025 wordt gewerkt aan optimalisatie van onderwijsprocessen gekoppeld aan het eigentijds vakmanschap. Er is in dit model geen rekening gehouden met kostenbesparingsmaatregelen. In de loop van 2024 moet blijken of er andere maatregelen nodig zijn om op lange termijn bij een constante studentenpopulatie in beide scenario's op een positief exploitatieresultaat uit te komen.

Figuur 1. Resultaten meerjarenmodel bij scenario met een jaarlijkse instroom van 90 studenten

Figuur 2. Resultaten meerjarenmodel bij scenario met een jaarlijkse instroom van 75 studenten

De LiS heeft een noodorganisatie ingericht om op te treden bij calamiteiten en crises. Deze noodorganisatie wordt getraind en voorgelicht om bij onvoorziene omstandigheden die invloed hebben op de continuïteit van de onderwijs-/bedrijfsvoering, te acteren. Voor sommige onderdelen, als ICT/cyber, is daar ook externe hulp bij voorbereid.

De impact van het coronavirus is verder toegelicht in de coronaparagraaf. Op het gebied van ICT/Cybersecurity werkt de LiS samen met de Universiteit Leiden en met andere vakinstellingen om de risico's nog nadrukkelijker in kaart te brengen en te verkleinen. Er wordt gebruik gemaakt van meervoudige identificatie door zowel personeel als studenten om in te loggen. In 2023 heeft de LiS zich aangesloten bij Stichting SURF.

Afgelopen periode heeft laten zien dat mondiale ontwikkelingen grote invloed hebben op economische ontwikkeling en grondstofprijzen. Het afgelopen jaar zijn wij geconfronteerd met hoge prijsstijgingen voor materialen. Mocht deze stijging zich doorzetten en ook voor andere posten van toepassing zijn, zullen onze reserves onvoorzien worden aangesproken.

7 Coronaparagraaf

7.1 Invloed van de covid-19 pandemie op het onderwijs

Het einde van 2021 kenmerkte zich in het onderwijs van de LiS door een terugkeer naar het online (theorie) lesgeven, waarbij de LiS de scenario's zoals opgesteld heeft uitgevoerd.

Bij meer studenten dan gemiddeld gaven mentoren en docenten aan in januari '22 dat de motivatie sterk verminderd was, en dat met name de behoefte aan fysiek contact tussen studenten zorgde voor afleiding en minder focus op de aan te leren vaardigheden of lesstof. De LiS heeft deze omstandigheden in acht genomen bij het bespreken van de ontwikkeling en studievoortgang van onze studenten begin februari. In april heeft voornoemde situatie geleid tot het uitvoeren van een 'Re-boost programma' met als doel om studenten meer te ondersteunen, weer meer contact te laten hebben onderling, en meer aandacht te hebben voor sociale (schoolbrede) activiteiten.

Zodra het na de laatste periode van online onderwijs enigszins mogelijk was om de lessen weer fysiek te laten plaatsvinden, is de LiS teruggekeerd naar klassikaal en fysiek onderwijs, dit tot grote opluchting van verreweg de meeste studenten en docenten. De LiS heeft hierbij geen concessies hoeven doen aan lestijden of aangeboden keuzedelen en heeft het onderwijsproces als normaal door kunnen laten gaan. Waar de ziekmeldingen in bepaalde piekperiodes wel hoger lagen dan normaal, zijn de corona maatregelen afgebouwd en is de LiS na de zomervakantie zonder corona restricties of maatregelen gestart met het nieuwe studiejaar.

7.2 Inzet middelen uit de corona-enveloppe/NPO gelden

Vanuit het *Nationaal Programma Onderwijs* is er in september 2021 een flink aantal activiteiten geïdentificeerd dat bijdraagt aan het welzijn van studenten, het versterken van het onderwijs en het inlopen van mogelijke achterstanden. Deze activiteiten zijn deels in 2021 opgestart en hebben een doorloop naar 2022 en 2023 (zie tabel hieronder).

De plannen zijn verdeeld over drie thema's: soepele in- en doorstroom, welzijn studenten en sociale binding met de opleiding en ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages. De voortgang op de acties worden regelmatig besproken in het MT en waar nodig vindt bijstelling van de plannen plaats. Ook de SR en de PVT zijn hierbij betrokken.

De LiS ziet dat de genoemde maatregelen en activiteiten uit het 'Re-boost programma' effect hebben. De activiteiten die worden geïnitieerd (mentoruitjes, inspiratieavonden, gezamenlijke lunches) lijken hun vruchten af te werpen en zorgen voor het verbeteren van de situatie. Het aantrekken van een studiecoach zorgt voor een afnemende belasting van het mentorenteam, waardoor begeleiding beter verdeeld kan worden over de studenten. Mentoren worden daarnaast nog beter toegerust voor hun taak doordat in het programma (zie ook de tabel hieronder) trainingen voor het mentorenteam zijn opgepakt, waarbij gespreksvaardigheden en contact met de studenten hebben én een band met hen opbouwen belangrijke thema's zijn. We zien dat de motivatie en resultaten van studenten weer aantrekken.

In onderstaande tabel wordt de voortgang van de diverse activiteiten die onderdeel zijn van de NPO gelden en/of van het Re-boost programma aangehaald en de status van de voortgang gegeven.

Aanvullend zal een aantal acties worden uit- en toegelicht.

Thema / Actie	Oorspr. begroting	Bijgestelde begroting	Besteding in 2021	Besteding in 2022	Status voortgang
Thema 1- Soepele in – en doorstroom	€ 106.100	€ 104.017	€ 20.388	€ 42.864	
LiS film	€ 10.500	€ 14.205	€ 7.363	€ 6.842	Conform planning
Additionele PR middelen	€ 7.500	€ 7.500	€ 2.935	€ 960	Conform planning
Professionalisering docenten op het gebied van formatief handelen	€ 25.000	€ 20.000	€ 451	€ -	Conform planning
Onderwijskundige ondersteuning bij doorontwikkeling curriculum	€ 15.000	€ 20.000	€ 756	€ 19.188	Conform planning
Inhaallessen theorie en praktijk	€ 15.700	€ 5.700	€ 1.260	€ 1.283	Loopt achter op planning
Doorontwikkeling LOB programma	€ 10.000	€ 10.000	€ -	€ 4.247	Conform planning
Doorontwikkeling kwaliteitszorgsystematiek	€ 22.400	€ 22.400	€ 7.623	€ 10.344	Conform planning
Thema 2 - Welzijn studenten en sociale binding met de opleiding	€ 152.400	€ 157.370	€ 27.390	€ 76.982	
Inzet en begeleiding LIO stagiaire Omgangskunde	€ 5.000	€ 4.000	€ 1.326	€ 2.562	Conform planning
Inzet TOA's ter ondersteuning tijdens praktijklessen en exacte praktijk vakken	€ 102.400	€ 97.400	€ 11.535	€ 47.166	Conform planning
Inzet van Studiecoach	€ 17.000	€ 12.000	€ -	€ 4.979	Conform planning
Mentoraatstraining	€ 10.000	€ 10.000	€ -	€ 3.140	Conform planning
Aanschaf evaluatie en feedback tool	€ 10.000	€ 8.000	€ -	€ -	Conform planning
Uitbreiding sociale studentvoorzieningen	€ 8.000	€ 34.000	€ 14.529	€ 19.135	Loopt voor op planning
Thema 3- Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages	€ 15.000	€ 12.000	€ -	€ -	
Verbeteren informatievoorziening- en systeem rondom de BPV organisatie	€ 15.000	€ 12.000	€ -	€ -	Conform planning
Totaal	€ 273.500	€ 273.500	€ 47.778	€ 119.846	

Thema	Begroot 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot totaal	Besteed t/m 2022	% Voortgang
1. Soepele in- en doorstroom	€ 20.388	€ 42.864	€ 40.765	€ 104.017	€ 63.252	61%
2. Welzijn studenten en sociale binding met de opleiding	€ 27.390	€ 76.982	€ 52.998	€ 157.370	€ 104.372	66%
3. Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages	€ -	€ -	€ 10.000	€ 10.000	€ -	0%
Totaal	€ 47.778	€ 119.846	€ 103.763	€ 271.387	€ 167.624	62%

Uitgelicht: Doorontwikkeling LOB programma

- In juli is gestart met het inzetten van een aantal workshops om studenten meer verdieping en verbreding te kunnen bieden.
- Na de zomervakantie is een uitgebreid programma opgesteld, inclusief een zeer betrokken netwerk opgebouwd, van de 'activiteitenweek' waaraan studenten kunnen deelnemen (vindt plaats in januari '23).
- De diplomerende voorwaarden van LOB zijn aangepast en meer gericht op verdieping/verbreding en sociale activiteiten die gericht zijn op de loopbaan (bijv. deelname aan de Bedrijvenmarkt).

Uitgelicht: Onderwijskundige ondersteuning bij doorontwikkeling curriculum

- De plannen om projectonderwijs te gaan inzetten op de LiS (na het voorjaar verder gegaan onder de noemer 'Eigentijds Vakmanschap') zijn zowel in de opstart als doorontwikzelfase ondersteund door externe onderwijskundigen die met hun kennis en ervaring het projectteam hebben begeleid.

Uitgelicht: Professionalisering docenten op het gebied van formatief handelen

- Eind 2022 is er contact gezocht met een externe trainer, en is er in samenspraak een deskundigheidsbevorderingstraject opgezet om docenten meer bewust bezig te laten zijn met bijvoorbeeld het geven van feedback, het ondersteunen van studenten, het stimuleren van hun zelfstandigheid en motivatie, en het voeren van coachende gesprekken. Dit traject zal van start gaan in januari 2023, waar ook de overgrote deel van de besteding voor dit subthema zal plaatsvinden.

Uitgelicht: Inzet studiecoach

- De studiecoach is aangetrokken binnen het alumni netwerk van de LiS, en is van start gegaan in 2022. Hij heeft een grote meerwaarde: de wekelijkse gesprekken die worden gevoerd met een specifieke groep studenten helpen hen om beter hun studie te kunnen doorlopen; tevens zorgt de studiecoach voor ontlasting van de mentoren, die daarmee hun aandacht beter kunnen verdelen over hun overige mentorstudenten.
- De studiecoach is onderdeel van het Begeleidingsteam en wordt functioneel aangestuurd door de Zorg coördinator. De LiS ziet hierin een aantrekkelijke optie voor meer duurzame inzetbaarheid, ook nadat de financiering vanuit NPO is afgelopen.

Uitgelicht: Uitbreiding sociale studentvoorzieningen

- Vanwege de behoefte die studenten hadden om bij elkaar te zijn, niet alleen maar klas- maar ook schoolbreed, heeft de LiS een belangrijk aandeel van de financiering gestopt in het herstellen en versterken van de band. Zo zijn naast de al gevierde 'feestdagen' als Sinterklaas en het kerstontbijt ook oliebollen gegeten rondom Leidens ontzet, is er een schoolbrede paasei zoekactie geweest, en hebben we gezamenlijk geluncht tijdens de lancering van de nieuwe promofilm.
- Studenten kunnen sinds januari '22 gratis koffie en thee uit de automaten halen.
- Het mentor uitje, georganiseerd door studenten zelf in het voorjaar, is succesvol geweest en heeft klassen en mentoren nader tot elkaar gebracht.

- Na de zomervakantie is er maandelijks een inspiratieavond georganiseerd, waarbij er ruimte was om met elkaar te zijn, en waarin diverse workshops zijn georganiseerd en uitgevoerd. Daarnaast organiseerden studenten bijvoorbeeld een escaperoom en karaoke. Voorafgaand aan de inspiratieavonden wordt samen gegeten.
- De studentenraad heeft in mei een schoolfeest georganiseerd in de studentkantine. Ondanks dat het aantal studenten dat aanwezig was niet erg hoog lag, is hieruit de activiteitencommissie voortgekomen en wordt een volgend feest gepland.

Het totaal te besteden bedrag (€ 271.387) wordt voor 80% gefinancierd met de NPO subsidie, de rest wordt uit eigen middelen bekostigd.

In 2021 en 2022 is er meer NPO subsidie ontvangen dan besteed; het verschil is opgenomen in de bestemmingsreserve NPO. In 2023 zal dit bedrag besteed worden aan de genoemde thema's.

8 Verantwoording voortgang Kwaliteitsagenda 2019-2022

In dit gedeelte van het jaarverslag verantwoorden wij ons over de behaalde resultaten zoals afgesproken in de kwaliteitsagenda. Als eerste is de relatie beschreven tussen de LiS-doelstellingen in de kwaliteitsagenda en de Rijks-speerpunten, daarna volgt de rapportage over LiS-doelstellingen. De LiS-doelstellingen zijn ingebed in de werkplannen van de organisatie en vormen een onderdeel van de kwaliteitszorgcyclus.

8.1 Relatie van de LiS-doelstellingen tot de Rijks-speerpunten zoals benoemd in het Bestuursakkoord

Speerpunt 1: Jongeren en (jong) volwassenen in een kwetsbare positie ondersteunen voor betere kansen.

Het speerpunt kwetsbare jongeren zoals dat in het bestuursakkoord wordt omschreven is voor de LiS niet passend, maar in dat geval worden scholen uitgedaagd om na te denken over de eigen doelgroep en mogelijke kwetsbaarheden die belemmerend werken om een diploma te halen en een goede start op de arbeidsmarkt te maken. De LiS zet extra in op studenten met een beperkt vooropleidingsprofiel en op jongeren die ver van huis voor het eerst op kamers gaan. Dit is een onderdeel van LiS-doelstelling 1.

Speerpunt 2: Gelijke kansen in het onderwijs voor iedereen.

De LiS heeft dit vertaald naar aandacht voor een betere aansluiting van het voortgezet onderwijs (VO) op onze mbo-opleiding, wat onderdeel is van LiS-doelstelling 1. Daarnaast worden er binnen LiS-doelstelling 2 meerdere leerroutes ontwikkeld zodat studenten gedurende hun studietijd en daarna beter kunnen ontdekken welke route goed bij hen past. Ook verbreden we ons opleidingsportfolio, waarmee we een bredere groep kunnen bedienen. Dat is onderdeel van LiS-doelstelling 2.

Speerpunt 3: Onderwijs dat voorbereidt op de arbeidsmarkt van de toekomst.

Er wordt ingezet op een verbetering van de tevredenheid van de BPV bij begeleiders en studenten onder LiS-doelstelling 3. Ook is er nauw overleg met het beroepenveld als het gaat om de ontwikkeling van nieuwe opleidingen (LiS-doelstelling 2) en het verbeteren van het beroepsbeeld voor en tijdens de opleiding (binnen LiS-doelstelling 1).

Nr	Doelstellingen	Indicatoren
1	De LiS realiseert een structurele verhoging van het jaar- en diplomarendement tot boven de rijksnorm.	<p><u>Jaar- en diplomarendement:</u> Nulmeting: 60%, 2020: 63%, 2022: 66% (waar mogelijk bijstelling naar boven, na mid term)</p> <p><u>Succes 1^e jaars studenten:</u> Nulmeting: 78%, 2020: 79%, 2022: 81%. (waar mogelijk bijstelling na mid term a.g.v. positieve uitwerking BSA traject)</p> <p><u>Interne doorstroom:</u> De doorstroom is verbeterd. ('minder zittenblijvers'). 2020: uitval 1^e jaar is met 10% teruggebracht 2022: uitval 1^e jaar is nogmaals met 10% teruggebracht 2022: maximaal 15% zittenblijvers in zowel leerjaar 1, 2 als 3 (Opm. zie bijlage 2: doorstroom, scenario D)</p> <p><u>Studiebegeleiding is verbeterd:</u> Parameter JOB 'studiebegeleiding': Nulmeting: 3.7, 2020: 3.8, 2022: 3.9</p>
2	De LiS innoveert door het aanpassen van het opleidingsportfolio en samenwerking met andere mbo-instellingen (ROC's), zodat de LiS haar positie als dé nationale Vakschool voor Precisietechniek kan blijven waarmaken.	<p><u>Drie samenwerkingsovereenkomsten:</u> De LiS heeft een samenwerking met drie mbo-instellingen die vastligt in een samenwerkingsovereenkomst. 2020: samenwerkingsovereenkomsten zijn getekend en activiteiten worden uitgevoerd. 2022: studenten stromen door van ROC naar de LiS</p> <p><u>Nieuwe opleiding productietechnoloog niv4 en /of instrumentmaker niv3:</u> 2020: 20 studenten per cohort volgen de opleiding productietechnoloog en/of instrumentmaker. 2022: De studenten zijn tevreden met de opleiding en beoordelen de opleiding(en) met een 7,0.</p>
3	De LiS verbetert de tevredenheid van studenten en begeleiders over de BPV tot het niveau van vier zelf gestelde normen.	<p><u>Verbetering tevredenheid BPV:</u> Zie tabel activiteiten, met aanvulling nieuwe parameters (n.a.v. gesprek CKMBO)</p>

8.2 Reflectie bestuur en verantwoording inzet middelen Kwaliteitsagenda

De kwaliteitsagenda en bijbehorende middelen hebben een enorme impuls gegeven aan het ontwikkelen en implementeren van de benoemde uitgangspunten.

- 1) De LiS realiseert een structurele verhoging van het jaar- en diplomarendement tot boven de rijksnorm.
- 2) De LiS innoveert door het aanpassen van het opleidingsportfolio en samenwerking met andere mbo-instellingen (ROC's), zodat de LiS haar positie als dé nationale Vakschool voor Precisietechniek kan blijven waarmaken.
- 3) De LiS verbetert de tevredenheid van studenten en begeleiders over de BPV tot het niveau van vier zelf gestelde normen.

De coronapandemie (maart 2021 tot september 2022) en bijbehorende maatregelen als wel bestuurswisselingen bij de LiS hebben zowel focus op het proces als wel planning onder druk gezet.

Hoewel de planning, als gevolg van corona en soms ook prioritering, regelmatig gewijzigd is zorgde de projectstructuur voor een goede focus van doelstellingen en betrokkenheid van de diverse stakeholders. Omdat we een kleine organisatie zijn waarbij medewerkers verschillende rollen hadden is stuurgroep overgegaan in MT en is voortgang van de kwaliteitsagenda integraal onderdeel van het MT-overleg geworden. Daarnaast zijn verschillende werkgroepjes gevormd die de bepaalde doelstellingen invulling hebben gegeven waardoor ontwikkeling direct in de praktijk getoetst en geïmplementeerd kon worden. Eind 2022 kijkt de LiS terug op een zeer geslaagde implementatie waarbij de punten 2 en 3 volledig zijn gerealiseerd en waarbij de actiepunten behorend bij punt 1 ertoe hebben geleid dat we de begeleiding van studenten hebben versterkt onder andere door een gedegen mentor-/LOB-programma en studieachterstand eerder monitoren waarna we verschillende ondersteuningsprogramma's kunnen bieden. Sinds 2021 werken de studentenraad en de activiteitencommissie gezamenlijk aan een activiteitenprogramma voor studenten zoals inspiratieavonden en sociale activiteiten. De toetreding van de LiS in STO Duin en Bollenstreek heeft geleid tot uitwisseling-/ondersteuningsprogramma's en tot de ontwikkeling van een N2 verspaningsopleiding met KTS Teylingen. De professionalisering van ons begeleidingsteam heeft een mooi begeleidingsprogramma voor studenten opgeleverd waarbij intake, plaatsing, ondersteuningsplan, bijlesprogramma en monitoring van de individuele student op elkaar is afgestemd.

Hoewel daarmee de rendementscijfers nog niet zijn verbeterd, wellicht heeft Corona hiermee te maken, worden studenten wel goed begeleid naar een passend vervolgtraject dat nog 6 maanden wordt gemonitord, waaruit blijkt dat het studiesucces bij de andere opleiding hoog is.

De kwaliteitsagenda heeft ons op een aantal aspecten zelfs meer gebracht, deze delen we graag.

Als gevolg van meer aandacht voor individuele begeleiding van student, heeft er meer differentiatie plaatsgevonden in de klassensetting. Zowel student als docent ervaren dit als inspirerend/motiverend wat aanvullende inzichten heeft gebracht in de visieontwikkeling Eigentijds Vakmanschap. Daarmee is de basis van het 'nieuwe' pedagogisch-didactisch model, projectmatig onderwijs, gelegd. Door het intensiever betrekken van bedrijven, in bijzonder de praktijkbegeleiders, bij de BPV kwam naar voren dat zij veel meer bij het onderwijs betrokken zouden willen zijn. Dat heeft geleid tot het verzorgen van gastlessen, instructies bij bedrijven en actieve participatie van bijna 50 bedrijven op een jaarlijkse bedrijvenmarkt op school.

Nr	Doelstellingen	Indicatoren
1	De LiS realiseert een structurele verhoging van het jaar- en diplomarendement tot boven de rijksnorm.	<p><u>Jaar- en diplomarendement:</u> Nulmeting: 60%, 2020: 63%, 2022: 66% (waar mogelijk bijstelling naar boven, na mid term)</p> <p><u>Succes 1^e jaars studenten:</u> Nulmeting: 78%, 2020: 79%, 2022: 81%. (waar mogelijk bijstelling na mid term a.g.v. positieve uitwerking BSA traject)</p> <p><u>Interne doorstroom:</u> De doorstroom is verbeterd. ('minder zittenblijvers'). 2020: uitval 1^e jaar is met 10% teruggebracht 2022: uitval 1^e jaar is nogmaals met 10% teruggebracht 2022: maximaal 15% zittenblijvers in zowel leerjaar 1, 2 als 3 (Opm. zie bijlage 2: doorstroom, scenario D)</p> <p><u>Studiebegeleiding is verbeterd:</u> Parameter JOB 'studiebegeleiding': Nulmeting: 3.7, 2020: 3.8, 2022: 3.9</p>
		<p><u>Jaar- en diplomarendement:</u> Nulmeting: 60%, 2020: 62%, 2022: 63%</p> <p><u>Succes 1^e jaars studenten:</u> Nulmeting: 78%, 2020: 78%, 2022: 83%</p> <p><u>Interne doorstroom:</u> De doorstroom is verbeterd. ('minder zittenblijvers'). Percentage zittenblijvers 1^e jaars is 15%, echter niet voor 1 jaar maar voor gemiddeld ¾ jaar.</p> <p><u>Studiebegeleiding is verbeterd:</u> Parameter JOB 'studiebegeleiding': Nulmeting: 3.7, 2020: 3.7, 2022: 3,6</p> <p><i>Resultaten studentequete 2022: relatie mentor 7.7, LOB programma 6,2</i></p>

Ondanks grote inspanningen van de medewerkers en studenten als wel verbeterde aanpak zijn de beoogde resultaten helaas niet behaald. Gezien de impact van corona en grilligheid van maatregelen was het zeer lastig data-analyse uit te voeren en daar adequate sturing op toe te passen. Het diplomarendement is van 60% gestegen naar 63% in 2022. Het intensieve mentorprogramma signaleert eerder verminderde motivatie bij student en/of stagnatie in studievoortgang. Hierover vinden goede voortgangsgesprekken plaats met daaraan gekoppeld extra begeleiding/ondersteuning. De verandering van jaarindeling naar semesterindeling heeft ervoor gezorgd dat de gemiddelde doorstroom is verbeterd.

Corona en bijbehorende maatregelen hebben grote invloed gehad op het kunnen geven van praktijkonderwijs (50% van onze opleiding), motivatie van studenten en instroomniveau. De LIS heeft er, op verzoek van beroepenveld, voor gekozen de normen en criteria voor diplomering niet aan te passen, ondanks de mogelijkheden die de overheid daarvoor bood. Het diploma heeft daarmee exact dezelfde waarde als in het verleden, terwijl studenten hiervoor 'anders' gefaciliteerd zijn. Studenten hebben expliciet teruggegeven dat zij een zeer betrokken begeleiding ervaren waarbij steeds meer ingespeeld wordt op de individuele behoefte van de student.

Deze terugkoppeling van studenten en opgedane ervaringen afgelopen jaren binnen het onderwijsteam hebben geleid tot de nieuwe visie 'Eigentijds Vakmanschap' welke cohort 2023 geïmplementeerd zal worden. De projectmatige aanpak, de coachende rol van de docent en meer autonomie bij de student zal bijdragen aan de betrokkenheid van studenten en medewerkers en zal bijdragen aan het studiesucces in de nabije toekomst.

Studenten die uitvallen worden de eerstvolgende zes maanden nog gemonitord en daaruit blijkt dat zij het bij een andere opleiding zeer goed doen. Als deze uitkomsten mee zouden doen in het schoolresultaat zouden we op een diplomarendement van boven de 70% komen.

Nr	Doelstellingen	Indicatoren
2	De LiS innoveert door het aanpassen van het opleidingsportfolio en samenwerking met andere mbo-instellingen (ROC's), zodat de LiS haar positie als dé nationale Vakschool voor Precisie techniek kan blijven waarmaken.	<p><u>Drie samenwerkingsovereenkomsten:</u> De LiS heeft een samenwerking met drie mbo-instellingen die vastligt in een samenwerkingsovereenkomst. 2020: samenwerkingsovereenkomsten zijn getekend en activiteiten worden uitgevoerd. 2022: studenten stromen door van ROC naar de LiS</p> <p><u>Nieuwe opleiding productietechnoloog niv4 en /of instrumentmaker niv3:</u> 2020: 20 studenten per cohort volgen de opleiding productietechnoloog en/of instrumentmaker. 2022: De studenten zijn tevreden met de opleiding en beoordelen de opleiding(en) met een 7,0.</p>
		<p><i>Netwerk RI-schollen is opgezet en functioneert zeer goed → uitwisseling, studenten, expertise en examens.</i></p> <p><i>Met ROC van Twente en Mikrocentrum Eindhoven zijn explicite samenwerkingsovereenkomsten getekend en worden activiteiten uitgevoerd.</i></p> <p><i>Intensieve en constructieve samenwerking met scholen in de regio is gerealiseerd. STO Duin – en bollenstreek, ontwikkelen N2 opleiding Precisie techniek om instroom beter aan te laten sluiten.</i></p> <p><i>Instrumentmakers opleiding N3 opgezet en wordt uitgevoerd. Cohort 2022 had 12 aanmelding N3.</i></p> <p><i>Studenten beoordelen opleiding met cijfer en alumni geven opleiding een waarderingscijfer van 7,6.</i></p> <p><i>In JOB-enquette 2022 geven studenten de opleiding een 3,5 (op schaal 1- 5)</i></p>

In 2020 is in overleg met het beroepenveld de keuze gemaakt om een niveau 3 opleiding Instrumentmaker te ontwikkelen. Niet meer als alleen afstroom maar vooral om nieuwe instroom te genereren voor studenten die meer affiniteit hebben met het praktische maken dan met het researchen van precisieonderdelen. In 2022 was er een instroom van 12 studenten niveau 3 die anders niet voor onze opleiding zouden hebben gekozen. Deze studenten waren afkomstig van scholen uit de STO-regio's waarin ook specifiek voorlichting was geweest over deze nieuwe opleiding. Inmiddels is ook een promotievideo gemaakt welke we makkelijker kunnen verspreiden.

In 2021 zijn we ook gestart met het netwerk van RI-scholen (ROC van Amsterdam, Noorderpoort, RoC van Twente en Vista College) om de samenwerking te starten betreffende les-/leerstofontwikkeling, examinering, student- en docentuitwisseling. Dit netwerk met een bijna landelijke dekking tracht meer kandidaten voor de opleiding te werven. Daarnaast geeft de samenwerking een enorme kwaliteitsimpuls.

Vanuit de netwerken zijn samenwerkingsovereenkomsten getekend met STO Duin- en bollenstreek voor het ontwikkelen van een niveau 2 opleiding samen met KTS Teylingen, met ROC van Twente voor het verder ontwikkelen van de opleidingen en werven van studenten en met Mikrocentrum Eindhoven voor het werven en ontwikkelen van kortcyclische opleidingen voor student en werknemer. Onze ambitie is om expert/voorloper te blijven op specifieke onderwerpen/keuzedelen zoals: glasblazen, optiek, vacuümtechniek, Instrumentation for Space, cleanroom werken en deze voor student en werknemer aan te kunnen bieden. Daarom participeren wij ook in groeifonds Quantum Delta omdat veel van onze specialisaties daar weer verder worden ontwikkeld.

Nr	Doelstellingen	Indicatoren
3	De LiS verbetert de tevredenheid van studenten en begeleiders over de BPV tot het niveau van vier zelf gestelde normen.	<u>Verbetering tevredenheid BPV:</u> Zie tabel activiteiten, met aanvulling nieuwe parameters (n.a.v. gesprek CKMBO)
		<i>Volledig gerealiseerd. Studenten geven BPV een waardering van 3,4 (op schaal tot 1-5), Alumni 2022 geven een waardering 8,6 (schaal tot 1-10).</i>

In 2019 hebben we direct een andere structuur en bijbehorende werkmap voor BPV ontwikkeld. Deze geven meer context voor student en begeleider bij de invulling en opdrachten van de BPV. De BPV-coördinator heeft een nadrukkelijke rol bij de voorbereiding op de BPV in de LOB-lessen en doet waar nodig aan matching tussen student en bedrijf. Bedrijven hebben we geadviseerd zich beter te profileren op Stagemarkt.nl zodat studenten ze gemakkelijker kunnen vinden maar ook direct inhoudelijk informatie kunnen vinden over de opdrachtmogelijkheden bij het bedrijf. Tijdens corona was het lastig om bedrijven te bezoeken en fysiek te ondersteunen, daarom hebben we dat in 2022 extra ingehaald door verzorgen van voorlichtingssessie's, begeleidingsondersteuning, bedrijfsbezoeken, etc. Deze intensieve aanpak afgelopen jaar heeft ertoe geleid dat we 500 samenwerkingsbedrijven hebben voor BPV- en afstudeerplekken, 16 bedrijfsmedewerkers op regelmatige basis gastlessen verzorgen, we voor de LOB-weken een 30-tal bedrijven hebben die onze studenten willen ontvangen en rondleiden, er op de laatste bedrijvenmarkt meer dan 50 bedrijven aanwezig waren om zich te presenteren.

In de kwaliteitsagenda was een meerjarenbegroting opgenomen met daarin aangegeven de extra tijd en onkosten die de LiS per kalenderjaar zou investeren.

De onderstaande tabel geeft per kalenderjaar de geplande en aangepaste investeringen weer per doelstelling.

Doelstelling	Meerjarenbegroting kwaliteitsagenda					Realisatie tot en met 2022				
	Totaal	2019	2020	2021	2022	Totaal	2019	2020	2021	2022
1. Verhoging jaar- en diplomarendement	€ 419.360	€ 119.201	€ 119.201	€ 90.479	€ 90.479	€ 403.253	€ 83.872	€ 83.872	€ 117.421	€ 118.088
2. Innovatie portfolio en samenwerking ROC's	€ 382.800	€ 16.640	€ 169.760	€ 119.840	€ 76.560	€ 452.385	€ 57.420	€ 95.700	€ 153.120	€ 146.145
3. Verbetering tevredenheid BPV	€ 159.760	€ 93.200	€ 33.280	€ 16.640	€ 16.640	€ 206.747	€ 93.200	€ 33.280	€ 16.640	€ 63.627
Totaal	€ 961.920					€ 1.062.385				

Besteding middelen aan Rijks-speerpunten

In hoofdstuk 8.1 staat een beschrijving van de Rijks-speerpunten en de wijze waarop de LiS deze betreft in de kwaliteitsagenda. In de kwaliteitsagenda is aangegeven hoe de LiS de gelden heeft verdeeld en besteed. Daarmee heeft de LiS het volledige budget besteed aan activiteiten die hebben bijgedragen aan de realisatie van verbeteringen op de Rijks-speerpunten. Om met name de uitgangspunten van Eigentijds Vakmanschap versneld door te zetten en de BPV extra te ondersteunen middels bedrijfsbezoeken is aanvullende capaciteit ingezet. De extra middelen zijn onttrokken aan de algemene reserves van de school.

In het najaar van 2023 wordt de verantwoording beoordeeld door de Commissie Kwaliteitsafspraken mbo en wordt vastgesteld of het laatste resultaatsafhankelijke deel van de subsidie wordt toegekend aan de LiS. Dit bedrag is niet meegenomen in de baten van 2022 en er is daarmee geen risico op terugbetaling.

Het opstellen van de Kwaliteitsagenda 2019-2022 en de toekenning van de bijbehorende kwaliteitsmiddelen aan de LiS hebben ervoor gezorgd dat er een zeer gedegen begeleidingsprogramma voor studenten is ontwikkeld, er met de niveau 3 opleiding Instrumentmaker een mooie opleiding wordt aangeboden die voor praktijkgerichte studenten zeer aantrekkelijk is en perfect aansluit bij de behoefte van de arbeidsmarkt en dat middels BPV maar vooral ook bedrijfsopdrachten voor afstudeerders een veel betere beroepsvorming plaatsvindt passend bij de laatste ontwikkelingen in de branche. Daarom wil de LiS de komende jaren nog meer inzetten op projectmatig onderwijs op basis van vragen/ontwikkelingen bij bedrijven, meer autonomie bij de student voor het invullen van zijn/haar opleiding en meer digitalisering van machines in de werkplaats. Om daarmee nog meer en beter opgeleide vakmensen af te kunnen leveren.

8.3 Voortgang van LiS-doelstellingen uit de kwaliteitsagenda

Op de volgende pagina's wordt de voortgang van de kwaliteitsagenda beschreven per doelstelling. In het blauw zijn aangegeven de ontwikkelingen van 2022 en resultaten aan het einde van de periode kwaliteitsagenda 2019-2022.

Doelstelling 1 - Verhoging van het jaar- en diplomarendement

De LiS is een kleine mbo-instelling waar veel van wordt verwacht, en dat deze verwachtingen met een klein team organiseert en realiseert. De cultuur tekent zich door een informele omgang en korte lijnen. De groei van de school vraagt om een professionaliseringsslag op veel vlakken in de organisatie en het beter vastleggen van procedures en afspraken. Dit geldt ook voor processen en afspraken binnen het onderwijs.

Om het rendement van het onderwijs te verhogen wordt een aantal processen onder de loep genomen die te maken hebben met de in- en doorstroom van de studenten. Dat begint bij de contacten met de VO-scholen, gevolgd door het begeleiden van de studenten bij de overgang van het VO naar het MBO, in het mentorprogramma en de studenten die op kamers zitten. Extra aandacht wordt er besteed aan het monitoren van de studievoortgang en het overgangsproces.

Doelstelling 1: De LiS realiseert een structurele verhoging van het jaar- en diplomarendement tot boven de rijksnorm			
Nr	Resultaten	Opbrengst	Meting
1.1	De persoonlijke begeleiding van studenten is verbeterd door het instellen van een mentoraat op kleinere groep van 20 studenten voor de hele schoolloopbaan.	-Tevredenheid studenten over begeleiding is gestegen; -Studenten die dreigen uit te vallen, zijn eerder in beeld.	-Vraag in de studenten-enquête -Jaarlijks gesprek stuurgroep-studenten
100%	<p><i>In 2020 is een lob-coordinator aangesteld die zich heeft gericht op het professionaliseren van het mentorenteam en het structureel verbeteren van de begeleiding van onze studenten. Mentoren hebben in 2021 een uitgebreide mentortraining en in 2022 intensieve coaching gehad waarin het begeleidingsprogramma is toegelicht en voortgangsmonitoring is bepaald. Dit programma wordt continu gemonitord en bijgesteld. Daarnaast is in 2021 een Re-Boost programma ingezet voor studenten die als gevolg van corona maatregelen 'afgehaakt' waren. Dit Re-Boost programma is in 2022 gecontinueerd en regelmatig geëvalueerd met Studentenraad en mentorklassen.</i></p> <p><i>De mentoren hebben meerdere jaarlijkse ingeplande mentorbijeenkomsten waarin actief wordt gewerkt, aan intervisie wordt gedaan en diverse vaardigheidstrainingen plaatsvinden. Ook wordt de onderlinge band en samenwerking versterkt met een uitje met het mentorenteam.</i></p>	<p><i>Studenten vinden begeleiding verbeterd. Er is aandacht voor het individu. Wel vragen ze om betere algemene studie-informatie. Corona heeft grote impact op studenten, sinds december 2021 is 'vuurtje uit'. Daarom Re-Boost programma gestart.</i></p> <p><i>Studentenvolgsysteem, speeddates en voortgangsvergadering brengen ontwikkeling student goed in beeld, vervolgactie's worden bepaald en gevolgd.</i></p>	<p><i>Regelmatische studentenquête over motivatie en begeleiding. Studentenraad heeft ook saamhorigheid als speerpunt gemaakt.</i></p> <p><i>Resultaten jaarlijkse student enquête: 2021: Contact met mentor wordt door 84% als voldoende of goed beoordeeld.</i></p> <p><i>Studentenquete 2022: Gemiddeld cijfer voor mentorles: 4.1 (schaal 1-5) Gemiddeld cijfer voor relatie met mentor: 7,7 (schaal 1-10).</i></p>

1.2	Er is een community gerealiseerd van studenten die als gevolg van hun start bij de LiS op kamers gaan. Deze community wordt onderhouden.	-Leefomgeving studenten op kamers is verbeterd.	Periodieke gesprekken decaan met de studenten die het betreft.
100%	<p>Als gevolg van corona zijn fysieke bijeenkomsten tot een minimum beperkt geweest. Opzetten van studentenvereniging wordt besproken. Docent Frans Folst zal dit begeleiden.</p> <p>Social events voor saamhorigheid worden georganiseerd.</p> <p>Werving buiten regio zal vraag toekomst wellicht wel verhogen.</p> <p>Welbevinden student wordt meegenomen in voortgangsgesprekken met mentor.</p> <p>In 2022 gestart met maandelijkse inspiratieavonden om studenten ook op deze avonden de gelegenheid te geven gebruik te maken van de faciliteiten en social events op school te organiseren. (karaoke, escaperoom)</p>	<p>Bemiddeling van studenten buiten de regio naar een kamer verloopt zeer goed.</p> <p>Mentor voert regelmatig voorgangsgesprekken waarin ook wordt gesproken over welbevinden van (uitwonende) student.</p>	<p>LOB-coördinator heeft in samenspraak met mentoren extra aandacht besteed aan welzijn van studenten die op zichzelf wonen.</p> <p>Drie maanden na aanvang opleiding wordt gemonitord of alle studenten een passende woonruimte hebben.</p>
1.3	Er is een verbinding gemaakt met vijf relevante regionale scholen voor voortgezet onderwijs met een technisch profiel waar wij relatief veel leerlingen van krijgen, resulterend in een meeloopdag en de uitvoering van tenminste één gezamenlijk betekenisvol project.	-Verbeterde aansluiting vmbo-LiS, -Afgeronde meeloopdag en betekenisvol project	-Ervaring getoetst bij de Vmbo's die het betreft. -Samenwerking wordt jaarlijks geëvalueerd
100%	<p>LiS is per 2021 toegetreden tot STO Duin- en Bollenstreek.</p> <p>Zal samen met KTS Teylingen en MBO Rijnland een N2 opleiding verspanen ontwikkelen. Mocht aanpak succesvol zijn zal programma ook voor andere scholen beschikbaar worden gesteld.</p> <p>Meeloopdagen worden op regelmatige basis georganiseerd, geevalueerd en aangepast, waarbij een goed beeld van de opleiding wordt meegegeven aan aspirant studenten.</p> <p>In samenwerking met Technolab Leiden en MBO Rijnland is een techniekmodule ontwikkeld voor het VO. Deze is in 2022 aan alle scholen aangeboden.</p>	<p>Zie hiernaast beschreven projecten.</p> <p>In het proces van schoolvoorlichting en open dagen zijn we sinds 2021 ook gestart met meeloopdagen. Leerlingen VO lopen een dagje mee en maken kennis met de dagdagelijkse praktijk op de LiS en de (praktijk)lessen zoals ze worden verzorgd. In 2022 hebben 350 kinderen deelgenomen aan de verschillende kennismakingsprogramma's.</p>	<p>Meeloopstudenten geven een zeer hoge waardering in de enquête na afloop meeloopdag. Zij geven onder andere aan: "Veel kunnen zien" "Voorproefje met veel uitleg" "Goed/Beter beeld gekregen van de school; leuke en interessante dag, duidelijke informatie"</p>

1.4	Er is een aanvullend begeleidingstraject ontwikkeld voor en aangeboden aan studenten met een zwak vooropleidingsprofiel.	-Studenten met een zwak vooropleidingsprofiel zijn beter voorbereid op hun start bij de LiS. Studenten zijn tevreden over de begeleiding.	-Jaarlijks gesprek met stuurgroep-studenten (zie 1.1) -Meting van de uitval van studenten die het traject hebben gevolgd
100%	<i>Bij intake wordt stilgestaan bij (extra) benodigde ondersteuning tijdens de instroom bij en het volgen van de opleiding. Voortgang van studenten wordt zeer nauwlettend gevolgd. In voortgangsgesprekken tussen mentor en student wordt altijd stilgestaan bij de mogelijkheid tot volgen van bijlessen of extra ondersteuning. Daarnaast zijn in de school ook posters opgehangen om volgen van bijlessen mogelijk te maken. Ook in de werkplaats is extra capaciteit gerealiseerd voor extra ondersteuning en is er gebruik gemaakt van een zogenaamde 'slow-start' om studenten optimaal te laten 'landen' op school. Indien bij intake blijkt dat student minder gemakkelijke aansluiting heeft bij LiS heeft begeleidingsteam contact met vorige school en stelt begeleidingsprogramma op dat met mentor voor aanvang van opleiding wordt gedeeld. Studenten met een afwijkend opleidingsprofiel worden voorafgaand uitgenodigd om in zowel de praktijk als de theorielessen mee te draaien op een zogenaamde stage van één à twee lesweken. De motivatie en houding worden na afloop van de week met betrokken docenten geëvalueerd en een inschatting van begeleiding wordt gedaan.</i>	<i>Pool van extra begeleiders (veelal Alumni) die studenten bijles kunnen geven. 70 studenten (20%) die gebruik maken van collectief aangeboden bijlessen. 24 studenten die gebruik maken van individuele bijlessen. Voor 40% van de nieuwe studenten blijkt intensiever begeleidingsprogramma noodzakelijk. Dit uit zich in het voeren van ingeplande gesprekken. Ook is een studietoestel aangestrokken om studenten extra te begeleiden en te voorzien van informatie en aanpak rondom planning en organisatie van de leeractiviteiten.</i>	<i>Dialog met student geeft goed beeld van de benodigde extra ondersteuning welke maximaal gefaciliteerd wordt. Groot aantal studenten dat gebruik maakt van de extra bijlessen.</i>
1.5	Er is een aanpak voor het beperken van het aantal zittenblijvers ontwikkeld. Deze is uitgevoerd.	-Aantal 'zittenblijvers' daalt met 10% in 2020 en 10% in 2022 -Uitval als gevolg van zitten blijven daalt met 10% in 2020 en 10% in 2022	-Meting aantallen zittenblijvers
60%	<i>In 2018 is ervoor gekozen om overgang van studenten per half jaar te beoordelen → niet bevorderen levert daardoor vertraging van half jaar op ipv heel jaar. Studenten zijn nauwkeuriger gemonitord door invullen van voortgangsdokument die gedeeld zijn met alle docenten, actievere input en betrokkenheid bij de ontwikkeling door de docent. Meer inzicht gekregen in signaleringsfunctie van docenten bij met name eerstejaars studenten, behoefte onderzoek uitgevoerd. Ouderbetrokkenheid is vergroot, communicatiemiddelen richting student zijn eenduidiger gemaakt en helder aangeleverd en besproken.</i>	<i>Reductie van het aantal 'zittenblijvers' is niet gerealiseerd. Gemiddelde vertraging is wel afgenomen. <u>Interne doorstroom:</u> Een student die één semester is blijven zitten, telt voor 50% mee in deze cijfers.</i>	<i>Nulmeting: 2018: 17% 2020: 20% 2022: 19%</i>

	<p><i>Effecten van corona leveren een niet reëel beeld op van de effecten van de verschillende maatregelen.</i></p> <p><i>LiS heeft ervoor gekozen alle criteria zoals in verleden gehanteerd in tact te laten zodat er geen kwaliteitsconcessie wordt gedaan. bijvoorbeeld geen vrijstelling keuzedelen, AVO-vakken)</i></p> <p><i>Periode december 2021 van verzwaarde corona maatregelen was ook een toetsperiode bij de LiS → ontbrekende resultaten.</i></p> <p><i>LOB</i></p> <p><i>De ontwikkelingen rondom het LOB onderwijs zijn verder doorgezet. Zo is de mentor bij de vaklessen LOB aanwezig om de ontwikkeling van zijn/haar student zo goed mogelijk te volgen en is er in de zomer van 2022 voor het eerst een LOB activiteiten workshopweek georganiseerd. De examinerende inspanningsverplichting LOB binnen de LiS is anders vormgegeven. Hierbij is de focus verschoven van verplichte studievoortgangsgesprekken met de mentor naar een per semester passend Lob-programma. Hierbij wordt de student meer uitgedaagd om actief bezig te zijn met zijn/haar loopbaanontwikkeling c.q. persoonlijke ontwikkeling. Dit onder andere door deelname aan diverse georganiseerde activiteiten en het tonen van inzet en betrokkenheid.</i></p> <p><i>Mentoraat</i></p> <p><i>Binnen het mentoraat wordt gestuurd op meer tussentijdse contactmomenten met de student, onder andere door middel van het volgen van een vaardigheidstraining (gesprekstechnieken). Zo houdt de mentor nog meer vinger aan de pols en kan er beter en bewuster gesignaleerd worden. In ditzelfde kader is er bewuster en meer geregiseerd tussentijds contact geweest door het organiseren van speeddates met mentor en vakdocent om tijdig bij te kunnen sturen in de ontwikkeling van studenten. Tot slot hebben de klassen in mei '22 budget gekregen om een activiteit te organiseren om meer verbinding met school, met de mentor en met elkaar te krijgen. Deze uitjes zijn als erg positief ervaren door alle betrokkenen.</i></p>		
--	--	--	--

Doelstelling 2 – Innovatie door het aanpassen van het opleidingsportfolio

Subdoelstelling – Uitbreiding opleidingsportfolio

Nog altijd is de vraag naar goed opgeleide technici groter dan het aanbod. De LiS-studenten zijn hierdoor verzekerd van een baan. Ook na- en bijscholing blijft kansrijk als gevolg van een blijvende opleidingswens door innovaties en snel veranderend werk in de sector.

We beogen het portfolio van de LiS te verbreden, maar wel binnen de doelstelling van de LiS: Het aanbieden van specialistisch excellent onderwijs in de precisietechniek op een kleinschalige manier en als zelfstandige, onafhankelijke eigentijdse vakschool. Daartoe zijn twee routes verkend:

1. Ontwikkelen van de niveau-4-opleiding verspaningstechnoloog: dit is een vraag die met name vanuit de maakbedrijven in de branche komt. In de regio is hier een grote behoefte aan en de ROC's bieden steeds minder (technische) opleidingsplekken. Inmiddels hebben de leden van de Alumnivereniging van de LiS hun bedenkingen uitgesproken over deze route, omdat zij bang zijn dat het profiel en hiermee de cultuur van de LiS verandert.
2. Aanbieden van de niveau-3-opleiding Instrumentmaker. Deze optie is al langer onderwerp van gesprek. De LiS biedt deze diplomamogelijkheid aan studenten die moeite hebben bij het afronden van de opleiding op niveau 4. Dus in een late fase van de studie. Deze LiS-sers met een niveau-3 zijn ook gewild in de markt. De LiS voerde de niveau-3-opleiding niet, omdat we de LiS-kwaliteit niet konden bieden tegen de Rijksbekostiging die ertegenover stond.

Doelstelling 2: De LiS innoveert door het aanpassen van het opleidingsportfolio en samenwerking met andere mbo-instellingen (ROC's), zodat de LiS haar positie als dé nationale Vakschool voor Precisie­techniek kan blijven waarmaken.			
Nr.	Resultaten	Opbrengst	Meting
2.1	De LiS heeft een plan van aanpak gemaakt voor de definiëring en vorming van een nationale vakschool.	Plan van aanpak nationale vakschool Precisie­techniek	Plan van aanpak is akkoord bevonden door relevante stakeholders uit het bedrijfsleven
100%	<p><i>2021 Traject 'Nieuwe Moderne Nationale Vakschool' heeft tot drie aandacht­velden geleid:</i></p> <p><i>Hier werken we voor!</i></p> <p><i>Hier werken we aan!</i></p> <p><i>Hier werken we mee!</i></p> <p><i>In 2022 zijn de voorbereidingen getroffen voor implementatie Eigentijds Vakmanschap (werktitel) en zijn eerste pilots uitgevoerd.</i></p> <p><i>Vanaf 2023 starten we conform het nieuwe kwalificatie dossier met de nieuwe visie op onderwijs en zal projectonderwijs op de LiS worden ingevoerd. .</i></p>	<p><i>Uitgangspunten bepaald.</i></p> <p><i>Film gemaakt waarin we dat laten zien.</i></p> <p><i>Werk­sessie's personeel en andere stakeholders voor ontwikkeling en implementatie (3-5 jaar)</i></p>	<p><i>Mt en RvT.</i></p> <p><i>Studentenraad en PVT</i></p> <p><i>BVC en branche.</i></p> <p><i>Allen zijn meegenomen in het bepalen van Eigentijds Vakmanschap en participeren in de verschillende klankbord­groepen voor implementatie.</i></p>

2.2	De LiS heeft drie samenwerkingsovereenkomsten met andere instellingen over een traject waarbij studenten starten bij het ROC en hun opleiding na 1 of 2 jaar vervolgen en afronden bij de LiS.	Drie samenwerkingsovereenkomsten met afspraken over doorstroom.	Samenwerkingsovereenkomsten zijn gesloten en leiden tot afspraken en doorstroom van studenten
90%	<p>Gesprekken zijn door nieuwe bestuurder sinds september 2021 weer geïnitieerd.</p> <p>ROC's zijn zeer gereserveerd met overschrijven van studenten ivm bekostiging.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vanuit netwerk RI wordt verkend welke mogelijkheden er zijn voor uitwisseling. (stages, keuzedelen, projecten, AD) - Met ROC Twente worden gesprekken gevoerd over inhoudelijke samenwerking. (ook participatie in bovenstaand initiatief) - Met Summa College wordt samenwerkingsdocument voorbereid op gebied van (PR precisietechniek, uitwisseling programma's, keuzedelen en projecten) <p>In 2022 hebben activiteiten daadwerkelijk invulling gekregen en zijn samenwerkingsovereenkomsten getekend.</p>	<p>Vanuit samenwerking STO zijn in de regio afspraken gemaakt over in- en doorstroom met VO en MBO Rijnland.</p> <p>Vanuit netwerk RI-scholen hebben LiS en ROC Twente expliciet afspraken gemaakt over intensivering van samenwerking.</p> <p>Met regio Eindhoven is samenwerkingsovereenkomst getekend met Mikrocentrum voor in- en doorstroom waarbij Summa College aanhaakt.</p>	<p>Doorstroom van studenten zou moeten worden herzien in uitwisseling van studenten en programma's.</p> <p>Studenten kunnen modules van keuzedelen elders volgen.</p>
2.3	De LiS heeft een aanbod met activiteiten om kennis te delen en over te dragen.	Beschreven aanbod	
100%	<p>Binnen netwerk RI is dit 100% (examens en programma's)</p> <p>Participatie Quantum Delta hub Leiden/Delft voor MBO Nederland.</p>	<p>Uitwisseling en ondersteuning van expertise. Specialistische keuzedelen verder ontwikkelen en mogelijk landelijk aanbieden.</p>	<p>Alle 5 de RI-scholen in Nederland hebben zich aangesloten bij dit netwerk.</p> <p>Les- en examenprogramma's worden uitgewisseld en docenten lopen stages bij de andere instellingen.</p>

2.4	De LiS stemt de vereiste ingrediënten van het portfolio met de samenwerkende ROC's af, zodanig dat een goede aansluiting kan worden bereikt	Afgestemd en aangepast curriculum	-Studenten die doorstromen zijn tevreden over de soepele overgang.
100%	<i>Is afgestemd binnen RI Netwerk. Met vier bovenstaande initiatieven worden inhoudelijke gesprekken gevoerd.</i>	<i>Inhoudelijke afstemming curriculum met RI-scholen afgestemd. Samenwerking met STO-scholen en MBO-Rijnland betreffende implementatie.</i>	<i>Studenten die overstappen blijven moeite hebben met niveau van de opleiding. Intensiteit en routine, 32-urige lesweek.</i>
2.5	De LiS heeft een haalbaarheidsonderzoek (in het bijzonder op financieel gebied) gedaan naar de verbreding van het curriculum voor de invoering van de opleiding (uitstroomrichting) voor productietechnologie en/of instrumentmaker en heeft eind 2019 definitieve besluiten genomen over de ontwikkeling en start van tenminste één van beide opleidingen.	Besluit start opleiding productietechnologie of instrumentmaker	-Studenten, alumni, docenten en bedrijven zijn gekend in de keuze.
100%	<i>Haalbaarheidsonderzoek heeft plaatsgevonden. → bekostigingsfactor 1,8 In 2021 opleiding Instrumentmaker met 12 studenten gestart. Vanaf 2022 kennen we een regulier traject voor niveau 3.</i>	<i>Herziening kwalificatiedossier (2023) vraagt voor niveau 3 opleiding nieuw curriculum. Dit zal vanuit Masterplan Techniek Zuid-holland in gezamenlijkheid worden ontwikkeld.</i>	<i>Volledige traject is met alle betrokkenen ontwikkeld en geïmplementeerd. Evaluatie 2024.</i>
2.6	De LiS heeft een blauwdruk voor een brede basis en twee uitstroomrichtingen voor respectievelijk Research instrumentmaker en productietechnologie, En/of De Lis heeft een blauwdruk voor een afstroomrichting instrumentmaker niveau 3	Verbreding onderwijsaanbod LiS op papier gereed	-Blauwdruk is getoetst bij alumni (vereniging), studenten, bedrijven en docenten.
100%	<i>Zoals hierboven beschreven is curriculum en programma bepaald.</i>	<i>Fine-tuning vindt momenteel in overleg met BVC/werkveld plaats.</i>	<i>Alle betrokkenen zijn bij voorbereiding en uitwerking betrokken. Voorlichtingsprocedure en bijbehorende presentaties zijn aangepast.</i>

2.7	<p>Het curriculum voor productietechnologie is in concept ontwikkeld met moderne vraagstukken die op de branche afkomen,</p> <p>En/of</p> <p>Het curriculum voor instrumentmaker niveau 3 is in concept ontwikkeld met moderne vraagstukken die op de branche afkomen.</p>	<p>Modern aanbod, afgestemd op de wens van het beroepenveld</p>	<p>-Blauwdruk is getoetst bij alumni (vereniging), studenten, bedrijven en docenten.</p> <p>-Stakeholders zijn tevreden met curriculum (voldoende LiS saus).</p>
100%	<p><i>Beide onderdelen zijn opgepakt en verwerkt in huidig curriculum. Vanuit de gesprekken over nieuwe moderne nationale vakschool is wens naar voren gekomen meer aandacht te besteden aan digitale ontwerp en – productietechnieken.</i></p> <p><i>In 2022 een plan gemaakt om de komende 3 jaren naar 25% digitalisering te komen. (opleiden personeel, aanpassen curriculum en aanpassen machinepark)</i></p>	<p><i>Met verkenning naar NMNV is een vernieuwing van het onderwijsconcept en uitbreiding van digitalisering benoemd.</i></p>	<p><i>Allen zijn betrokken bij bepalen uitgangspunten. BVC en Onderwijs Commissie zijn verantwoordelijk voor invulling.</i></p>
2.8	<p>Er zijn voldoende stagebedrijven die plek hebben voor productietechnologie niveau 4 / Instrumentmaker niveau 3</p>	<p>Hoogwaardige stages</p>	<p>-Studenten en docenten zijn tevreden over de inhoud van de stages.</p>
100%	<p><i>Stagebedrijven zijn voorgelicht en stage opdrachten zijn aangepast.</i></p> <p><i>Bij de bedrijvenmarkt in mei 2022 waren 50 bedrijven vertegenwoordigd. Er zijn ruim voldoende stageplekken beschikbaar voor de studenten van de Instrumentmaker opleiding.</i></p>	<p><i>Inmiddels meer dan 400 stageplekken waar studenten uit kunnen kiezen. Matching vindt plaats via stagemarkt.nl en via de BPV coördinator, veelal in afstemming met mentor en/of zorgcoördinator.</i></p>	<p><i>Studenten zijn zeer tevreden over aantal en kwaliteit van stageplekken van de Instrumentmaker opleiding. Steeds meer studenten kiezen voor stage in het buitenland</i></p>

2.9	On- en offline informatie- en wervingsmaterialen voor de opleiding productietechnologie niveau 4 / instrumentmaker niveau 3 zijn ontwikkeld en in gebruik.	-Materialen zijn klaar; -Informatievoorziening is op orde.	
100%	<i>Informatiepakket, informatie op de website en presentaties zijn in 2021 aangepast zodat (aspirant) studenten en hun ouders/verzorgers goed worden geïnformeerd over de mogelijkheid om een instrumentmakers opleiding te volgen, en wat het verschil is met de RI-opleiding. Nieuwe wervingsvideo 2022.</i>		<i>Aspirant studenten wordt na afloop van een open dag gevraagd over helderheid van informatie, dit wordt goed beoordeeld. Intakeproces voor komende jaren zal zijn aangepast.</i>
2.10	De opleiding draait een jaar en is geëvalueerd, inclusief het oordeel van studenten.	Evaluatie afgerond	-Studenten beoordelen de opleiding met tenminste een 7.0, gemeten via de JOB of een aparte studentenquête.
100%	<i>Nieuwe opleiding N3 wordt continu gemonitord. Er hebben diverse evaluaties plaatsgevonden met de studenten gedurende de looptijd van de opleiding. Allen zijn tevreden over de opleiding. Ook is er een mentor gekoppeld aan de klas die ervaring heeft met studenten op N3 en daar extra aandacht voor heeft.</i>		<i>Uit groeps gesprekken met studenten die de N3 opleiding volgen blijkt terugkerend dat zij tevreden zijn over de opleiding. Zij geven duidelijk aan een voorkeur te hebben voor combi-klassen N3 en N4. Dit heeft de LiS dan ook in stand gehouden. Score 7,4.</i>

Doelstelling 3 – Verbetering van de tevredenheid over de beroepspraktijkvorming

De vakinstellingen hebben van oudsher een zeer nauwe band met de branche. De LiS heeft banden met het beroepenveld via de alumnivereniging, brancheverenigingen¹, de beroepenveldcommissie, de examencommissie, door de opdrachten voor de groepsprojecten, klankbordgroepen bij het ontwikkelen van keuzedelen, via LiS Engineering en LiS Academy en natuurlijk via de BPV-stages gedurende de studie. Ook is het beroepenveld nauw betrokken bij het onderwijs in de vorm van gastlessen en excursies.

Doelstelling 3: De LiS verbetert de tevredenheid van studenten en begeleiders over de BPV tot het niveau van vier zelf gestelde normen			
Nr	Resultaten	Opbrengst	Meting
3.1	Er is een duidelijk omschreven werkwijze BPV die door iedereen gevolgd wordt. Daarnaast zijn er voldoende overlegmomenten voor onderlinge afstemming.	-Werkwijze is beschreven, wordt herkend en gevolgd; -Overlegmomenten voor afstemming zijn gepland en worden nagekomen.	Tevredenheid begeleiders: 2018: 2,7 (0-meting) 2020: 3,0 2022: 3.3 Tevredenheid studenten: 2018: 3,0 (0-meting) 2020: 3,2 2022: 3,5
100%	<i>Is in 2019 beschreven en in 2020 volledig geïmplementeerd. Regelmatische afstemming en evaluatie binnen BPV begeleiders team door middel van goed voorbereide en ingeplande bijeenkomsten.</i>	<i>Overzichtskalender voorbereiding, uitvoering en afronding BPV. Reguliere voorbereiding van interne – en externe stagebegeleiders door de stagecoördinator.</i>	<i>Tevredenheid begeleiders: 2018: 2,7 (0-meting) 2020: 3,4 2022: Gesprekken gevoerd met BPV begeleiding. Conclusie: structuur en aanpak/opzet in hoge mate verbeterd t.o.v. voorgaande jaren. Tevredenheid studenten: 2018: 3,0 (0-meting) 2020: alternatieve vraag 3,4 2022: (JOB = 3.3)> vraag over voorbereiding. Studentenquete '22: studenten geven aan goed te weten wat ze moeten doen om hun BPV te organiseren/regelen.</i>

¹ Zoals: DSPE, HI, VZI, ECP, Metaalunie, NEVAT PPP

3.2	Er is een centrale, digitale BPV-map waarin de vorderingen van alle studenten inzichtelijk is gemaakt, waardoor bijsturing van de BPV-begeleiders en -coördinator snel mogelijk is.	-Centrale digitale BPV map is beschikbaar -Centrale map wordt bijgehouden; -Studenten en begeleiders gebruiken de informatie in de centrale map	Tevredenheid begeleiders: 2018: 3,0 (0-meting) 2020: 3,2 2022: 3.5 Tevredenheid studenten: 2018: 3,2 (0-meting) 2020: 3,4 2022: 3,6
90%	<i>Informatievoorziening is beschikbaar gemaakt op Onderwijs Online. Uniforme aanpak en informatievoorziening richting studenten is gerealiseerd, Implementatie van de voorbereiding van de BVP tijdens LOB en mentorlessen is gerealiseerd en wordt goed ontvangen. Wederom toegelicht in presentatie bedrijvenmarkt april 2022.</i>	<i>Bedrijfsbegeleiders vinden digitaal nog wel lastig. Wordt vaak teruggegrepen op schriftelijke terugkoppeling. Informatievoorziening is wel gedigitaliseerd en voor studenten op een heldere manier beschikbaar.</i>	Tevredenheid begeleiders: 2018: 3,0 (0-meting) 2020: 4,0 <i>2022: Gesprekken gevoerd met BPV begeleiding. Conclusie: structuur en aanpak/opzet in hoge mate verbeterd t.o.v. voorgaande jaren.</i> Tevredenheid studenten: 2018: 3,2 (0-meting) 2020: <i>alternatieve vraag 3,2</i> <i>2022: Job = 3,3</i>
3.3	Er is voldoende contact tussen de BPV-begeleider en praktijkopleider ten behoeve van de begeleiding van studenten.	Er zijn meerdere momenten van contact tussen school en bedrijf. Deze contacten zijn niet alleen scorend maar ook begeleidend en ondersteunend voor studenten.	Tevredenheid begeleiders: 2018: 3,4 (0-meting) 2020: 3,5 2022: 3.5 Tevredenheid studenten: 2018: 2,9 (0-meting) 2020: 3,2 2022: 3.5

100%	<p>Alle studenten worden minimaal 2 keer per periode bezocht, hebben terugkomdagen en hebben laagdrempelig contact met stagebegeleider. <i>Bezoeken worden vooraf ingepland en gefaciliteerd.</i></p>	<p>Vaste afspreken over bezoekfrequentie en het bespreken/beoordelen van de stageopdrachten. Positief gevolg van corona ontwikkelingen is dat er regelmatig ook online-contacten zijn met stagiair en/of externe stagebegeleider. <i>In 2022 zijn extra bedrijfsbezoeken afgelegd om intensiever contact te krijgen met bedrijfsbegeleider en bedrijf meer te betrekken bij schoolontwikkelingen.</i></p>	<p>Tevredenheid begeleiders: 2018: 3,4 (0-meting) 2020: 3,8 2022: <i>Gesprekken gevoerd met BPV begeleiding. Conclusie: structuur en aanpak/opzet in hoge mate verbeterd t.o.v. voorgaande jaren.</i></p> <p>Tevredenheid studenten: 2018: 2,9 (0-meting) 2020: <i>alternatieve vraag 3,2</i> 2022: <i>77% van de studenten is tevreden over de begeleiding vanuit school (studentenquete) Bedrijven participeren in gastlessen en voorzien in bedrijfsbezoeken.</i></p>
3.4	<p>Er is een centraal systeem waarin van elk leerbedrijf beschreven staat wat mogelijk is zoals inhoud, begeleiding, zorg en betaling, zodat de docent betere begeleiding kan bieden bij het vinden van een match.</p>	<p>Systeem is ingevoerd en wordt gebruikt.</p>	<p>Tevredenheid begeleiders: 2018: 2,4 (0-meting) 2020: 2,7 2022: 3.0</p>
90%	<p>Belangrijkste middel hiervoor is <i>stagemarkt.nl</i>. <i>In overleg met studentenraad wordt nu gekeken welke aanvullende informatie voor student relevant kan zijn. Informatieblad bedrijvenmarkt is hier een voorbeeld van,</i></p>	<p>Stagecoördinator beheert systeem/overzicht waarin per stagebedrijf duidelijk is wat de specifieke mogelijkheden/opdracht en zijn. <i>Overzicht wordt ook gebruikt bij voorbereiding bezoek stagemarkt door studenten.</i></p>	<p>Tevredenheid begeleiders: 2018: 2,4 (0-meting) 2020: 3,7 2022: <i>Gesprekken gevoerd met BPV begeleiding. Conclusie: structuur en aanpak/opzet in hoge mate verbeterd t.o.v. voorgaande jaren.</i></p>

8.4 Betrokkenheid belanghebbenden

Betrokkenheid studenten

De studenten worden op meerdere manieren betrokken bij de uitvoering van de kwaliteitskalender. Primair wordt hierover overleg gevoerd met de studentenraad (6-wekelijks) en in de uitvoering worden vaak klankbordgroepen geformeerd. Regelmatig worden er lunches georganiseerd waarbij het gesprek wordt aangegaan met de studenten.

Voor de ontwikkeling van het onderwijs en de BPV-stages gebeurt dat door de feedback die wordt verkregen uit de jaarlijkse studentenenquêtes. Ook wordt er veel informatie opgehaald tijdens mentorgesprekken en tijdens de begeleiding van studenten gedurende de stages, wanneer er 1:1 contact is. De lijnen binnen de LiS zijn heel kort, waardoor snel kan worden gereageerd op deze informatie.

Veel aandacht is uitgegaan naar de uitvoering en invulling van de online lessen, het sociaal-maatschappelijk welbevinden van de studenten als gevolg van de corona maatregelen, de BPV en het ontwikkelen van de visie over de Nieuwe Moderne Nationale Vakschool.

De directe dialoog met de studenten heeft ervoor gezorgd dat er extra bijlessen zijn georganiseerd, een alternatieve stage-procedure is opgezet en toegepast, meer aandacht is voor saamhorigheid middels het Re-Boost programma en de studentenraad actief betrokken blijft bij het ontwikkelen van het curriculum met betrekking tot digitale productietechnieken.

Betrokkenheid docenten

Docenten worden bij de ontwikkeling betrokken via de onderwijscommissie (8 leden uit het onderwijs team), tijdens personeelsbijeenkomsten en tijdens werkoverleggen met de verschillende teams. Ook zijn docenten de projectleiders van de deelprojecten waardoor er korte lijnen zijn met het onderwijs.

Mentoraat en studiebegeleiding

In samenspraak met de mentoren is het in 2019 opgezette mentoraatsprogramma verder vormgegeven en is er de afgelopen jaren veel aandacht besteed aan het professionaliseren en verdiepen van deze rol binnen de school. Zo zijn er drie keer per jaar structureel mentoroverleggen ingepland en is er veel ruimte voor overleg, intervisie en het uitbreiden van vaardigheden als gesprekstechnieken.

Voor het bieden van extra ondersteuning is er veel overleg tussen de verschillende groeperingen in de school: de studentenraad, het zorgteam, de onderwijsteams, de mentoren en de onderwijscommissie. Samen is er een structureel ondersteuningsprogramma ontwikkeld en worden extra bijlessen aangeboden.

Ontwikkel-/voortgangsgesprekken tussen student en mentor worden gestructureerder vorm gegeven in de vorm van zogenaamde speeddates; de uitkomsten daarvan worden in de centrale voortgangvergadering gebruikt. De mentor heeft daarnaast een structurele rol gekregen binnen de LOB lessen van zijn of haar klas, waardoor hij/zij nog meer inzicht krijgt in de ontwikkeling van de student en er beter kan worden ingespeeld op eventuele signalen van uitval of anderzijds.

Ontwikkeling opleidingsportfolio

De uitvoering van de opleiding Instrumentmaker (N3) wordt elk kwartaal geëvalueerd en waar nodig voor het komend studiejaar aangepast. Er loopt een pilot voor het openstellen van keuzedelen voor externen. Eerste ervaringen zijn positief.

BPV-verbetering

Betreffende de BPV wordt ontwikkeling gedaan door de BPV-coördinator. Daarnaast is er een klankbordgroep van BPV-begeleiders die het twee jaar geleden ingevoerde werkproces met bijbehorend werkboek evalueert. Het betreft kleine aanpassingen omdat gekozen procedure zeer positief wordt ervaren.

Vanaf het studiejaar 2020/21 wordt gewerkt met de rayonindeling voor de BPV-begeleiding. De docenten vinden dat prettig, omdat ze zo niet iedere keer te maken krijgen met een nieuw stagebedrijf en kunnen werken aan de relatie. In tijden van corona is dat direct merkbaar, omdat online-gesprekken sneller en makkelijker verlopen zonder er op de kwaliteit van het gesprek wordt ingeleverd. In studiejaar 2021/22 is veel aandacht van de mentoren/docenten uitgegaan naar het gemotiveerd houden van studenten. Dat ze naar school bleven komen en voortgang boekten in hun studieresultaten. Met name in het laatste kwartaal 2021 was bij veel studenten het zogenaamde 'vuurtje' uitgegaan. Vanuit het team is daarop een speciaal Re-Boost programma opgezet en uitgevoerd. Het docententeam gaf nadrukkelijk aan dat als gevolg van corona de energie en motivatie met prioriteit gericht was op het welzijn van studenten en het verzorgen van het reguliere onderwijs. Daardoor kwam de focus minder op het werken aan andere (ontwikkel) trajecten te liggen. Het bestuur van de LiS ondersteunde deze prioritering.

In studiejaar 2022/23 worden de uitgangspunten verder aangescherpt en uitgevoerd: vanuit het LOB programma worden studenten voorbereid op BPV, via bedrijfsbezoeken, de LOB activiteitenweek en bedrijvenmarkt kunnen zij zich optimaal oriënteren op mogelijkheden bij diverse organisaties (op verzoek van studenten ook internationaal), de BPV-map is de leidraad voor de BPV-periode, iedere stagiair wordt twee keer bezocht op zijn stageplek waarbij ook de mogelijkheid is om de praktijkbegeleider van de stagiair te spreken.

Betrokkenheid bedrijven

Bij doelstelling 3 werd geïllustreerd hoe de school en branche met elkaar zijn verweven. Er zijn hele korte lijnen met het ons afnemend veld: de bedrijven, onderzoeksinstituten en universiteiten. Iedere dag heeft de LiS contact met collega's uit het beroepenveld, vaak bij hen en ook binnen de school. Deze contacten tekenen de LiS en hebben grote invloed op het onderwijs en de ontwikkeling van de school. Formele contacten zijn er ook via bij contactmomenten bij BPV-stages, de beroepenveldcommissie (BVC), de alumnivereniging en de RvT. Zij zijn nauw betrokken bij het vormgeven van de opleidingsroutes en steunen van harte de ontwikkeling van de niveau 3 opleiding. Daarbij zijn ze er erg op gebrand dat de LiS haar identiteit en hoge kwaliteit van de opleiding behoudt.

Ook de afnemende bedrijven zijn zeer content met de huidige BPV-procedure en het gehanteerde werkboek. Praktijkbegeleiders vinden het wel lastig om alles digitaal te doen. In overleg met het beroepenveld is ervoor gekozen bij de stage begin 2022 ook studenten toe te laten die hun examen nog niet volledig hebben afgerond. Als gevolg van de laatste corona maatregelen 2021 was het niet voor alle studenten mogelijk alle onderdelen af te ronden. Bedrijven waarderen de samenwerking met de LiS en willen haar graag helpen met de ontwikkeling van het curriculum waarbij er meer aandacht is voor digitaal produceren. Daarnaast geven zij aan nog meer betrokken te willen zijn bij de invulling van het onderwijs door praktijkondersteuning of het verzorgen van gastlessen. Tevens hebben 50 bedrijven aangegeven een actieve rol te willen spelen bij de bedrijvenmarkt en/of rondleiding op het bedrijf. Op basis van studentevaluaties is ook de mogelijkheid om in het buitenland stage te lopen of af te studeren beter gefaciliteerd. Inmiddels lopen studenten stage bij Cern in Zwitserland en Eso in Munchen. Het animo om in het buitenland stage te gaan lopen neemt steeds verder toe.

Jaarverslag 2022

Bijlage 1: Zittingstermijn en nevenfunctie Raad van Toezicht en Bestuur

Raad van Toezicht

Mr. J.E. van der Boon, voorzitter RvT

(Neven)functies:

Directeur Bedrijfsvoering NWO-I (hoofdfunctie)

Voorzitter rekenkamercommissie gemeente Velsen

Lid vertegenwoordigingsorgaan en voorzitter werkgeversdelegatie ABP

Lid bestuur Stichting Universitaire Woonwijk Boerhaave

Lid bestuur Stichting Econophysics

Lid Raad van Commissarissen Academic Transfer

Lid Raad van Toezicht Stichting LUBEC

Benoeming:

2011 (begin eerste termijn) – 2023 (einde huidige termijn); niet herbenoembaar.

Ir. C.M. Buijsrogge, lid RvT

(Neven)functies:

Directeur Space & Science Instrumentation (hoofdfunctie)

Lid cliëntenraad Prinses Maxima Centrum voor kinderoncologie

Lid Advisory Board Delft Space Institute

Lid Advisory Board Holland Instrumentation

Bestuurslid SpaceNed.

Benoeming:

2018 (begin eerste termijn) – uitgetreden 30-09-2022.

Mw. J.H. Everts-van Driel, lid RvT

(Neven)functies:

Oud-voorzitter college van bestuur Onderwijsgroep Zuid-Hollandse Waarden (hoofdfunctie)

Benoeming:

2017 (begin eerste termijn) – 2025 (einde huidige termijn); herbenoembaar.

Mw. dr. I.M.N. Groot, lid RvT

(Neven)functies:

Universitair hoofddocent Universiteit Leiden, faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen, Leiden

Institute of Chemistry, LIC/Energy & Sustainability (hoofdfunctie)

Benoeming:

2022 (begin eerste termijn) – 2026 (einde huidige termijn); herbenoembaar.

Drs. R. Nefkens, lid RvT

(Neven)functies:

Directeur Hembrug (hoofdfunctie)

Penningmeester Josephine Nefkens Stichting

Penningmeester Nefkens Stichting Ontwikkelingshulp

Voorzitter Groep Fabrikanten Machines (sectie van FPT-Vimag)

Delegate FPT-Vimag bij Cecimo

Vice-president Cecimo Board

Directeur van diverse (beleggings) vennootschappen: Halico, DB2, Upmato, Dual Power, Hebe.

Regiobestuurslid FME Noord-West

Benoeming:

2013 (begin eerste termijn) – 2025 (einde huidige termijn); herbenoembaar.

Dr. B.J. van Straten, lid RvT

(Neven)functies:

Board of Directors Van Straten Medical (hoofdfunctie)

Oprichter GreenCycl

Voorzitter Platform 'Duurzaamheid & Medische Hulpmiddelen' Nederlands Normalisatie Instituut (NEN)

Docent-onderzoeker TU Delft, afd. BioMechanical Engineering

Benoeming:

2021 (begin eerste termijn)-2025 (einde huidige termijn); herbenoembaar.

Bestuur

Dhr. S.J.B. Vink, directeur-bestuurder

Benoeming:

sinds 1 juni 2021.

Er is geen sprake van conflicterende nevenfuncties in relatie tot de code Goed bestuur in het mbo.

Bijlage 2: Commissies

Beroepenveldcommissie

- Jan van Frankenhuyzen (voorzitter, TU Delft)
- Maurice Heemskerk (Nederlands Herseninstituut)
- Gerrit ter Hoek (Ter Hoek Vonkerosie)
- Peter Paul Kooijman (SRON)
- Micha Paalman (Yumen Bionics)
- Jerry van der Ploeg (LUMC)
- Henk van Schijndel (Boers & Co)

Examencommissie

- Robert-Jan van Bodegraven (LiS)
- Désirée Elderhorst (ambtelijk secretaris, LiS)
- Daphne Feldman (LiS)
- Arjan Geluk (Universiteit Leiden)
- Rianne Govaerts (LiS)
- Robin Hollebeek (adviseur, LiS)
- Marten Ris (externe voorzitter, Ek-samen)
- Bart Schouten (LiS)

Stuurgroep Instrumentation for Space

- Ben van Berge Henegouwen (Westend BV)
- Bart Fatels (Mikrotechniek)
- Antoine Gerritse (Inholland)
- Marcel Gordijn (Holland Rijnland)
- Sytze Kampen (Airbus DS)
- Peter Paul Kooijman (SRON)
- Johan Leijtens (Lens R&D)
- Martijn Leinweber (SBIC)
- Ton Maree (TNO)
- Hein Olthof (T-minus)
- Michiel Rodenhuis (NOVA)
- Jeroen Rotteveel (ISIS)
- Jan Scholten (NLR)
- Jerre Sweers (Stellar Space Industries)
- Stef Vink (LiS)
- Erik Wegkamp (NLR)
- Mark Woodward (JTW Astronomy)
- Peter Zijderveld (AJB/Madern)
- Boudewijn Zeijlmans (cosine)

Bijlage 3: Donateurs

De belangrijke (zakelijke) donateurs uit het recente verleden zijn hieronder kort beschreven.

Provincie Zuid-Holland, subsidies voor:

- Ontwikkelen van na- en bijscholingstrajecten.
- Oriëntatie op groeimogelijkheden LiS.
- Onderzoek naar mogelijkheden hbo-traject.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap:

- Subsidie voor uitbreiding van de faciliteiten.
- Subsidie voor Centra voor Innovatief Vakmanschap. Tot en met 2017 ontving de LiS hieruit een subsidie voor het versterken van onderwijs in de medische techniek (Life Sciences & Health).
- Subsidie via het Regionaal Investeringsfonds (RIF), voor het versterken van onderwijs in de instrumentatie voor de ruimtevaart en astronomie; vanaf 2017 voor vijf jaar.

De Gemeente Leiden:

- Subsidie voor onderzoek naar hbo-onderwijs en groeimogelijkheden LiS.
- Subsidie voor uitbreiding faciliteiten.

Holland Rijnland:

- Subsidie voor het versterken van onderwijs in de instrumentatie voor de ruimtevaart en astronomie; vanaf 2017 voor vier jaar.

Stichting Utopa:

- Donatie voor uitbreiding van de faciliteiten.

Universiteit Leiden:

- Grond herverkaveling en donatie in natura ten behoeve van uitbreiding faciliteiten.
- Ter beschikking stellen van grond voor fietsenstalling en groenvoorziening.

Stichting Vrienden van de LiS:

- Diverse donaties voor faciliteiten voor de studenten.

De Nobel-fonds:

- Diverse donaties voor faciliteiten voor de studenten.

Legaat Pieter Leemans:

- Diverse donaties voor faciliteiten voor de studenten.

De firma Hembrug:

- Donatie geheel gereviseerde hardstaal draai-machine.

De firma Ter Hoek Vonkersosie:

- Donatie van vonkersosiemachines.

[Jaarverslag 2022](#)

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LiS

Stichting Zabawas:

- Diverse donaties voor uitbreiding van het machinepark.
- Donatie aan studenten met studiefinancieringsproblemen, gekoppeld aan leerdoelen.

Haas-TEC Europa:

- Studiebeurzen voor een aantal studenten.
- Korting op de aanschaf van onderdelen voor Haas machines.

Unilever:

- Donatie diverse machines.

ISW Vakcollege:

- Donatie Haas draaimachine.

Lasertec:

- Donatie lasermachine (april 2022)

Diverse bedrijven ondersteunen onze school en studenten door bijvoorbeeld:

- stageplekken te bieden
- rondleidingen/excursies in hun bedrijf te verzorgen
- gastcolleges te geven
- aanwezig te zijn op onze open dagen en/of bedrijvenmarkt.

Deze ondersteuning versterkt ons onderwijs én onze band met het werkveld.

De LiS is en haar studenten zijn het bedrijfsleven hier zeer dankbaar voor.

Jaarverslag 2022

Leidse instrumentmakers School

© 2023 Copyright LiS

Bijlage 4: Notitie helderheid

Uitbesteding

De LiS besteedt geen bekostigd onderwijs uit aan een andere instelling of organisatie tegen betaling.

Investeren van publieke middelen in private activiteiten.

De inzet van LiS middelen voor de activiteiten van LiS TOP komen aan de orde in hoofdstuk 4. Ze zijn in overeenstemming met de helderheids-condities.

Vrijstellingen

In het studiejaar 2021/22 zijn er twee vrijstellingen verleend aan studenten voor (examen) onderdelen van de opleiding.

MBO Studentenfonds

Alle deelnemers bij de LiS betaalden in 2021/22 zelf het lesgeld. Aan drie studenten heeft de LiS een aantal studiebehoeftes in bruikleen verstrekt vanuit de voorziening voor studenten met budgettaire beperkingen zoals door de minister ter beschikking gesteld.

Daarnaast is aan de leden van de Studentenraad een vergoeding aangeboden (cf. de regeling Studentenfonds), hiervan hebben zes leden gebruik gemaakt.

Tabel uitkeringen mbo-studentenfonds

Omschrijving	Aantallen studenten	Totaal van de toekenningen	Gemiddelde hoogte van de toekenningen
Mbo-studenten die lid zijn van een studentenraad als bedoeld in artikel 8a.1.2 WEB, van een andere door het bevoegd gezag ingestelde medezeggenschapsstructuur of van het bestuur van een studentenorganisatie van enige omvang met volledige rechtsbevoegdheid	Aanvragen 6	€ 1.800	€ 300
	Toekenningen 6		
Mbo-studenten die activiteiten verrichten op bestuurlijk of maatschappelijk gebied die naar het oordeel van het bevoegd gezag mede in het belang zijn van de instelling of van het onderwijs dat de student volgt	Aanvragen 0	n.v.t.	n.v.t.
	Toekenningen 0		
Mbo-studenten, die of waarvan diens wettelijk vertegenwoordigers, aantoonbaar onvoldoende financiële middelen hebben voor de aanschaf van onderwijsbehoeftes waarover de student geacht wordt zelf te beschikken	Aanvragen 1	€ 82	€ 82
	Toekenningen 1		
	In eerdere jaren hebben 11 studenten die in 2022 nog actief waren diverse studiebehoeftes in bruikleen ontvangen van de LiS (o.a. laptops, boeken en gereedschap).		
Mbo-studenten die in verband met de aanwezigheid van een bijzondere omstandigheid studieoverdracht hebben opgelopen	Aanvragen 0	n.v.t.	n.v.t.
	Toekenningen 0		

In- en uitschrijving, en inschrijving van deelnemers in meer dan één opleiding tegelijk

Vanaf 2021/22 is inschrijving voor de opleiding naast op niveau 4 ook op niveau 3 mogelijk.

Er is geen sprake van inschrijving in meer dan één opleiding.

In studiejaar 2021/22 waren er bij de LiS 44 ongediplomeerde schoolverlaters waarvan het merendeel heeft gekozen voor een andere opleiding. De hogerejaars die zonder diploma uitstromen starten meestal niet met een andere opleiding maar starten op de arbeidsmarkt.

De deelnemer volgt een andere opleiding dan waarvoor hij is ingeschreven

Deze situatie deed zich in 2022 bij de LiS niet voor.

Bekostiging van maatwerktrajecten ten behoeve van bedrijven

Deze situatie deed zich in 2022 bij de LiS niet voor.

Buitenlandse deelnemers en onderwijs in het buitenland

De LiS had in het studiejaar 2021/22 geen buitenlandse deelnemers.

De LiS heeft geen vestigingen in het buitenland.

Bijlage 5: Lijst met afkortingen

BVC	Beroepenveldcommissie
BVO	Bruto vloeroppervlak
BPO	Bijlage Passend Onderwijs
BPV	Beroepspraktijkvorming
CAM	Computer Aided Manufacturing
Cao	Collectieve arbeidsovereenkomst
Civ	Centrum voor innovatief vakmanschap
CNC	Computer Numerical Control
CvTE	College voor Toetsen en Examens
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
ESMEI	Examenservice Metaal Elektro- en Installatietechniek
FTE	Fulltime equivalent
hbo	Hoger beroepsonderwijs
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
JOB	Jongerenorganisatie beroepsonderwijs
KPI	Kritieke Prestatie Indicatoren
LiS	Leidse instrumentmakers School
LSH	Life Science and Health
LOB	Loopbaanoriëntatie en -begeleiding
mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
MR	Medezeggenschapsraad
MTO	Medewerkers Tevredenheids Onderzoek
NOP	Niet-onderwijzend personeel
NPO	Nationaal Programma Onderwijs
NVV	Nederlandse Vereniging voor Vakscholen
OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OER	Onderwijs- en examenregeling
OOP	Onderwijsondersteunend personeel
OP	Onderwijzend personeel
PDCA	Plan Do Check Act
PPS	Publiek-Private Samenwerking
PVT	Personeelsvertegenwoordiging
SBB	Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven
RI	Research Instrumentmaker
RIF	Regionaal investeringsfonds mbo
ROC	Regionaal opleiding centrum
RvT	Raad van Toezicht
SR	Studentenraad
TOA	Technisch onderwijsassistent
Utopa	ANBI-stichting; de naam is afgeleid van de TOPA-groep.
VSV	Voortijdig schoolverlaten

B Jaarrekening**B0** Juridische structuur, Bestuur en Raad van Toezicht**Juridische structuur**

Stichting Leidse Instrumentmakersschool is per 1 januari 2014 gefuseerd met Stichting Vrienden van de Leidse Instrumentmakersschool. Op deze datum is tevens de naam van de stichting veranderd van "Leidse Instrumentmakers Stichting" in "Stichting Leidse Instrumentmakers School", kortweg Stichting LIS.

Groepsverhoudingen

Stichting Leidse Instrumentmakers School staat aan het hoofd van een groep rechtspersonen (de groep).

Geconsolideerde rechtspersonen:

Naam	Statutaire zetel	Zeggenschap
Stichting LIS TOP	Leiden	100%

Bestuurssamenstelling

Het bestuur van Stichting Leidse Instrumentmakers School, is op 31 december 2022 als volgt samengesteld:

Naam	functie
Dhr S.J.B. Vink	directeur-bestuurder

De Raad van Toezicht van Stichting Leidse Instrumentmakers School bestaat op 31 december 2022 uit 6 leden.

B1 Grondslagen voor de financiële verslaggeving

Algemeen

Stichting Leidse instrumentmakers School, statutair gevestigd te Leiden (KVK 27336584) is een stichting met de status van onderwijsinstelling.

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de richtlijnen voor de jaarverslaggeving zoals opgenomen in de RJ-bundel. Voor het onderwijs is de sectorspecifieke aanvulling en bepaling (RJ 660) mede van toepassing.

Alle bedragen worden vermeld in euro's, tenzij anders vermeld. Het college van bestuur van Stichting Leidse instrumentmakers School heeft de jaarrekening 2022 opgemaakt uitgaande van een positieve continuïteitsveronderstelling (zie bestuursverslag).

Consolidatie

Stichting Leidse instrumentmakers School te Leiden staat aan het hoofd van een groep rechtspersonen. Stichting Leidse instrumentmakers School heeft de jaarrekening geconsolideerd.

Lijst met kapitaalsbelangen:

Stichting LIS TOP, te Leiden met een zeggenschap van 100%

Vergelijkingscijfers

De vergelijkende cijfers voor 2021 zijn, waar nodig, geherrubriceerd teneinde vergelijkbaarheid met 2022 mogelijk te maken.

Foutenherstel

Bij het opstellen van de jaarrekening 2022 is gebleken dat de materiële vaste activa en het eigen vermogen in de jaarrekening 2021 onjuist zijn weergegeven.

De fouten hebben betrekking op subsidies en schenkingen die in het verleden zijn ontvangen voor de realisatie van een aanbouw aan het pand en voor machines. Deze bedragen zijn tot en met 2021 ten onrechte verwerkt in egalisereserves in het eigen vermogen, waarop jaarlijks werd afgeschreven. Zij hadden in mindering moeten worden gebracht op de materiële vaste activa, waardoor de afschrijvingslasten lager zouden zijn. Per saldo levert dit geen verschil in resultaat.

In de jaarrekening 2022 zijn de correcties doorgevoerd en retrospectief verwerkt. De impact hiervan is als volgt:

	31-12-2021	foutenherstel	31-12-2021 na correctie
Gebouwen en terreinen	7.649.152	-5.212.991	2.436.161
Inventaris en apparatuur	980.754	-401.664	579.090
Egalisereserve pand	-5.212.991	5.212.991	-
Egalisereserve inventaris	-401.664	401.664	-

Verbonden partijen

Als verbonden partijen worden alle rechtspersonen, natuurlijke rechtspersonen en andere maatschappijen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover die niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht. De verbonden partijen worden in Model E: 'Verbonden partijen' nader toegelicht.

Gebeurtenissen na balansdatum

Gebeurtenissen die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en die blijken tot aan de datum van het opmaken van de jaarrekening, worden verwerkt in de jaarrekening. Gebeurtenissen die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum worden niet in de jaarrekening verwerkt. Als dergelijke gebeurtenissen van belang zijn voor oordeelsvorming van de gebruikers van de jaarrekening, worden de aard en de geschatte financiële gevolgen ervan toegelicht in de jaarrekening.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen schulden, als financiële derivaten verstaan. In de toelichting op de onderscheiden posten van de balans wordt de reële waarde van het betreffende instrument toegelicht als die afwijkt van de boekwaarde. Indien het financiële instrument niet in de balans is opgenomen wordt de informatie over de reële waarde gegeven in de toelichting onder de 'niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen'.

B1	Grondslagen voor de financiële verslaggeving
-----------	---

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs onder aftrek van eventuele investeringssubsidies, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele restwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

Investerings in materiële vaste activa boven € 1.000 worden geactiveerd.

De navolgende afschrijvingspercentages worden gehanteerd:

· Gebouwen	3,33%
· Verbouwingen	10%
· Terreinen	0%
· Automatisering, hard en software	20%
· Gereedschappen en meubilair	20%
· Inventaris	6,67 / 10%
· Machines t/m 2010	6,67%
· Machines 2011 – 2013	5%
· Machines vanaf 2014	6,67 / 20% standaard 6,67% uitgezonderd 3D printers (20%)

Bijzondere waardevermindering

Voor vaste activa wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waardeverminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarden en de opbrengstwaarde. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde te schatten voor een individueel actief, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort.

Wanneer de boekwaarde van een actief (of een kasstroom genererende eenheid) hoger is dan de realiseerbare waarde, wordt een bijzonder waardeverminderingverlies verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde. Indien sprake is van een bijzonder waardeverminderingverlies van een kasstroom genererende eenheid, wordt het verlies allereerst toegerekend aan goodwill die is toegerekend aan de kasstroom genererende eenheid. Een eventueel restant verlies wordt toegerekend aan de andere activa van de eenheid naar rato van hun boekwaarden.

B1 Grondslagen voor de financiële verslaggeving*Deelnemingen*

Deelnemingen waarop invloed van betekenis kan worden uitgeoefend worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode (netto-vermogenswaarde). Wanneer 20% of meer van de stemrechten uitgebracht kan worden, wordt ervan uitgegaan dat er invloed van betekenis is. De netto-vermogenswaarde wordt berekend volgens de grondslagen die gelden voor deze jaarrekening.

Indien de waardering van een deelneming volgens de netto-vermogenswaarde negatief is, wordt deze op nihil gewaardeerd. Indien en voor zover Stichting Leidse instrumentmakers School in deze situatie geheel of gedeeltelijk in staat voor de schulden van de deelneming dan wel het stelling voornemen heeft de deelneming tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt hiervoor een voorziening getroffen.

Vorraden

Deze zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde waarbij tevens rekening wordt gehouden met eventuele incurante items.

Vorderingen

De vorderingen worden bij de eerste waardering tegen reële waarde worden gewaardeerd. Vervolg waardering is tegen de geamortiseerde kostprijs.

Overige vorderingen

De onder financiële vaste activa opgenomen overige vorderingen omvatten verstrekte leningen en overige vorderingen, alsmede gekochte leningen die tot het einde van de looptijd zullen worden aangehouden. Deze vorderingen worden initieel gewaardeerde tegen reële waarde. Vervolgens worden deze leningen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit banktegoeden met een looptijd korter dan twaalf maanden. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarden. Liquide middelen die naar verwachting langer dan 12 maanden niet ter beschikking staan van Stichting Leidse instrumentmakers School, worden gerubriceerd als financiële vaste activa.

Eigen Vermogen

Onder het eigen vermogen worden de algemene reserves, de wettelijke reserves en de eventuele bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen gepresenteerd, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen reserves uit private middelen en reserves uit publieke middelen. De algemene reserve bestaat uit de reserves die ter vrije beschikking staan van het bestuur. De wettelijke reserve is onderdeel van het eigen vermogen, maar dient op grond van wet- en regelgeving aanwezig te zijn. Indien een beperkte bestedingsmogelijkheid door de organisatie is aangebracht, dan is het aldus afgezonderde deel van het eigen vermogen aangeduid als bestemmingsreserve. De beperkte bestedingsmogelijkheid van de bestemmingsreserve is door het bestuur bepaald en betreft geen verplichting. Het bestuur kan deze verplichting zelf opheffen. Indien een beperkte bestedingsmogelijkheid door een derde is aangebracht, dan is het aldus afgezonderde deel van het eigen vermogen aangeduid als bestemmingsfonds. De algemene reserve betreft een buffer ter waarborging van de continuïteit van Stichting Leidse Instrumentmakers School. Deze wordt opgebouwd uit resultaatbestemming van overschotten welke ontstaan uit het verschil tussen de toegerekende baten en de werkelijke lasten (in geval van een tekort wordt dit resultaat ten laste van de algemene reserve gebracht).

Voorzieningen

Voorzieningen worden, voor zover niet anders vermeld, gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen. Indien het effect van de tijdswaarde van geld materieel is, dient de voorziening te worden gewaardeerd tegen de contante waarde. Wanneer de periode waarover de uitgaven contant worden gemaakt maximaal een jaar is, is het toegestaan om de verplichting tegen nominale waarde op te nemen.

Voorziening jubileumgratificatie

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen. In RJ 271.206 zijn concrete uitgangspunten beschreven om tot de beste schatting te komen voor de hoogte van de jubileumvoorziening. Hierbij is de voorziening bepaald op basis van het huidig personeelsbestand, de salariering per medewerker, de ambtsjaren per medewerker, de blijfkans per medewerker en een toekomstige loonontwikkeling.

De voorziening wordt contant gemaakt tegen een rentepercentage van 1,89% op basis van het rendement op rekening-couranttegoeden bij schatkistbankieren d.d. 31-12-2022.

Voorziening langdurig zieken

De voorziening langdurige zieken heeft betrekking op personeel van Stichting Leidse Instrumentmakers School dat op de balansdatum langer dan een jaar ziek is, waarvan de verwachting is dat ze niet of niet snel meer terugkomen in hun functie. Waardering tegen contante waarde is niet materieel aangezien de voorziening volledig kortlopend is.

B1 Grondslagen voor de financiële verslaggeving*Voorziening onderhoud*

Stichting Leidse instrumentmakers School hanteert voor de voorziening groot onderhoud een methodiek waarbij de kosten over het gehele onderhoudsplan van de onderwijsplanden worden bepaald en deze vervolgens wordt gedeeld door de looptijd van het onderhoudsplan. Deze systematiek leidt ertoe dat er jaarlijks weliswaar een min of meer gelijkblijvende dotatie aan de voorziening groot onderhoud wordt gedaan, maar dat deze te laag of te hoog van omvang kan zijn in vergelijking met de RJ methodiek.

Er wordt namelijk beperkt rekening gehouden met individuele onderhoudscomponenten met onderhoudscycli die doorlopen tot na de periode van de huidige onderhoudsplanning. Stichting Leidse instrumentmakers School maakt gebruik van de overgangsregeling. De tijdelijke regeling in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs is van toepassing op besturen die voor verslagjaar 2017 een methode van kostenequalisatie voor groot onderhoud hanteerden zoals hierboven beschreven.

Pensioenverplichtingen

Er is sprake van een toegezegde bijdrageregeling. Hierbij is een premiebijdrage toegezegd als werkgever. Voor de pensioenregeling worden op verplichte basis premies betaald aan het pensioenfonds. Behalve de premiebetaling zijn er geen verdere verplichtingen uit hoofde van deze regeling. Er is geen verplichting in geval van een tekort bij het pensioenfonds tot het voldoen van aanvullende bijdragen anders dan toekomstige premies. De premies worden verantwoord als personeelskosten als deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien deze leiden tot een terugstorting of tot een verrekening.

De pensioenregelingen zijn ondergebracht bij het ABP. Stichting Leidse instrumentmakers School is aangesloten bij het bedrijfstakpensioenfonds ABP die de pensioenregeling uitvoert voor alle werknemers en voormalige werknemers van Stichting Leidse instrumentmakers School. De pensioenen zijn geregeld volgens het middelloonstelsel en worden geïndexeerd als de dekingsgraad van het pensioenfonds dat toelaat. De actuele dekingsgraad van Stichting Bedrijfspensioenfonds ABP per 31 december 2022 is 110,9%.

De ABP-regeling is volgens RJ 271 in de jaarrekening verwerkt als een zogenaamde “toegezegde bijdrageregeling” en daarom niet meegenomen als voorziening omdat is voldaan aan de volgende voorwaarden:

- rechtspersoon is aangesloten bij een bedrijfstakpensioenfonds en past tezamen met andere rechtspersonen dezelfde pensioenregeling toe; en
- rechtspersoon heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het bedrijfstakpensioenfonds, anders dan het voldoen van hogere toekomstige premies.

De lasten als gevolg van de verschuldigde pensioenpremie zijn in de staat van baten en lasten verwerkt onder de personele lasten.

Langlopende schulden

Opgenomen leningen en schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen worden bij eerste waardering tegen de reële waarde gewaardeerd daarna tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rekenmethode, verminderd met bijzondere waardeverminderingverliezen. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde van de schulden.

Grondslagen voor de resultaatbepaling*Algemeen*

Als baten worden de bedragen verwerkt die de stichting voor eigen rekening ontvangt. Bedragen die de stichting voor derden ontvangt worden niet als opbrengsten verwerkt. Wanneer de stichting in een transactie in plaats van als hoofdpartij als tussenpersoon optreedt, betreffen de in de staat van baten en lasten verwerkte baten het saldo van de door de stichting voor de transactie ontvangen commissies.

Baten uit het verlenen van diensten worden opgenomen in de staat van baten en lasten tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding, na aftrek van tegemoetkomingen en kortingen.

Baten uit het verlenen van diensten worden in de staat van baten en lasten verwerkt wanneer het bedrag van de baten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de dienstverlening op balansdatum is verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de dienstverlening te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald.

Rijksbijdragen

Onder de Rijksbijdragen OCW worden de vergoedingen voor de exploitatie opgenomen verstrekt door het Ministerie OCW.

De ontvangen (normatieve) Rijksbijdragen en de niet geoordeelde OCW-subsidies (vrij besteedbare doelsubsidies zonder verrekeningsclausule) worden in het jaar waarop de toekenning betrekking heeft volledig verwerkt als bate in de staat van baten en lasten.

Geoordeelde OCW-subsidies (doelsubsidies met verrekeningsclausule) worden ten gunste van de staat van baten en lasten verantwoordt in het jaar waarvan de gesubsidieerde lasten komen. Niet bestede middelen worden verantwoordt onder de overlopende passiva zolang de bestedingstermijn niet is verlopen. Niet bestede middelen worden verantwoordt onder de kortlopende schulden zodra de bestedingstermijn is verlopen op balansdatum.

B1 Grondslagen voor de financiële verslaggeving*Overige overheidsbijdragen*

Dit betreft subsidies van Gemeenten en andere overheidsinstanties m.u.v. het Ministerie van OCW voor zover de bijdragen niet als doelsubsidies in het kader van de huisvestingsverordening in mindering zijn gebracht op de lasten.

Overige baten

Onder de overige baten worden opgenomen alle overige baten die kunnen worden toegerekend aan de exploitatie van het bevoegd gezag. Huuropbrengsten worden lineair in de staat van baten en lasten opgenomen op basis van de duur van de huurovereenkomst. Vergoedingen ter stimulering van het sluiten van huurovereenkomsten, worden als integraal deel van de totale huuropbrengsten verwerkt.

Afschrijvingen

De afschrijvingen zijn gerelateerd aan de aanschafwaarde van de desbetreffende materiële vaste activa.

Financiële baten en lasten

De financiële baten en lasten betreffen van derden ontvangen (te ontvangen) en aan derden en gelieerde rechtspersonen betaalde (te betalen) interest.

Kasstroomoverzicht

In samenhang met de balans en de staat van baten en lasten moet het kasstroomoverzicht bijdragen aan het inzicht in de financiering, liquiditeit, de solvabiliteit en het vermogen van de instelling om geldstromen te genereren. Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Bij de indirecte methode wordt het resultaat (saldo van baten en lasten) als basis genomen. Dit overzicht geeft weer waaraan de in de verslagperiode beschikbaar gekomen gelden zijn besteed. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Transacties waarbij geen instroom of uitstroom van kasmiddelen plaatsvindt, waaronder financial leasing, zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen. De betaling van de leasetermijnen uit hoofde van financial leasing zijn voor het gedeelte dat betrekking heeft op de aflossing als een uitgave uit financieringsactiviteiten aangemerkt en voor het gedeelte dat betrekking heeft op de interest als een uitgave uit operationele activiteiten.

Risico's:*Kredietrisico*

De instelling heeft procedures en gedragslijnen om de omvang van het kredietrisico bij elke tegenpartij te beperken. Bij het niet nakomen door een tegenpartij van aan de instelling verschuldigde betalingen, blijven eventuele daaruit voortvloeiende verliezen beperkt tot de marktwaarde van de desbetreffende instrumenten. De marktwaarde van de beleggingen wordt actief gemonitord door de instelling. De contractwaarde of fictieve hoofdsommen van de financiële instrumenten zijn slechts een indicatie van de mate waarin van dergelijke financiële instrumenten gebruik wordt gemaakt en niet van het bedrag van de krediet- of marktrisico's. De risico's van de vorderingen op het ministerie van OCW, op overige overheden, op studenten en op overige bedrijven wordt zeer beperkt geacht. Voor potentieel oninbare vorderingen wordt een voorziening gevormd.

Renterisico en kasstroomrisico

Het rente- en kasstroomrisico is zeer beperkt doordat de instelling werkt met vastrentende leningen. Aan het einde van de rentevast periode wordt een nieuwe vaste rente bedongen. Het kasstroomrisico wordt gezien de liquiditeit van de instelling beperkt geacht.

Schattingen:

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het bestuur oordelen vormt, schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en hiermee de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, alsmede van baten en lasten. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

De gemaakte schattingen hebben betrekking op de economische levensduur van de activa en de waardering van voorzieningen. Voor toelichtingen wordt verwezen naar deze jaarrekeningposten.

B2 Geconsolideerde balans per 31 december 2022

1	ACTIVA	31-12-2022 EUR	31-12-2021 EUR
	Vaste activa		
1.2	<u>Materiële vaste activa</u>		
1.2.1	Gebouwen en terreinen	2.515.634	2.436.161
1.2.3	Inventaris en apparatuur	544.524	579.090
1.2.4	Overige materiële vaste activa	245.609	285.423
		3.305.767	3.300.674
	Totaal vaste activa	3.305.767	3.300.674
	Vlottende activa		
1.4	<u>Voorraden</u>	80.616	65.013
1.5	<u>Vorderingen</u>		
1.5.1	Debiteuren	15.185	29.674
1.5.2	Vorderingen op OCW	101.793	101.509
1.5.10	Overige vorderingen	88.722	7.163
1.5.12	Vooruitbetaalde kosten	55.130	52.395
		260.830	190.741
1.7	Liquide middelen	1.310.375	1.419.541
	Totaal vlottende activa	1.651.821	1.675.295
	Totaal activa	4.957.588	4.975.969
2	PASSIVA	31-12-2022 EUR	31-12-2021 EUR
2.1	<u>Eigen vermogen</u>		
2.1.1	Algemene reserve	2.046.928	2.091.743
2.1.2	Bestemmingsreserve machines	139.808	164.361
2.1.2	Bestemmingsreserve NPO	51.293	4.998
	Totaal eigen vermogen	2.238.029	2.261.102
2.2	<u>Voorzieningen</u>		
2.2.1.4	Jubileumvoorziening	6.821	8.453
2.2.1.6	Voorziening voor langdurig zieken	60.507	-
2.2.3	Voorziening Groot onderhoud	240.440	201.921
		307.768	210.374
2.3	<u>Langlopende schulden</u>		
2.3.5	Schulden aan Ministerie van Financiën	1.638.367	1.709.600
		1.638.367	1.709.600
2.4	<u>Kortlopende schulden</u>		
2.4.3	Kredietinstellingen	71.233	71.233
2.4.4	Ministerie van OCW	70.254	-
2.4.8	Crediteuren	78.421	60.588
2.4.9	Belastingen en premies soc. verzekeringen	163.857	151.133
2.4.10	Pensioenen	42.493	40.908
2.4.14	Vooruitontvangen subsidies OCW	115.522	235.143
2.4.17	Vakantiegeld en bindingstoelage	102.222	102.446
2.4.18	Te betalen interest	21.533	22.431
2.4.19	Overige overlopende passiva	107.889	111.011
		773.424	794.893
	Totaal passiva	4.957.588	4.975.969

B3 Geconsolideerde staat van baten en lasten 2022

	Uitkomst 2022 EUR	Begroting 2022 EUR	Uitkomst 2021 EUR
3 Baten			
3.1 Rijksbijdragen	4.547.852	4.673.087	4.760.557
3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies	-	-	16.667
3.4 Baten in opdracht van derden	99.417	117.900	72.073
3.5 Overige baten	163.011	92.100	87.038
Totaal baten	4.810.280	4.883.087	4.936.335
4 Lasten			
4.1 Personeelslasten	3.284.660	3.373.700	3.081.379
4.2 Afschrijvingen	333.986	350.700	335.541
4.3 Huisvestingslasten	515.703	489.900	485.735
4.4 Overige lasten	677.374	712.887	726.591
Totaal lasten	4.811.723	4.927.187	4.629.246
Saldo baten en lasten	-1.443	-44.100	307.089
5 Financiële baten en lasten			
5.1 Financiële baten	4.480	-	74
5.2 Financiële lasten	-26.110	-23.300	-24.598
Saldo financiële baten en lasten	-21.630	-23.300	-24.524
Resultaat	-23.073	-67.400	282.565
Totaal resultaat	-23.073	-67.400	282.565

B4 Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2022

	2022 EUR	2021 EUR
<u>Kasstroom uit operationele activiteiten</u>		
Saldo baten en lasten	-23.073	282.565
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen	333.986	335.540
Mutaties voorzieningen	97.394	-8.974
	<u>431.380</u>	<u>326.566</u>
<u>Veranderingen in werkkapitaal</u>		
Voorraden	-15.603	-13.995
Vorderingen	-70.089	13.075
Kortlopende schulden	-21.469	-71.150
	<u>-107.161</u>	<u>-72.070</u>
 Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	 <u><u>301.146</u></u>	 <u><u>537.061</u></u>
<u>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</u>		
Investerings in materiële vaste activa	-339.079	-418.918
Investerings in deelnemingen en/of samenwerkingsverbanden	-	-
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten	<u>-339.079</u>	<u>-418.918</u>
<u>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</u>		
Aflossing langlopende schulden	-71.233	-71.234
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	<u>-71.233</u>	<u>-71.234</u>
 Mutatie liquide middelen	 <u><u>-109.166</u></u>	 <u><u>46.909</u></u>
 Beginstand liquide middelen	 1.419.541	 1.372.632
Mutatie liquide middelen	<u>-109.166</u>	<u>46.909</u>
 Eindstand liquide middelen	 <u><u>1.310.375</u></u>	 <u><u>1.419.541</u></u>

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2022										
1.2	Materiële vaste activa	Aanschaf- waarde t/m 2021	Afschrijving t/m 2021	Boekwaarde 31-12-2021	Mutaties 2022			Aanschaf- waarde t/m 2022	Boek- waarde 31-12-2022	
					Investering 2022	Desinvestering 2022 - aanschaf- waarde	Desinveste-ring 2022 - cumulatieve afschrijvingen			
Omschrijving		EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	
1.2.1	<i>Gebouwen en terreinen</i>									
	Gebouwen	5.281.008	3.686.545	1.594.463	-	-	-	144.581	5.281.008	1.449.882
	Terreinen	396.940	-	396.940	-	-	-	-	396.940	396.940
	Terreininrichting	45.022	8.268	36.754	-	-	-	1.633	45.022	35.121
	Verbouwing	526.565	118.561	408.004	281.859	-	-	56.172	808.424	633.691
	Totaal gebouwen en terreinen	6.249.535	3.813.374	2.436.161	281.859	-	-	202.386	6.531.394	2.515.634
1.2.3	<i>Inventaris en apparatuur</i>									
	Machines (div.)	1.200.995	660.150	540.845	22.237	7.000	7.000	59.218	1.216.232	503.864
	Hardware	56.517	34.191	22.326	18.531	2.475	2.475	10.120	72.573	30.737
	Software	61.531	45.612	15.919	-	-	-	5.996	61.532	9.923
	Totaal inventaris en apparatuur	1.319.043	739.953	579.090	40.768	9.475	9.475	75.334	1.350.337	544.524
1.2.4	Overige materiële vaste activa	848.872	563.449	285.423	16.452	10.970	10.970	56.266	854.354	245.609
	Totaal materiële vaste activa	8.417.450	5.116.776	3.300.674	339.079	20.445	20.445	333.986	8.736.085	3.305.767

OZB en verzekerde waarden gebouwen

	Bedrag	Peildatum
	EUR	
OZB waarde gebouwen en terreinen	9.536.000	1-1-2021
Verzekerde waarde gebouwen	17.065.600	8-12-2022

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2022 (vervolg)

VLOTTENDE ACTIVA	31-12-2022 EUR	31-12-2021 EUR
1.4 Vorraden		
Voorraad gereedschap	4.984	5.679
Voorraad materiaal	<u>75.632</u>	<u>59.334</u>
	<u>80.616</u>	<u>65.013</u>
1.5 Vorderingen		
1.5.1 <u>Debiteuren</u>		
Saldo conform sub administratie debiteuren	9.528	8.394
Bij: nog te factureren bedragen	5.657	21.280
Af: Voorziening dubieuze debiteuren	<u>-</u>	<u>-</u>
<i>Totaal debiteuren</i>	<u>15.185</u>	<u>29.674</u>
1.5.2 <u>Vorderingen op OCW</u>		
Vakantietoelage	<u>101.793</u>	<u>101.509</u>
1.5.10 <u>Overige vorderingen</u>	<u>88.722</u>	<u>7.163</u>
1.5.12 <u>Vooruitbetaalde kosten</u>	<u>55.130</u>	<u>52.395</u>
Totaal vorderingen	<u>260.830</u>	<u>190.741</u>

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2022 (vervolg)

1.7	Liquide middelen	31-12-2022 EUR	31-12-2021 EUR
1.7.1	Kasmiddelen	-	-
1.7.2	Bank en girorekeningen	1.310.375	1.419.541
	<i>Totaal liquide middelen</i>	<u>1.310.375</u>	<u>1.419.541</u>

2 Passiva
2.1 Eigen vermogen

	Stand per 1-1-2022	Mutaties			Stand per 31-12-22
		Resultaat	Overige Mutaties		
		EUR	EUR	EUR	
2.1.1	Algemene reserve	2.091.743	-44.815	-	2.046.928
2.1.2	Bestemmingsreserve machines	164.361	-24.553	-	139.808
2.1.2	Bestemmingsreserve NPO	4.998	46.295	-	51.293
	Totaal eigen vermogen	<u>2.261.102</u>	<u>-23.073</u>	<u>-</u>	<u>2.238.029</u>

Bestemmingsreserve machines

In 2018 en 2019 ontving de LIS een legaat van oud-leerling Pieter Leemans. Uit een eerder contact met de heer Leemans was bekend dat hij van plan was de Stichting Vrienden in zijn testament te bedenken. Deze stichting beheerde het leerbedrijf en het machinepark van de LIS en is in 2014 gefuseerd met de Stichting LIS. De oorspronkelijke bedoeling van de heer Leemans indachtig is het totale bedrag van het legaat in een naar hem vernoemd fonds ondergebracht met de bedoeling om daaruit de aankoop van nieuwe bewerkingsmachines te bekostigen.

Bestemmingsreserve NPO

In 2021 en 2022 heeft de LIS NPO subsidie ontvangen; het deel van deze subsidie dat nog niet besteed is in deze jaren, is opgenomen in een bestemmingsreserve. In 2023 zal dit bedrag besteed worden.

2.2 Voorzieningen

	Stand per 1-1-2022 EUR	Mutaties			Stand per 31-12-22 EUR	
		Dotaties	Onttrekking	Vrijval		
		EUR	EUR	EUR		
2.2.1.4	Jubileumvoorziening	8.453	1.462	-	3.094	6.821
2.2.1.6	Voorziening langdurig zieken	-	60.507	-	-	60.507
2.2.3	Voorziening Groot onderhoud	201.921	50.000	11.481	-	240.440
	Totaal voorzieningen	<u>210.374</u>	<u>111.969</u>	<u>11.481</u>	<u>3.094</u>	<u>307.768</u>

2.2.1.4 Jubileumvoorziening

De voorziening voor jubilea is per werknemer bepaald op basis van het aantal dienstjaren in het onderwijs en het brutosalaris. Deze voorziening is volledig langlopend en is contant gemaakt; de impace hiervan is € 961 en is opgenomen in de vrijval.

2.2.1.6 Voorziening langdurig zieken

Deze voorziening is volledig kortlopend.

2.2.3 Voorziening Groot onderhoud

Eind 2021 is het meerjaren onderhoudsplan geactualiseerd. Op basis daarvan is de jaarlijkse dotatie van €50.000 vastgesteld. Deze voorziening is nagenoeg geheel langlopend.

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2022 (vervolg)

2.3 Langlopende schulden	31-12-2022 EUR	31-12-2021 EUR
2.3.5 Schulden aan Ministerie van Financiën	<u>1.638.367</u>	<u>1.709.600</u>
Lening Schatkist EUR		
Stand langlopend 31-12-2021	1.709.600	
Stand kortlopend 31-12-2021	<u>71.233</u>	
Stand totale schuld 31-12-2021	1.780.833	
Dotatie/ opname	-	
Vrijval/ aflossing	<u>71.233</u>	
Stand totale schuld 31-12-2022	1.709.600	
Stand kortlopend 31-12-2022	<u>71.233</u>	
Stand langlopend 31-12-2022	1.638.367	
Bedrag 1-5 jr	284.933	
Bedrag >5 jr	1.353.434	
Rente	1,27%	

Lening schatkist

In het kader van de nieuwbouw is met het Ministerie van Financiën een overeenkomst aangegaan op basis waarvan de school geld kan lenen bij de schatkist. Deze faciliteit betreft een lineaire lening van €2.137.000, af te lossen 30 jaar met een rente van 1,27%. De rentevaste periode loopt tot 2 januari 2041. Daarnaast is er een rekening-courantkrediet van €850.000. In het kader van deze faciliteiten is een eerste hypothecaire zekerheid gegeven. Deze faciliteiten worden gegarandeerd door het Ministerie van OCW.

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2022 (vervolg)

2.4 Kortlopende schulden	31-12-2022 EUR	31-12-2021 EUR
2.4.3 <u>Kredietinstellingen</u>	<u>71.233</u>	<u>71.233</u>
2.4.4 <u>Ministerie van OCW</u> Terug te betalen subsidie	<u>70.254</u>	-
2.4.8 <u>Crediteuren</u> De post crediteuren bestaat uit handelscrediteuren.	<u>78.421</u>	<u>60.588</u>
2.4.9 <u>Belastingen en premies sociale verzekeringen</u>		
Loonheffingen	153.229	142.757
Omzetbelasting	<u>10.628</u>	<u>8.376</u>
<i>Totaal belastingen en premies SV</i>	<u>163.857</u>	<u>151.133</u>
2.4.10 <u>Pensioenen</u>	<u>42.493</u>	<u>40.908</u>
2.4.14 <u>Vooruitontvangen subsidies OCW</u>	<u>115.522</u>	<u>235.143</u>
2.4.17 <u>Vakantiegeld en bindingstoelage</u>	<u>102.222</u>	<u>102.446</u>
2.4.18 <u>Te betalen interest</u>	<u>21.533</u>	<u>22.431</u>
2.4.19 <u>Overige overlopende passiva</u>		
Te betalen administratie en accountantskosten	11.919	13.334
Te betalen kosten	45.291	56.708
Nog te besteden deelnemersbijdragen	20.230	24.308
Overige vooruit ontvangen bedragen	<u>30.449</u>	<u>16.661</u>
<i>Totaal overlopende passiva</i>	<u>107.889</u>	<u>111.011</u>
Totaal kortlopende schulden	<u>773.424</u>	<u>794.893</u>

B6 Niet uit de balans blijvende rechten, verplichtingen en regelingen.

Huurovereenkomsten

Omschrijving	Verplichting 2023	Looptijd	Ingangsdatum	Kosten 2022
PCI Canon varioPrint	16.463	7 jaar	20-7-2021	15.822
Grenke Samsung Business Center	2.113	5 jaar	21-8-2018	2.113
Waterlogic koffiemachines	2.439	1 jaar	1-9-2022	2.417
Waterlogic waterkoeler	979	5 jaar	23-10-2018	911
Catermaat huur caterbean	5.503	4 jaar	1-5-2019	5.503
Milieuservice Nederland	6.546	5 jaar	1-1-2018	6.546
	34.043			33.312

Kredietfaciliteit

In het kader van de nieuwbouw is met het Ministerie van Financiën een overeenkomst aangegaan op basis waarvan de school geld kan lenen bij de schatkist. Deze faciliteit betreft een lineaire lening van €2.137.000, af te lossen 30 jaar met een rente van 1,27%. Daarnaast is er een rekening-courantkrediet van €850.000. Deze faciliteiten worden gegarandeerd door het Ministerie van OCW.

Voorziening BAPO

Berekeningen middels het voorgeschreven model geven aan dat geen voorziening BAPO noodzakelijk is.

Investeringsverplichting

Omschrijving	totaal	betaald in 2022	verplichting 31-12-22
H&B Bouw (interne verbouwing)	93.206	83.673	9.533

B7 Overzicht verbonden partijen 1

Beslissende zeggenschap

Naam	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteit	Eigen vermogen 31-12-2022	Resultaat 2022	Verklaring art 2:403 BW	Deelname	Consolidatie
Stichting LIS TOP	Stichting	Leiden	1	-43.919	-284	nee	100%	ja

Overige verbonden partijen

In de Raad van Toezicht zitten vertegenwoordigers van bedrijven. Deze bedrijven zijn belanghebbende in die zin dat ze baat hebben bij afgestudeerde instrumentmakers van hoge kwaliteit, die mogelijk na hun studie voor deze bedrijven komen te werken. In sommige gevallen verstrekken deze bedrijven ook opdrachten aan het leerbedrijf. De hierbij behorende overeenkomsten hebben een zuiver zakelijk karakter.

In het verslagjaar hebben verder geen transacties met andere verbonden partijen plaats gevonden.

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2022

3 Baten	Uitkomst 2022 EUR	Begroting 2022 EUR	Uitkomst 2021 EUR
3.1 Rijksbijdragen OCW			
3.1.1 Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs	3.940.735	3.861.600	3.787.966
3.1.2 Overige subsidies OCW	607.117	811.487	972.591
<i>Totaal rijksbijdragen OCW</i>	4.547.852	4.673.087	4.760.557
De Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs betreft de toegekende Rijksbijdrage beroepsonderwijs 2022 (20-08-2021) kenmerk 2021/2/17126932) inclusief latere (prijs-) aanpassingen.			
3.1.2 Specificatie overige subsidies OCW			
Salarismix	66.469	64.300	64.340
Korting gefaseerd invoeren modernisering MBO15	-	-	-10.371
Excellentie MBO/ kwaliteitsafspraken	163.623	315.100	366.945
Wachtgeld	118.174	114.500	115.805
Bijdrage CIV gelden	-	-	31.692
Bijdrage RIF gelden	108.548	106.100	79.969
Zij-instroom subsidies	13.333	13.300	-
Voorziening leermiddelen	-	-	9.586
Extra hulp in de klas (EHK)	-	-	86.740
Flexibel beroepsonderwijs derde leerweg	136.970	198.187	227.885
<i>Totaal overige subsidies OCW</i>	607.117	811.487	972.591
3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies			
3.2.2 Holland Rijnland	-	-	16.667
<i>Totaal overige overheidsbijdragen en -subsidies</i>	-	-	16.667
3.4 Baten in opdracht van derden			
<u>Contractonderwijs</u>			
Na- en bijscholingscursussen	19.278	42.900	13.330
<i>Totaal contractonderwijs</i>	19.278	42.900	13.330
<u>Overige baten werk in opdracht van derden</u>			
Metaal	33.004	35.000	24.679
Micromechanica/ projecten leerjaar 4	3.665	5.000	1.870
Glas	43.470	35.000	32.194
<i>Totaal overige baten werk derden</i>	80.139	75.000	58.743
Totaal opbrengst werk derden	99.417	117.900	72.073
3.5 Overige baten			
3.5.4 Sponsoring	6.488	4.000	3.600
3.5.6 Vrijwillige ouderbijdragen	19.529	16.800	19.194
3.5.8 Vergoeding leermiddelen	45.348	55.800	52.725
3.5.10 Aandeel in subsidie	252	1.700	2.354
3.5.10 Aandeel SLIM subsidie bedrijfsschool optica	21.744	12.300	7.005
3.5.10 Aandeel in subsidie Quantum Delta Nederland	65.000	-	-
3.5.10 Diverse opbrengsten	4.650	1.500	2.160
<i>Totaal overige baten</i>	163.011	92.100	87.038

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2022 (vervolg)				
4	Lasten	Uitkomst 2022 EUR	Begroting 2022 EUR	Uitkomst 2021 EUR
4.1	Personeelslasten			
4.1.1	<u>Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten</u>			
4.1.1.1	Lonen en salarissen	2.303.997	2.368.000	2.118.214
4.1.1.2	Sociale lasten	322.229	320.800	300.964
4.1.1.5	Pensioenpremies	372.522	398.900	352.418
		<u>2.998.748</u>	<u>3.087.700</u>	<u>2.771.596</u>
4.1.2	<u>Overige personele lasten</u>			
4.1.2.1	Dotaties personele voorzieningen	61.969	-	3.470
4.1.2.2	Lasten personeel niet in loondienst	103.156	122.800	206.983
4.1.2.3	Overige	120.787	163.200	99.330
		<u>285.912</u>	<u>286.000</u>	<u>309.783</u>
	Totaal personeelslasten	<u><u>3.284.660</u></u>	<u><u>3.373.700</u></u>	<u><u>3.081.379</u></u>
4.2	Afschrijvingen			
4.2.2	<u>Afschrijvingen materiële vaste activa</u>			
	Gebouwen	144.581	145.000	144.583
	Terreininrichting	1.633	1.700	1.632
	Verbouwingen	56.172	68.100	29.324
	Machines	59.218	60.100	54.473
	Hardware	10.120	11.100	13.818
	Software	5.996	6.000	8.583
	Overige materiële vaste activa	56.266	58.700	83.128
	<i>Totaal afschrijvingen</i>	<u><u>333.986</u></u>	<u><u>350.700</u></u>	<u><u>335.541</u></u>
4.3	Huisvestingslasten			
4.3.2	Verzekeringslasten	17.256	17.300	16.151
4.3.3	Onderhoudslasten (klein onderhoud)	115.703	91.700	90.016
4.3.4	Energie en water	100.795	100.200	112.331
4.3.5	Schoonmaakkosten	115.263	106.200	101.782
4.3.6	Belastingen en heffingen	105.696	110.300	106.838
4.3.7	Dotatie voorziening onderhoud	50.000	50.000	50.000
4.3.8	Overige huisvestingskosten	10.990	14.200	8.617
	<i>Totaal huisvestingslasten</i>	<u><u>515.703</u></u>	<u><u>489.900</u></u>	<u><u>485.735</u></u>

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2022 (vervolg)			
4.4 Overige lasten	Uitkomst 2022 EUR	Begroting 2022 EUR	Uitkomst 2021 EUR
4.4.1 <u>Administratie- en beheerslasten</u>			
Telefoonkosten	5.732	6.800	6.213
Porto	4.281	3.000	3.718
Drukwerk/ kopieerkosten	3.895	3.000	2.967
Contributies en abonnementen	24.614	21.800	20.791
Advieskosten	2.452	45.000	32.596
Verzekeringen	9.168	8.300	7.352
Administratiekosten	-	1.000	183
Accountants honoraria	23.983	23.100	22.409
Reis- en verblijfskosten	16.643	10.800	2.481
Huur apparaten	17.781	16.700	16.675
Automatiseringskosten	32.092	37.300	67.202
Kantoorkosten	6.301	8.000	5.168
<i>Totaal administratie- en beheerslasten</i>	146.942	184.800	187.755
<u>Accountants honoraria</u>			
Onderzoek van de jaarrekening en bekostigingsgegevens	23.983	23.100	22.409
4.4.2 <u>Inventaris en apparatuur</u>			
Klein inventaris en studentfaciliteiten	20.999	20.100	14.446
Onderhoud machines	24.090	16.000	16.347
Verzekeringen machines en inventaris	16.725	18.200	22.036
Onderhoud werkplaats/ werkplaatsbenodigdheden	45.912	51.000	42.719
<i>Totaal inventaris, apparatuur en leermiddelen</i>	107.726	105.300	95.548
4.4.3 <u>Leer- en hulpmiddelen</u>			
Automatiseringskosten leermiddelen	19.969	4.800	3.519
Boeken en tijdschriften	4.830	4.500	3.171
Examenkosten	39.722	37.700	42.334
Diplomeringskosten	3.338	5.500	5.016
Readers/werkmappen	-	-	1.433
Gereedschap	19.997	30.300	35.839
Materialen	38.262	62.700	45.011
Projecten leerjaar 4	3.432	5.000	1.518
Veiligheidsmiddelen leerlingen	-1.769	-	2.655
Introductieweek	11.429	15.500	7.283
Overige leerling kosten	51.934	45.000	10.308
	191.144	211.000	158.087

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2022 (vervolg)

4.4.5 Overige	Uitkomst 2022 EUR	Begroting 2022 EUR	Uitkomst 2021 EUR
<u>Marketing en Publiciteit</u>			
Reclamekosten	3.620	7.700	6.300
Kosten website	1.078	1.500	1.495
Drukwerk/ folders	3.174	4.500	1.966
Beurzen	9.121	9.900	3.328
Wervingskosten	24.488	17.800	10.479
Overige publiciteitskosten	5.621	3.000	955
<i>Totaal marketing en publiciteit</i>	<u>47.102</u>	<u>44.400</u>	<u>24.523</u>
<u>Overige lasten</u>			
Bestuurskosten	20.081	15.200	13.710
Representatiekosten	8.398	8.000	751
Reis- en verblijfskosten cursussen	1.245	-	-
Kantinekosten	20.725	17.600	17.554
Kosten herziening btw voorgaande jaren	7.043	-	7.480
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	-	-	-1.146
Overige	126.968	126.587	222.329
<i>Totaal overige lasten</i>	<u>184.460</u>	<u>167.387</u>	<u>260.678</u>
Totaal overige lasten	<u>677.374</u>	<u>712.887</u>	<u>726.591</u>
5 Financiële baten en lasten			
5.1 Financiële baten			
5.1.1 Rentebaten	4.480	-	74
<i>Totaal financiële baten</i>	<u>4.480</u>	<u>-</u>	<u>74</u>
5.2 Financiële lasten			
5.2.1 Rente hypotheek	21.657	21.800	22.626
5.2.1 Overige financiële lasten	4.453	1.500	1.972
<i>Totaal financiële lasten</i>	<u>26.110</u>	<u>23.300</u>	<u>24.598</u>
Saldo financiële baten en lasten	<u>-21.630</u>	<u>-23.300</u>	<u>-24.524</u>

B9 Enkelvoudige balans per 31 december 2022			
1	ACTIVA	31-12-2022 EUR	31-12-2021 EUR
	Vaste activa		
1.2	<u>Materiële vaste activa</u>		
1.2.1	Gebouwen en terreinen	2.515.634	2.436.161
1.2.3	Inventaris en apparatuur	544.524	579.090
1.2.4	Overige materiële vaste activa	<u>245.609</u>	<u>285.423</u>
		3.305.767	3.300.674
1.3	<u>Financiële vaste activa</u>		
1.3.1	Deelneming	<u>-</u>	<u>-</u>
	Totaal vaste activa	<u>3.305.767</u>	<u>3.300.674</u>
	Vlottende activa		
1.4	<u>Voorraden</u>	61.090	47.620
1.5	<u>Vorderingen</u>		
1.5.1	Debiteuren	2.656	2.181
1.5.2	Vorderingen op OCW	101.793	101.509
1.5.4	Vordering op groepsmaatschappijen	73.606	2.758
1.5.10	Overige vorderingen	86.076	7.153
1.5.12	Vooruitbetaalde kosten	<u>55.130</u>	<u>52.395</u>
		319.261	165.996
1.7	Liquide middelen	<u>1.197.398</u>	<u>1.273.940</u>
	Totaal vlottende activa	<u>1.577.749</u>	<u>1.487.556</u>
	Totaal activa	<u>4.883.516</u>	<u>4.788.230</u>
2	PASSIVA	31-12-2022 EUR	31-12-2021 EUR
2.1	<u>Eigen vermogen</u>		
2.1.1	Algemene reserve	2.046.928	2.091.743
2.1.2	Bestemmingsreserve machines	139.808	164.361
2.1.2	Bestemmingsreserve NPO	<u>51.293</u>	<u>4.998</u>
	Totaal eigen vermogen	2.238.029	2.261.102
2.2	<u>Voorzieningen</u>		
2.2.1.4	Jubileumvoorziening	6.821	8.453
2.2.1.6	Voorziening voor langdurig zieken	60.507	-
2.2.3	Voorziening Groot onderhoud	<u>240.440</u>	<u>201.921</u>
		307.768	210.374
2.3	<u>Langlopende schulden</u>		
2.3.5	Schulden aan Ministerie van Financiën	<u>1.638.367</u>	<u>1.709.600</u>
		1.638.367	1.709.600
2.4	<u>Kortlopende schulden</u>		
2.4.3	Kredietinstellingen	71.233	71.233
2.4.8	Crediteuren	77.007	59.428
2.4.9	Belastingen en premies soc. verz.	162.208	152.692
2.4.10	Pensioenen	42.493	40.908
2.4.14	Vooruitontvangen subsidies OCW	115.522	56.341
2.4.17	Vakantiegeld en bindingstoelage	102.222	102.446
2.4.18	Te betalen interest	21.533	22.431
2.4.19	Overlopende passiva	<u>107.134</u>	<u>101.675</u>
		699.352	607.154
	Totaal passiva	<u>4.883.516</u>	<u>4.788.230</u>

B10 Enkelvoudige staat van baten en lasten 2022			
	Uitkomst 2022 EUR	Begroting 2022 EUR	Uitkomst 2021 EUR
3 Baten			
3.1 Rijksbijdragen	4.439.304	4.566.987	4.675.507
3.4 Baten in opdracht van derden	6.698	5.000	1.870
3.5 Overige baten	296.339	260.000	266.955
Totaal baten	4.742.341	4.831.987	4.944.332
4 Lasten			
4.1 Personeelslasten	3.256.371	3.336.500	3.067.830
4.2 Afschrijvingen	333.986	350.700	335.541
4.3 Huisvestingslasten	513.903	487.700	485.735
4.4 Overige lasten	639.619	697.787	735.808
Totaal lasten	4.743.879	4.872.687	4.624.914
Saldo baten en lasten	-1.538	-40.700	319.418
5 Financiële baten en lasten			
5.1 Financiële baten	4.656	-	10
5.2 Financiële lasten	-25.907	-23.100	-24.431
Saldo financiële baten en lasten	-21.251	-23.100	-24.421
Resultaat uit gewone bedrijfsvoering	-22.789	-63.800	294.997
6 Resultaat deelnemingen	-284	-3.600	-12.432
Exploitatieresultaat	-23.073	-67.400	282.565

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2022

1.2	Materiële vaste activa	Aanschaf- waarde t/m 2021	Afschrijving t/m 2021	Boek-waarde 31-12-2021	Mutaties 2022			Aanschaf- waarde t/m 2022	Boek-waarde 31-12-2022	
					Investering 2022	Desinvestering 2022 - aanschaf- waarde	Desinveste-ring 2022 - cumulatieve afschrijvingen			
	Omschrijving	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	
1.2.1	<i>Gebouwen en terreinen</i>									
	Gebouwen	5.281.008	3.686.545	1.594.463	-	-	-	144.581	5.281.008	1.449.882
	Terreinen	396.940	-	396.940	-	-	-	-	396.940	396.940
	Terreinrichting	45.022	8.268	36.754	-	-	-	1.633	45.022	35.121
	Verbouwing	526.565	118.561	408.004	281.859	-	-	56.172	808.424	633.691
	Totaal gebouwen en terreinen	6.249.535	3.813.374	2.436.161	281.859	-	-	202.386	6.531.394	2.515.634
1.2.3	<i>Inventaris en apparatuur</i>									
	Machines (div.)	1.200.995	660.150	540.845	22.237	7.000	7.000	59.218	1.216.232	503.864
	Hardware	56.517	34.191	22.326	18.531	2.475	2.475	10.120	72.573	30.737
	Software	52.773	36.854	15.919	-	-	-	5.996	52.773	9.923
	Totaal inventaris en apparatuur	1.310.285	731.195	579.090	40.768	9.475	9.475	75.334	1.341.578	544.524
1.2.4	Overige materiële vaste activa	848.872	563.449	285.423	16.452	10.970	10.970	56.266	854.354	245.609
	Totaal materiële vaste activa	8.408.692	5.108.018	3.300.674	339.079	20.445	20.445	333.986	8.727.326	3.305.767

OZB en verzekerde waarden gebouwen

	Bedrag	Peildatum
	EUR	
OZB waarde gebouwen en terreinen	9.536.000	1-1-2021
Verzekerde waarde gebouwen	17.065.600	8-12-2022

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2022 (vervolg)

1.3 Financiële vaste activa

	Boek-waarde 31-12-2021	Investerings 2022	Desinves- tingen 2022	Resultaat 2022	Boekwaarde 31-12-2022
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
1.3.1 Deelneming Stichting LIS TOP	-	284	-	-284	-
Totaal	-	284	-	-284	-

VLOTTENDE ACTIVA

1.4	Voorraden	31-12-2022 EUR	31-12-2021 EUR
	Voorraad gereedschap	4.984	5.679
	Voorraad materiaal	56.106	41.941
	<i>Totaal voorraden</i>	<u>61.090</u>	<u>47.620</u>
1.5	Vorderingen		
1.5.1	<u>Debiteuren</u>		
	Saldo conform subadministratie debiteuren	-	783
	Bij: nog te ontvangen bedragen	2.656	1.398
	Af: voorziening dubieuze debiteuren	-	-
	<i>Totaal debiteuren</i>	<u>2.656</u>	<u>2.181</u>
1.5.2	<u>Vorderingen op OCW</u>		
	Vakantietoelage	<u>101.793</u>	<u>101.509</u>
1.5.4	<u>Vordering op groepsmaatschappijen</u>		
	Stichting LIS TOP	<u>73.606</u>	<u>2.758</u>
1.5.10	<u>Overige vorderingen</u>	<u>86.076</u>	<u>7.153</u>
1.5.12	<u>Vooruitbetaalde kosten</u>	<u>55.130</u>	<u>52.395</u>
	Totaal vorderingen	<u>319.261</u>	<u>165.996</u>
1.7	Liquide middelen		
1.7.1	Kasmiddelen	-	-
1.7.2	Banken	<u>1.197.398</u>	<u>1.273.940</u>
	<i>Totaal liquide middelen</i>	<u>1.197.398</u>	<u>1.273.940</u>

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2022 (vervolg)

2 Passiva

2.1 Eigen vermogen

	Stand per 1-1-2022	Mutaties			Stand per 31-12-22
		Resultaat	Resultaat deel-nemingen	Overige mutaties	
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
2.1.1 Algemene reserve	2.091.743	-44.531	-284	-	2.046.928
2.1.2 Bestemmingsreserve machines	164.361	-24.553	-	-	139.808
2.1.2 Bestemmingsreserve NPO	4.998	46.295	-	-	51.293
Totaal eigen vermogen	2.261.102	-22.789	-284	-	2.238.029

Bestemmingsreserve machines

In 2018 en 2019 ontving de LIS een legaat van oud-leerling Pieter Leemans. Uit een eerder contact met de heer Leemans was bekend dat hij van plan was de Stichting Vrienden in zijn testament te bedenken. Deze stichting beheerde het leerbedrijf en het machinepark van de LIS en is in 2014 gefuseerd met de Stichting LIS. De oorspronkelijke bedoeling van de heer Leemans indachtig is het totale bedrag van het legaat in een naar hem vernoemd fonds ondergebracht met de bedoeling om daaruit de aankoop van nieuwe bewerkingsmachines te bekostigen.

Bestemmingsreserve NPO

In 2021 en 2022 heeft de LIS NPO subsidie ontvangen; het deel van deze subsidie dat nog niet besteed is in deze jaren, is opgenomen in een bestemmingsreserve. In 2023 zal dit bedrag besteed worden.

2.2 Voorzieningen

	Stand per 1-1-2022	Mutaties			Stand per 31-12-22
		Dotaties	Onttrekking	Vrijval	
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
2.2.1.4 Jubileumvoorziening	8.453	1.462	-	3.094	6.821
2.2.1.6 Voorziening langdurig zieken	-	60.507	-	-	60.507
2.2.3 Voorziening Groot onderhoud	201.921	50.000	11.481	-	240.440
Totaal voorzieningen	210.374	111.969	11.481	3.094	307.768

2.2.1.4 Jubileumvoorziening

De voorziening voor jubilea is per werknemer bepaald op basis van het aantal dienstjaren in het onderwijs en het brutosalaris. Deze voorziening is volledig langlopend en is contant gemaakt; de impace hiervan is € 961 en is opgenomen in de vrijval.

2.2.1.6 Voorziening langdurig zieken

Deze voorziening is volledig kortlopend.

2.2.3 Voorziening Groot onderhoud

Eind 2021 is het meerjaren onderhoudsplan geactualiseerd. Op basis daarvan is de jaarlijkse dotatie van €50.000 vastgesteld. Deze voorziening is nagenoeg geheel langlopend.

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2022 (vervolg)

2.3 Langlopende schulden

2.3.5 Schulden aan Ministerie van Financiën	<u>1.638.367</u>	<u>1.709.600</u>
---	------------------	------------------

Lening Schatkist

	<u>EUR</u>
Stand langlopend 31-12-2021	1.709.600
Stand kortlopend 31-12-2021	<u>71.233</u>
Stand totale schuld 31-12-2021	1.780.833
Dotatie/ opname	-
Vrijval/ aflossing	<u>71.233</u>
Stand totale schuld 31-12-2022	1.709.600
Stand kortlopend 31-12-2022	<u>71.233</u>
Stand langlopend 31-12-2022	1.638.367
Bedrag 1-5 jr	284.933
Bedrag >5 jr	1.353.434
Rente	1,27%

Lening Schatkist

In het kader van de nieuwbouw is met het Ministerie van Financiën een overeenkomst aangegaan op basis waarvan de school geld kan lenen bij de schatkist. Deze faciliteit betreft een lineaire lening van €2.137.000, af te lossen 30 jaar met een rente van 1,27%. De rentevaste periode loopt tot 2 januari 2041. Daarnaast is er een rekening-courantkrediet van €850.000. In het kader van deze faciliteiten is een eerste hypothecaire zekerheid gegeven. Deze faciliteiten worden gegarandeerd door het Ministerie van OCW.

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2022 (vervolg)			
2.4	Kortlopende schulden	31-12-2022 EUR	31-12-2021 EUR
2.4.3	<u>Kredietinstellingen</u>	<u>71.233</u>	<u>71.233</u>
2.4.8	<u>Crediteuren</u> De post crediteuren bestaat uit handelscrediteuren.	<u>77.007</u>	<u>59.428</u>
2.4.9	<u>Belastingen en premies sociale verzekeringen</u>		
	Omzetbelasting	8.979	9.935
	Loonheffingen	<u>153.229</u>	<u>142.757</u>
	<i>Totaal belastingen en premies SV</i>	<u>162.208</u>	<u>152.692</u>
2.4.10	<u>Pensioenen</u>	<u>42.493</u>	<u>40.908</u>
2.4.14	<u>Vooruitontvangen subsidies OCW</u>	<u>115.522</u>	<u>56.341</u>
2.4.17	<u>Vakantiegeld en bindingstoelage</u>	<u>102.222</u>	<u>102.446</u>
2.4.18	<u>Te betalen interest</u>	<u>21.533</u>	<u>22.431</u>
2.4.19	<u>Overige overlopende passiva</u>		
	Te betalen administratie en accountantskosten	11.919	13.334
	Te betalen kosten	44.536	47.372
	Nog te besteden deelnemersbijdragen	20.230	24.308
	Overige vooruit ontvangen bedragen	<u>30.449</u>	<u>16.661</u>
	<i>Totaal overlopende passiva</i>	<u>107.134</u>	<u>101.675</u>

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2022			
3 Baten	Uitkomst 2022 EUR	Begroting 2022 EUR	Uitkomst 2021 EUR
3.1 Rijksbijdragen OCW			
3.1.1 Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs	3.940.735	3.861.600	3.787.966
3.1.2 Overige subsidies OCW	498.569	705.387	887.541
<i>Totaal rijksbijdragen OCW</i>	<u>4.439.304</u>	<u>4.566.987</u>	<u>4.675.507</u>
De Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs betreft de toegekende Rijksbijdrage beroepsonderwijs 2022 (20-08-2021) kenmerk 2021/2/17126932) inclusief latere (prijs-)aanpassingen.			
3.1.2 Specificatie overige subsidies OCW			
Salarismix	66.469	64.300	64.340
Korting gefaseerd invoeren modernisering MBO15	-	-	-10.371
Excellentie MBO/ kwaliteitsafspraken	163.623	315.100	366.945
Wachtgeld	118.174	114.500	115.805
Bijdrage CIV gelden aan school	-	-	26.611
Zij-instromers	13.333	13.300	-
Voorziening leermiddelen	-	-	9.586
Extra hulp voor de klas (EHK)	-	-	86.740
Flexibel beroepsonderwijs derde leerweg	136.970	198.187	227.885
<i>Totaal overige subsidies OCW</i>	<u>498.569</u>	<u>705.387</u>	<u>887.541</u>
3.4 Baten in opdracht van derden			
Micromechanica/ projecten leerjaar 4	<u>6.698</u>	<u>5.000</u>	<u>1.870</u>
3.5 Overige baten			
3.5.2 Doorberekende salariskosten	123.999	157.800	145.136
3.5.4 Sponsoring	6.488	4.000	3.600
3.5.6 Vrijwillige ouderbijdragen	19.529	16.800	19.194
3.5.8 Vergoeding materialen	19.413	13.000	18.711
3.5.8 Vergoeding gereedschappen	22.735	30.300	30.374
3.5.8 Bijdrage introductieweek	3.200	12.500	3.640
3.5.10 Aandeel SLIM subsidie bedrijfsschool optica	21.744	12.300	7.005
3.5.10 Aandeel in subsidie Quantum Delta Nederland	65.000	-	-
3.5.10 Doorberekende machinekosten	9.581	11.800	37.135
3.5.10 Overige opbrengsten & giften	4.650	1.500	2.159
<i>Totaal overige baten</i>	<u>296.339</u>	<u>260.000</u>	<u>266.954</u>

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2022 (vervolg)

4	Lasten	Uitkomst 2022 EUR	Begroting 2022 EUR	Uitkomst 2021 EUR
4.1	Personeelslasten			
4.1.1	<u>Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten</u>			
4.1.1.1	Lonen en salarissen	2.301.084	2.368.000	2.118.214
4.1.1.2	Sociale lasten	322.229	320.800	300.964
4.1.1.5	Pensioenpremies	372.522	398.900	352.418
		<u>2.995.835</u>	<u>3.087.700</u>	<u>2.771.596</u>
4.1.2	<u>Overige personeelslasten</u>			
4.1.2.1	Dotaties personele voorzieningen	61.969	-	3.470
4.1.2.2	Lasten personeel niet in loondienst	78.435	97.700	198.807
4.1.2.3	Arbo en VGM	21.845	19.900	20.311
4.1.2.3	Reiskosten woon-werkverkeer (incl. verhuiskostenverg.)	38.878	28.800	28.068
4.1.2.3	Opleidingen	26.011	68.900	18.087
4.1.2.3	Premies (bovenwettelijke) WW uitkeringen	9.492	10.000	11.937
4.1.2.3	Overige personeelslasten	23.906	23.500	15.554
		<u>260.536</u>	<u>248.800</u>	<u>296.234</u>
	Totaal personeelslasten	<u><u>3.256.371</u></u>	<u><u>3.336.500</u></u>	<u><u>3.067.830</u></u>
4.2	Afschrijvingen			
4.2.2	<u>Afschrijvingen materiële vaste activa</u>			
	Gebouwen	144.581	145.000	144.583
	Terreininrichting	1.633	1.700	1.632
	Verbouwingen	56.172	68.100	29.324
	Machines	59.218	60.100	54.473
	Hardware	10.120	11.100	13.818
	Software	5.996	6.000	8.583
	Overige materiële vaste activa	56.266	58.700	83.128
	<i>Totaal afschrijvingen</i>	<u><u>333.986</u></u>	<u><u>350.700</u></u>	<u><u>335.541</u></u>
4.3	Huisvestingslasten			
4.3.2	Verzekeringslasten	17.256	17.300	16.151
4.3.3	Onderhoudskosten (klein onderhoud)	115.703	91.700	90.016
4.3.4	Energie en water	100.795	100.200	112.331
4.3.5	Schoonmaakkosten	115.263	106.200	101.782
4.3.6	Belastingen en heffingen	105.696	110.300	106.838
4.3.7	Dotatie voorziening onderhoud	50.000	50.000	50.000
4.3.8	Overige huisvestingskosten	10.990	14.200	8.617
4.3.8	Doorbelaste huisvestingskosten	-1.800	-2.200	-
	<i>Totaal huisvestingslasten</i>	<u><u>513.903</u></u>	<u><u>487.700</u></u>	<u><u>485.735</u></u>

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2022 (vervolg)				
4.4	Overige lasten	Uitkomst 2022 EUR	Begroting 2022 EUR	Uitkomst 2021 EUR
4.4.1	<u>Administratie- en beheerslasten</u>			
	Telefoonkosten	5.322	5.800	5.563
	Porto	4.281	3.000	3.701
	Drukwerk/ kopieerkosten	3.880	3.000	2.967
	Contributies en abonnementen	23.137	19.800	19.181
	Advieskosten	2.452	45.000	32.596
	Verzekeringen	9.168	8.300	7.352
	Administratiekosten	-	1.000	-
	Accountants honoraria	23.983	20.600	19.909
	Reis- en verblijfskosten	15.729	9.500	2.660
	Huur apparaten	17.781	16.700	16.675
	Automatiseringskosten	32.092	37.300	65.264
	Kantoorkosten	6.301	8.000	5.168
	<i>Totaal administratie- en beheerslasten</i>	<u>144.126</u>	<u>178.000</u>	<u>181.036</u>
	<u>Accountants honoraria</u>			
	Onderzoek van de jaarrekening en bekostigingsgegevens	23.983	20.600	19.909
4.4.2	<u>Inventaris en apparatuur</u>			
	Klein inventaris en studentfaciliteiten	20.999	20.100	14.446
	Onderhoud machines	24.090	16.000	16.347
	Verzekeringen machines en inventaris	16.725	18.200	22.036
	Onderhoud werkplaats/ werkplaatsbenodigdheden	43.899	49.700	41.375
		<u>105.713</u>	<u>104.000</u>	<u>94.204</u>
4.4.3	<u>Leer- en hulpmiddelen</u>			
	Automatiseringskosten leermiddelen	19.969	4.800	3.519
	Boeken en tijdschriften	4.830	4.500	3.171
	Examenkosten	39.722	37.700	42.334
	Diplomeringskosten	3.338	5.500	5.016
	Readers/werkmappen	-	-	1.433
	Gereedschap	19.997	30.300	35.839
	Materialen	16.996	47.700	27.044
	Veiligheidsmiddelen leerlingen	-1.769	-	2.655
	Introductieweek	11.429	15.500	7.283
	Overige leerlingkosten	50.844	40.000	8.019
		<u>165.356</u>	<u>186.000</u>	<u>136.313</u>
4.4.5	<u>Overige</u>			
	<u>Marketing en publiciteit</u>			
	Reclamekosten	3.620	5.700	5.575
	Website	1.078	1.500	1.495
	Drukwerk/ folders	1.791	2.500	1.939
	Beurzen	7.669	7.500	3.328
	Wervingskosten	23.763	15.800	10.479
	Overige publiciteitskosten	2.876	1.000	955
	<i>Totaal marketing en publiciteit</i>	<u>40.797</u>	<u>34.000</u>	<u>23.771</u>
	<u>Overige lasten</u>			
	Bestuurskosten	20.081	15.000	13.710
	Representatiekosten	8.398	8.000	751
	Kantinekosten	20.725	17.600	17.554
	Bijdrage school RIF/UVV projecten	412	28.600	39.430
	Kosten herziening btw voorgaande jaren	7.043	-	7.480
	Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	-	-	-372
	Overige	126.968	126.587	221.931
	<i>Totaal overige lasten</i>	<u>183.627</u>	<u>195.787</u>	<u>300.484</u>
	Totaal overige lasten	<u><u>639.619</u></u>	<u><u>697.787</u></u>	<u><u>735.808</u></u>

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2022 (vervolg)

	Uitkomst 2022 EUR	Begroting 2022 EUR	Uitkomst 2021 EUR
5 Financiële baten en lasten			
5.1 <u>Financiële baten</u>			
5.1.1 Rentebaten rekening courant LIS	229	-	-
5.1.1 Rentebaten	4.427	-	10
<i>Totaal financiële baten</i>	4.656	-	10
5.2 <u>Financiële lasten</u>			
5.2.1 Rente hypotheek	21.657	21.800	22.626
5.2.1 Rentelasten	-	-	-
5.2.1 Overige financiële lasten	4.250	1.300	1.805
<i>Totaal financiële lasten</i>	25.907	23.100	24.431
Saldo financiële baten en lasten	<u><u>-21.251</u></u>	<u><u>-23.100</u></u>	<u><u>-24.421</u></u>
6 Resultaat deelnemingen			
Resultaat Stichting LIS TOP	-284	-3.600	-12.432
	<u><u>-284</u></u>	<u><u>-3.600</u></u>	<u><u>-12.432</u></u>

B13 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

B14 (Voorstel) Bestemming van het exploitatiesaldo

Voorgesteld wordt het exploitatiesaldo als volgt te muteren in het eigen vermogen:

	2022 EUR
Eigen vermogen per aanvang boekjaar	2.261.102
Verrekening exploitatiesaldo	-23.073
Overige mutaties	-
Eigen vermogen per ultimo boekjaar	<u>2.238.029</u>

Dit voorstel, dat nog goedgekeurd dient te worden door de Raad van Toezicht, is voorshands in de jaarrekening verwerkt.

D Algemene informatie

Gegevens over de rechtspersoon

Bevoegd gezag nummer	41894
Brin	020V
Statutaire naam	Stichting Leidse Instrumentmakers School
Juridische vorm	Stichting
KvK nummer	27336584
Webadres	http://www.lis.nl
Sector	BVE
Straatnaam/huisnummer	Einsteinweg 61
Postcode / Plaats	2333 CC Leiden
Telefoon	071-5681168

Informatie over de

Rapportageperiode 1-1-2022 t/m 31-12-2022

Contactpersoon voor deze rapportage

Naam	Dhr. S.J.B. Vink
Functie	directeur-bestuurder
Telefoon	071-5681168
E-mail	vink@lis.nl

Accountant

Accountantskantoor	Flynth Audit B.V.
Accountant	dhr. A. van der Have MSc RA

E. Verbonden partijen

Naam	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteit	Eigen vermogen 31-12-2022	Resultaat 2022	Verklaring art 2:403 BW	Deelname	Consolidatie
Stichting LIS TOP	Stichting	Leiden	1	-43.919	-284	nee	100%	ja

G. Verantwoording subsidies

G1 Verantwoording subsidies zonder verrekeningsclausule

Omschrijving	Kenmerk	Datum	Geheel uitgevoerd Nog niet geheel	
			en afgerond	afgerond
Versterking salarismix	100000068	20-1-2022	x	
Subsidie zij-instroom	100000118	22-3-2022		x

G2 Subsidies met verrekeningsclausule

G2-A Aflopend per ultimo verslagjaar

Omschrijving	Kenmerk	Datum	Bedrag van de		Ontvangst in verslagjaar	Lasten in verslagjaar	Te verrekenen
			toewijzing	Saldo 1-1-2022			
RIF	108386	20-10-2016	507.948	178.802	-	108.548	70.254
			507.948	178.802	-	108.548	70.254

G2-B Doorlopend in een volgend verslagjaar

Omschrijving	Kenmerk	Datum	Bedrag van de		Ontvangen in verslagjaar	Lasten in verslagjaar	Saldo nog te besteden 31-12-2022
			toewijzing	Saldo 1-1-2022			
Flexibel beroepsonderwijs derde leerweg	FLEX20032	12-5-2021	473.710	56.341	189.484	136.970	108.855
Totaal aflopend			473.710	56.341	189.484	136.970	108.855

H. WNT-verantwoording 2022 Stichting Leidse instrumentmakers School

De WNT is van toepassing op Stichting Leidse instrumentmakers School. Het voor Stichting Leidse instrumentmakers School toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2022 € 143.000 op basis van 5 complexiteitspunten, welke zijn goedgekeurd door de Raad van Toezicht op 16 juni 2023.

Criterion	Punten
Totale baten <€5M	2
Aantal leerlingen <1.500	1
Aantal sectoren	1
Extra punt i.v.m MBO techniek	1
Totaal aantal punten	5
Klasse voor bezoldigingsmaximum	B

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt

Gegevens 2022		
bedragen x € 1	S.J.B. Vink	Ir. G.J.M. Bun
Functiegegevens	Directeur-bestuurder	Directeur- bestuurder
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1-1 t/m 31/12	N.v.t.
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	N.v.t.
Dienstbetrekking?	Ja	N.v.t.
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	108.115	N.v.t.
Beloningen betaalbaar op termijn	17.790	N.v.t.
Subtotaal	125.905	N.v.t.
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	143.000	N.v.t.
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	125.905	N.v.t.
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2021		
bedragen x € 1	S.J.B. Vink	Ir. G.J.M. Bun
Functiegegevens	Directeur-bestuurder	Directeur- bestuurder
Aanvang en einde functievervulling in 2021	1/6 t/m 31/12	1/1 t/m 21/3
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1
Dienstbetrekking?	ja	nee
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	60.784	28.512
Beloningen betaalbaar op termijn	9.849	0
Subtotaal	70.634	28.512
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	80.500	30.790
Bezoldiging	70.634	28.512

H. WNT-verantwoording 2022 Stichting Leidse instrumentmakers School (vervolg)

1b. Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in de periode kalendermaand 1 t/m 12

bedragen x € 1	Drs. A. van Heest	
	Directeur-bestuurder a.i.	
Functiegegevens	2022	2021
Kalenderjaar		
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	N.v.t.	23/3 t/m 31/5
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	N.v.t.	3
Omvang van het dienstverband in uren per kalenderjaar	N.v.t.	385
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 206	€ 199
Maxima op basis van de normbedragen per maand	N.v.t.	83.100
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	76.615	
Bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)		
Werkelijk uurtarief lager dan het maximum uurtarief?	Ja	
Bezoldiging in de betreffende periode	N.v.t.	50.050
Bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	50.050	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	
Bezoldiging	50.050	
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	

1c. Toezichthoudende topfunctionarissen

Gegevens 2022 bedragen x € 1	Mr. J.E. van der Boon	Drs. H.G.M. Coolen	Drs. R. Nefkens
	Voorzitter	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/1 t/m 31/12	1/1 t/m 22/3	1/1 t/m 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	0	0	0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	21.450	14.300	14.300
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	0	0	0
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2021			
	Mr. J.E. van der Boon	Drs. H.G.M. Coolen	Drs. R. Nefkens
	Voorzitter	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2021	1/1 t/m 31/12	1/1 t/m 31/12	1/1 t/m 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	0	0	0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	20.700	13.800	13.800

H. WNT-verantwoording 2022 Stichting Leidse instrumentmakers School (vervolg)

bedragen x € 1	J.H. Everts – van Driel	Dr. C.M. Buijsrogge	Dr. B.J. van Straten MBA
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/1 t/m 31/12	1/1 t/m 31/12	1/1 t/m 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	0	0	0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	14.300	14.300	14.300
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	0	0	0
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2021			
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2021	1/1 t/m 31/12	1/1 t/m 31/12	10/3 t/m 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	0	0	0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	13.800	13.800	11.229

bedragen x € 1	Dr. I.M.N. Groot
Functiegegevens	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2022	30/9 t/m 31/12
Bezoldiging	
Bezoldiging	0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	3.644
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	0
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.
Gegevens 2021	
Functiegegevens	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2021	N.v.t.
Bezoldiging	
Bezoldiging	N.v.t.
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	N.v.t.

H. WNT-verantwoording 2022 Stichting Leidse instrumentmakers School (vervolg)

1d. Topfunctionarissen met een totale bezoldiging van € 1.800 of minder

Topfunctionarissen inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt met een totale bezoldiging van € 1.800 of minder

In boekjaar 2022 is dit niet van toepassing bij Stichting Leidse instrumentmakers School.

1e. Topfunctionaris met een totale bezoldiging van meer dan € 1.800

De totale bezoldiging van een topfunctionaris inclusief degene die op grond van zijn/haar voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris wordt aangemerkt, voor al zijn/haar functies bij één WNT-instelling en eventuele aan deze WNT-instelling gelieerde rechtspersonen (uitsluitend te verantwoorden indien en voor zover er sprake is bij een topfunctionaris van bezoldiging voor andere werkzaamheden dan die als topfunctionaris bij de WNT-instelling en/of bezoldiging uit hoofde van werkzaamheden bij gelieerde rechtspersonen)

In boekjaar 2022 is dit niet van toepassing bij Stichting Leidse instrumentmakers School.

1f. Topfunctionaris met een totale bezoldiging van meer dan € 1.800 waarop de anticumulatie bepaling van toepassing is

In het geval een leidinggevende topfunctionaris met een totale bezoldiging van meer dan € 1.800, op of na 1-1-2018 met een WNT-instelling een dienstbetrekking aangaat en hij/zij bij een of meer andere WNT-instellingen reeds een dienstbetrekking heeft als topfunctionaris, niet zijnde een toezichhoudende topfunctionaris, zijn bepaalde of alle onderdelen van deze tabel van toepassing. Indien van toepassing kan het betreffende tabelonderdeel dienen als aanvulling op tabel 1a. Dit geldt in voorkomende gevallen ook voor diegene die op grond van zijn/haar voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris wordt aangemerkt met een totale bezoldiging van meer dan € 1.800.

In boekjaar 2022 is dit niet van toepassing bij Stichting Leidse instrumentmakers School.

1g. Topfunctionaris met een totale bezoldiging van € 1.800 of minder waarop de anticumulatiebepaling van toepassing is

In het geval een leidinggevende topfunctionaris met een totale bezoldiging van € 1.800 of minder, op of na 1-1-2018 met een WNT-instelling een dienstbetrekking aangaat en hij/zij bij een of meer andere WNT-instellingen reeds een dienstbetrekking heeft als topfunctionaris, niet zijnde een toezichhoudende topfunctionaris, zijn bepaalde of alle onderdelen van deze tabel van toepassing. Indien van toepassing kan het betreffende tabelonderdeel dienen als aanvulling op tabel 1d. Dit geldt in voorkomende gevallen ook voor diegene die op grond van zijn/haar voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris wordt aangemerkt met een totale bezoldiging van € 1.800 of minder.

In boekjaar 2022 is dit niet van toepassing bij Stichting Leidse instrumentmakers School.

2. Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen

Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt

In boekjaar 2022 is dit niet van toepassing bij Stichting Leidse instrumentmakers School.

3. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2022 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

C Overige gegevens

Goedkeuring jaarrekening

De jaarrekening 2022 is op 16 juni 2023 goedgekeurd door de Raad van Toezicht en vastgesteld door het Bestuur.

Stichting Leidse Instrumentmakers School,

Namens de Raad van Toezicht,

Namens het bestuur,

Mr. J.E. van der Boon, voorzitter

S.J.B. Vink, directeur-bestuurder

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan de raad van toezicht van Stichting Leidse Instrumentenmakers School

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting Leidse Instrumentenmakers School te Leiden gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Leidse Instrumentenmakers School op 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2022 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1 'Referentiekader' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2022.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2022;
2. de staat van baten en lasten over 2022; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2022 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Leidse Instrumentenmakers School zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2022 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. De andere informatie bestaat uit:

- bestuursverslag;
- overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en op grond van de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.2.2 'Bestuursverslag' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2022 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf 2.2.2 'Bestuursverslag' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2022 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De bestuurder is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.2.2 'Bestuursverslag' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2022.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de bestuurder en de raad van toezicht voor de jaarrekening

De bestuurder is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Regeling jaarverslaggeving onderwijs. De bestuurder is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1 'Referentiekader' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2022.

In dit kader is de bestuurder tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de bestuurder noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de bestuurder afwegen of de onderwijsinstelling in staat is haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de bestuurder de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de bestuurder het voornemen heeft om de onderwijsinstelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De bestuurder moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderwijsinstelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht, dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2022, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
 - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude;
 - van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn;
- het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderwijsinstelling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de bestuurder en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door de bestuurder gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaet zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Zoetermeer, 22 juni 2023
Astrium Onderwijsaccountants
Onderdeel van Flynth Audit B.V.

Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

A. van der Have MSc RA